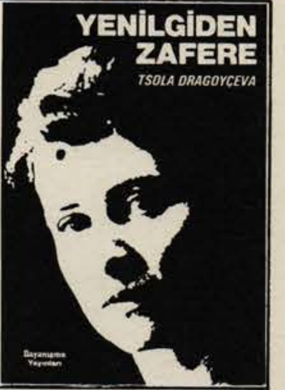
Dayanışma

ŞUBAT 1987 SAYI: 55 2.5 DM

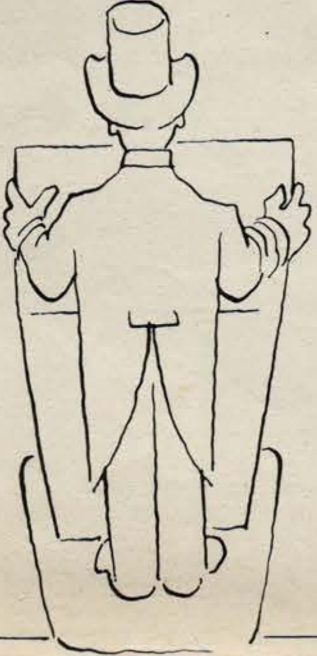
Haklı mücadelenizin zaferine inanıyorum

Bulgar ulusal kahramanı ve BKP MK üyesi Tsola Dragoyçeva *"Yenilgiden Zafere"* adlı kitabının Dayanışma Yayınları arasında çıkması nedeniyle gazetemize bir yazı göndererek, kitabının Türkçe baskısını kutladı.

(Yazısı 5. sayfamızda)

Gericiliğin başı rejimin kendisidir

Din eğitimini şart koşan anayasa, 400 imam hatip lisesi ve 232 bin öğrencisi, "Muzır Yasası", "Polis Yasası", "Kur'an'dan ayetlerle nutuk hazırlayan devlet başkanı... şimdi de irtica yaygarası.

Demokraside, insan haklarında, uygar hukuk ilkelerinde, bilimsel eğitimde, siyasette, ahlakta, ekonomide, halkın yaşama ve çalışma şartlarında gelinen düzeyden geriye gidişi yaratan Evren-Özal rejimi gerçek irticayı temsil etmektedir.

İşin görünen ve öne çıkan, yahut çıkartılan yanı şu:"Türbanlı kızlar" YÖK'ün "türban yasağına" uymadılar; böylece, iki yıl önce bizzat YÖK'ün kendilerine tanıdığı bir "hakkı" korumak için "direndiler"; başlarını açmadılar.

ANAP hükümeti "türbancılara", RP, DYP, DSP, gerici sağ basın, bir bölük aydın ANAP'ı "suçlayarak" yine "türbancılara" sahip çıktılar. Kemalist aydınlar, general ve subaylar, K.Evren, 12 Eylülcülerin tamamı, SHP "türbancılara" karşı birleşip YÖK'ün "çağdaş kıyafet" kararını çağdışı "kıyafet yasağı"nı desteklediler. Kavramların birbirine karıştığı ve *gerçeğin* arka planda kaybolduğu bu kargaşa siyasal gerginlik yarattı, generallerin "uyarı mektubu" yazmalarına kadar tırmandı.

"Türbanla" kalsa herkes "razı" olacaktı; "türbancılar" "sokağa" döküldüler; "korsan yürüyüşler" başladı; tıpkı 12 Ey-

(Devamı 7. sayfada)

İrtica dedikleri

Günlerdir bir bardak suda fırtına koparılıyor: "*İrtica* hortladı!.."

"İrtica" kelimesinin lügat anlamı gericilik. Ama günlük dilde dini akımları nitelemede kullanılıyor.

Dinci akımların gerici olmaları doğal. Daha doğrusu başka türlü olması, en azından çağımızda mümkün değil. Bu olgu özellikle islam dini için daha da belirgin. Çünkü islam semavi olduğu kadar, hatta ondan da fazla dünyevi bir din. Kuran, günübirlik hayatın çeşitli gailelerine dahi çözüm getiriyor. Tabii, 15 asır öncesinin Arabistan'ındaki sosyal meselelerin boyutu ne kadar ise, o kadar. Öyle olunca da çağlar değişip toplumların düzeni de değişmeye yüz tuttukça din gelişmenin ayak bağı olmaya başlıyor. Hele günümüzün bilimsel ve teknolojik devrim ortamında dini kurallar tümüyle çağdışı kalırlarken, dinin kendisi de gerçek dışı, saçma bir görünüşe bürünüyor. Toplum hayatındaki etkinliği hızla azalıyor.

Tabii böyle diye dinin ömrünü tamamladığını henüz söyleyemeyiz. Tarihsel olarak sonu gelmiş olsa da, toplumsal olarak yaşamaya devam ediyor, yok olup gitmemek için direniyor. Hatta kimi durumlarda, dünyamızın ileriye doğru devinimine ayak uydurmak için "kurtuluş teolojisi" biçiminde, sömürüye, baskıya karşı, barış için sürdürülmekte olan mücadelenin saflarında yer alıyor. Ancak böylesi ilerici dini akımlar günümüz Türkiyesi için sözkonusu değil. Çünkü islam dini barışa yer vermeyen, aksine "küffara karşı cihadı" kutsayan bir din. Ayrıca ticarete de imtiyaz tanıyan bir din. Dolayısıyla gerçekten mümin müslümanların barış için, sömürüye karşı bir tutum benimsemeleri olacak iş değil. Aksine günümüz Türkiye'sinde dini akımlar, barış için, sömürü ve baskıya karşı yürütmekte olduğumuz mücadelede, emekçi yığınlara aşılamak istedikleri tevekkül ve katlanma ideolojisiyle, bizler için ayak bağı işlevi görüyorlar.

Ne ki gerçeğin böyle olması, mevcut yönetimin "irtica hortladı" yaygarası arkasında çevirdiği dalavereleri görmezden gelmemize sebep olmamalı. Bugün kapitalizmin Türkiye'de irticanın hortlamasına imkan ve ihtimal vermeyecek ölçüde yol aldığını tekelci burjuvazi de biliyor, onun hükmünü yürüten rejimin sözcüleri de. Bir başka deyişle Türkiye'de kapitalist düzene son verip yerine feodal esaslara dayalı bir düzen getirmek —çünkü tarihsel anlamda burjuvazi için gericilik budur— imkansız. Ya da kapitalist ekonomiyi muhafaza edip onu, şeriatla yönetmek de olacak iş değil. Çünkü Türkiye ekonomisi "Batı"ya son derece bağımlı olduğu gibi, finans kapital zümresi de sapına kadar "Batıcı"... Türkiye'de kapitalizm sürdüğü müddetçe ve rejime damgasını büyük burjuvazi vuracağına göre Türkiye'de irticanın hortlaması imkansızdır.

Kaldı ki irticayı hortlatacak olanlar, sınıfsal bir dayanağa, toplumsal bir güce sahip olmak zorundadırlar. Görüyoruz, dini akımlar genellikle aşağı-orta katmanlar içinde kendilerine taraftar bulabiliyorlar. Bu katmanlar ise Türkiye'de toplumsal ve siyasi olarak en güçsüz kesimleri oluşturuyorlar. Dini akım-

(Devamı 7. sayfada)

Dayanışma

F.Almanya'da son iki seçimde oyların dağılımı

	Birinci oylar 1987 oylar	%	1983 oylar	%	İkinci oylar 1987 oylar	%	1983 oylar	%
Seçmen sayısı	45.290.668		44.088.935		45.290.668		44.088.935	
Seçime katılım	38.223.502	84.4	39.279.529	89.1	38.223.502	84.4	39.279.529	89.1
SPD	14.785.398	39.2	15.686.033	40.4	14.023.407	37.0	14.865.807	38.2
CDU	14.168.777	37.5	15.943.460	41.0	13.045.540	34.5	14.857.680	38.2
CSU	3.858.516	10.2	4.318.800	11.1	3.715.660	9.8	4.140.865	10.6
FDP	1.760.223	4.7	1.087.918	2.8	3.439.686	9.1	2.706.942	7.0
Yeşiller	2.648.422	7.0	1.560.985	4.1	3.124.657	8.3	2.167.431	5.6
Barış Listesi	186.888	0.5	-	-	-	-	-	-
DKP*	-	-	96.143	0.2	-	-	64.986	0.2
NPD**	182.750	0.5	57.112	0.1	226.298	0.6	91.095	0.2
Diğer	146.873	0.4	94.902	0.3	285.950	0.7	45.881	0.0

* 1987 seçimlerinde Barış Listesi'ni destekledi.
**Hitler takipçisi faşist parti.

F.Almanya seçimlerinde "Birlik" partileri geriledi

Yeşiller ve FDP oylarını artırırken, Birlik partileri barış ve yumuşama düşmanı politikalarının ve süregiden işsizliğin bedelini oy kaybederek ödediler.

"Batı"nın, çalkantılardan uzak, dingin —ve o ölçüde de heyecansız— demokrasilerinde, seçim sonuçları, anketler vasıtasıyla seçimlerden önce, çok küçük denebilecek sapmalar dahilinde tahmin edilebiliyor. Böylece mevcut hükümetin seçimler sonrasında sürüp sürmeyeceği de az çok bilinebiliyor. F.Almanya'da yapılan son genel seçimler de bu noktada bir istisna oluşturmadı. Önceden beklendiği gibi muhafazakâr eğilimin ağır bastığı hıristiyan birlik partileri ile liberallerin koalisyonu hükümette kalmaya devam edecek.

Seçimler hükümette bir deği-

(Devamı 7. sayfada)

Almanya, Türkler, Özal, vs...

H.Şerif

Özal'ın ileri görüşlü, dünyayı ve geleceği bir bütün olarak kavrayacak çapta olduğu kesin. F.Almanya seçimleriyle Özal'ın 23 Ocak demecini (!) bir arada değerlendirdiğinizde bunu anlıyorsunuz.

Diyor ki Özal, Ortak Pazar şimdi bizi almıyor ama yakın gelecekte kendileri mecbur

(Devamı 7. sayfada)

Körfez savaşı şiddetlendi

İran-Irak savaşı İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana tanık olunan en kanlı çatışmalardan birine dönüştü.

İran'ın, "Kerbela 4 ve 5" harekatlarıyla Irak'ın Basra bölgesine yönelttiği yeni saldırılarla İran-Irak arasında yedi yıla yakın bir zamandır sürmekte olan savaş Aralık ayı sonları ve Ocak ayı içerisinde şiddetlendi. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana görülen en kanlı çatışmalardan birine dönüşen savaş her iki ülkeden bir milyonu aşkın insanın ölümüne, milyonlarcasının zorunlu olarak göç etmesine ve ağır ekonomik kayıplara yol açmış durumda. Her iki ülke halkının kırımından başka

(Devamı 7. sayfada)

ABD'de ırkçılığı protesto yürüyüşü yapıldı

ABD'nin Georgia eyaletinde 24 Ocak günü yapılan ırkçılığı protesto yürüyüşü, 1968'de Martin Luther King'in cenaze töreninden bu yana en büyük gösteri oldu. Üçte biri beyaz olan 20

(Devamı 7. sayfada)

Netaş grevcilerini temsil eden 3 işçi, Bakırköy'deki Derby işçilerine başarı dileğinde bulundular.

İşçi sınıfımız "yeniden" grev sınavında

Faşist rejim işçi sınıfına yönelttiği tüm saldırılara, baskı ve zorbalığa rağmen işçi sınıfı sindirilemeyeceğini, yıldırılamayacağını gösteriyor. İşçiler pekçok işyerinde kendilerine zorbaca dayatılan toplu sözleşmelere karşı çıkıyor ve grev kararı alıyorlar.

● Otomobil-İş sendikasının, NETAŞ grevi 2,5 ayı aşkın bir süredir devam ediyor. Bu arada yapılan tüm görüşmelerde anlaşma sağlanamadı. İşçiler; toplu olarak 4 Ocak günü gittikleri valilikte, sorunlarını anlattılar. Sendikaları Otomobil-İş'in girişimleriyle 18 Ocak'ta da yardım ve dayanışma kampanyası açtılar.

2800 NETAŞ işçisi kararlılıklarını gösterdiler, her engelin üstesinden geleceklerini dosta düşmana bir kez daha kanıtladılar.

● Türk-İş'e bağlı BESİSEN

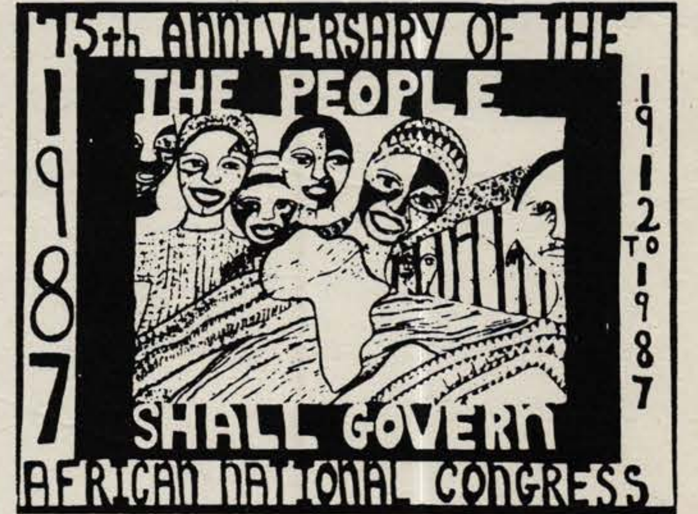
(Devamı 7. sayfada)

Türk tipi "demokrasi"

Ecevit'e mahkumiyet!

DSP'nin seçim toplantılarına katılan Bülent Ecevit hakkında, hemen her konuşması için dava açılmıştı. Daha önce, peşpeşe beraatla sonuçlanan bu davalar zinciri Ocak ayında bir halkasından koptu. Bornova Mahkemesi Ecevit'i "bir siyasi partinin toplantılarına katılmak-

(Devamı 7. sayfada)

ANC 75 yaşında

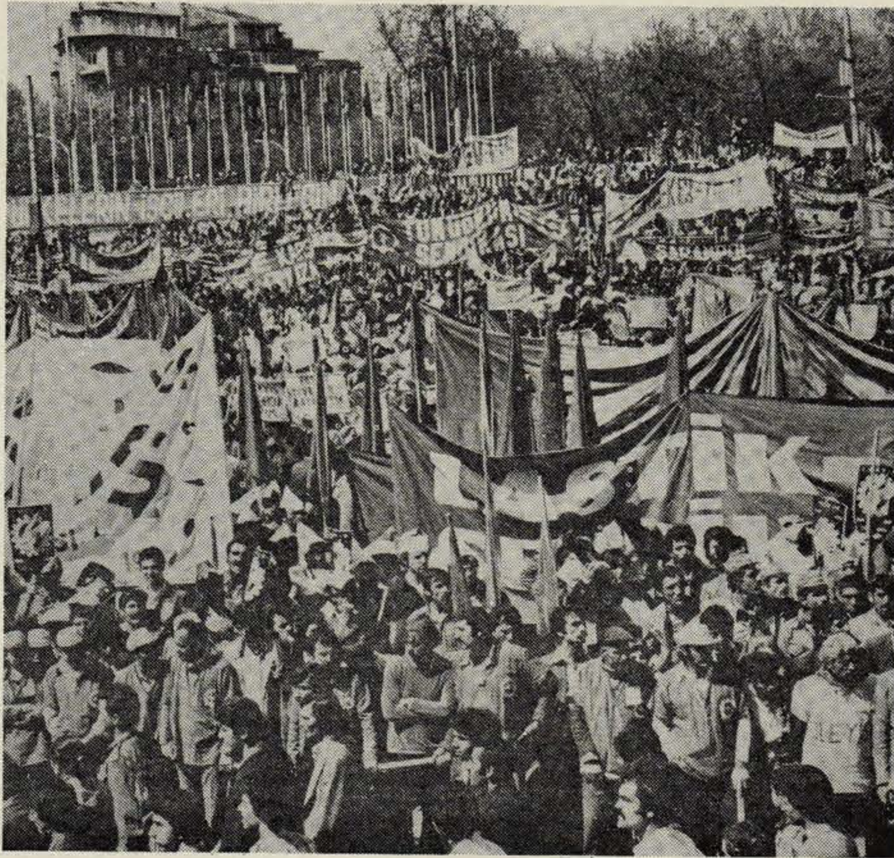
Güney Afrika halkının apartheid'a karşı yükselttiği mücadelenin öncüsü Afrika Ulusal Kongresi (ANC) 75. yaşını kutladı. 1912'den bu yana ırkçı rejimin saldırılarına kararlılıkla göğüs geren ve saflarını giderek çoğaltan ANC, bugün milyonlarca Güney Afrikalının ırkçı rejime karşı canları pahasına yükselttiği mücadelenin öncülüğünü, bu insanlık dışı rejimi yıkma hedefine her gün biraz daha yaklaşarak sürdürüyor. ANC'nin 75. mücadele yılı yalnızca Güney Afrika'da değil, dünyanın her yanında yükselen dayanışmayla kutlandı.

Öte yandan Winnie Mandela 25 Ocak günü yeniden tutuklandı. Soweto'daki evinden alınan W.Mandela'nın kızı Zindzie de bir saat sonra tutuklandı.

DİSK 20 yaşında

12 Eylül darbesinden sonra fiilen kapatılan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), kuruluşunun 20. yıldönümüne kısa bir süre kala 23 Aralık'ta bu kez fiili duruma uydurulan mahkeme kararıyla "hukuken" kapatıldı. Karar şimdi Askeri Yargıtay aşamasında bulunuyor. Ne ki, DİSK, kaderi Askeri Yargıtay'ın kararına bağlı bir sendika tüzel kişiliği olmanın ötesinde, işçi hareketi bütünlüğünün ortadan kaldırılamayacak bir parçasıdır, sınıfsal bir niteliktir.

DİSK, 1960'ların başında özellikle 1963 sonrası işçi sınıfının sendikal haklar alanında yoğunlaşan mücadelesinin Türk-İş içerisinde sınıf dayanışması fikrini güçlendirmesiyle şekillendi. Türk-İş yönetiminin işçileri karşısına alan "siyaset üstü" sendikacılık anlayışına, Mart 1965 Zonguldak maden direnişinde had safhaya varan işbirlikçiliğine karşı yükselen tepki, hayatın dayattığı ekonomik ve siyasi mücadele birlikteliğinin kabaca da olsa kavranmasıyla bütünleşiyordu. Bu süreçte, "sınıf ve kitle sendikacılığı" olarak anılan sınıf dayanışması temelinde sendikal örgütlenme ilkelerinin, uzun soluklu, kalıcı çabalarla Türk-İş içerisinde sağlanması değil, bu ilkelerin başka bir örgütlenmede -DİSK'te- şekillenmesi sözkonusu oldu. İleri sendikal hareketin ayrı bir konfederasyonda şekillenmek yerine, Türk-İş içerisinde sınıf sendikacılığı temelinde sendikal birliği sağlamaya yönelmesi ise, herşeyden önce tutarlı bir siyasi rehberlikten yoksun olan hareket açısından uzak bir perspektifti.

13 Şubat 1967'de kurulan DİSK kısa süre içerisinde güçlendi ve sendikal birliğin somut hedefi haline dönüştü. Öyle ki darbe olduğunda, kuruluşunda 30 bin civarında olan üye sayısı 500 bine ulaşmıştı. Esas olarak sanayi proletaryası arasında örgütlenmeye yönelen DİSK, hemen her işkolunda etkisini duyurmaya başlamıştı. DİSK'e bağlı Genel-İş, Lastik-İş ve Oleyis sendikaları işkolu yetkisine sahipti ve yine DİSK'e bağlı sendikalar ülkedeki dört petrol rafinerisinden ikisinde, enerji sağlayan tek devlet kuruluşu olan TEK'te, PTT hatlarında, TRT'de, Et ve Balık Kurumu'nda, DMO'da, Süt Endüstrisi Kurumu'nda, devlet tekeli olan Şişe ve Cam fabrikalarının büyük çoğunluğunda, tek soda üreticisi olan Mersin Soda A.Ş'de, SSK'da, TÜBİTAK'ta, Toprak-Su ve Devlet Üretme Çiftlikleri'nde, ziraat, pamuk, veteriner işleri, tarımsal araştırmalar genel müdürlüklerinde, Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda, Emekli Sandığı işletmelerinde, tarım kooperatiflerinde, MTA'da, önemli yeraltı maden işletmelerinde, metalurji işkolunda, MESS'e bağlı işyerlerinde, çokuluslu ilaç tekellerinin Türkiye'deki işyerlerinde, pil ve akümülatör fabrikalarında, bankacılık alanındaki önemli kuruluşlarda, kooperatiflerde, Sümerbank dokuma fabrikaları ve satış yerlerinde, alüminyum, demir-çelik işletmeleri, tekstil, kağıt, tuğla, kiremit, çimento fabrikalarında, nakliyat ambarlarında, sinema emekçileri arasında, kısaca tüm işkollarında örgütlenmişti. DİSK'in varlığı işverenler arasında ve Türk-İş üzerinde de etkisini göstermiş, DİSK tüm baskı ve engellemelere rağmen hızla gelişmiştir. 12 Eylül'ün hemen öncesinde, 1980 Ağustos'unda, Türkiye'de aynı anda grevde bulunan işçi sayısı daha önce hiç görülmedik boyutlara ulaşırken, 1980'in ilk dokuz ayında uygulamaya konan 424 grevin % 51'i DİSK, % 30'u Türk-İş'e bağlı sendikalarca, % 19'u ise diğer sendikalar tarafından gerçekleştiriliyordu.

Ne ki sendikal birliğin sağlanması DİSK'in önünde yakıcı bir sorun olarak duruyordu. Sendikal hareketin bölünmüşlüğünü sürdürdüğü, işçi sınıfı siyasi hareketinin ise birliğinin sağlanamamış olduğu koşullarda DİSK ile işçi sınıfı siyasi hareketi arasında kalıcı ve güçlü bağların kurulamamış olması, sonuçta DİSK'in 12 Eylül sonrasında örgütsel bütünlüğünü koruyamamasını, yeni koşulların gerektirdiği sendikal çalışma yöntemlerini hayata geçirememesini getirdi.

Kuruluşundan 12 Eylül'e kadar geçen 13,5 yıl içinde DİSK'te somutlanan mücadele, bugün yüzbinlerce işçide kök salmış olan DİSK'li olma bilinci ile yeni zeminlerde, çetin koşullarda sürdürülmektedir. Ve 20. kuruluş yılında DİSK, "yasakladım" demekle yasaklanmayacak bir birikim; yöneticilerini mahkûm etmekle, binalarının kapısına kilit vurmakla ve malvarlığını gaspetmekle ortadan kaldırılamayacak bir varlıktır.

DİSK kapatılamaz!

5 yıl süren DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) davası 23 Aralık 1986 tarihinde sonuçlandı. 1477 sendikacıdan 1161'i için beraat kararı verilirken, 266 kişi için 1 yıldan 15 yıla kadar değişen hapis cezaları verildi. DİSK Genel Başkanı A.Baştürk ve Genel Sekreteri F.Işıklar 10'ar yıl, Yeraltı Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Çetin Uygur 15 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ayrıca mahkeme kararında DİSK ve bağlı sendikaların "resmen" kapatılması da yeralıyor.

İşçilerin kendi öz mücadeleleri sonucu kurdukları DİSK, gerçekte faşist generaller cuntası tarafından 12 Eylül darbesiyle fiilen kapatılmıştı. DİSK'in faaliyetleri durdurulup, malları kayyıma devredildi. Son mahkeme kararı ise bu fiili duruma bir "resmiyet" kazandırdı. Gerçekte yaşanan, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin sendikal hak ve özgürlüklerinin gaspedilmesidir. DİSK'e uzanan eller; işçilere emekçi halka ve onların emeğine uzanan ellerdir.

Başından beri işçi düşmanlığı yapan cuntanın Yüksek Hakem Kurulu, toplusözleşmelerde patronlardan yana tavır takındı, işçileri açlığa mahkûm etti. Cunta anayasası ve 2821 sayılı yeni sendikalar yasası geçmişte nice güçlükle kazanılan demokratik ve sosyal hakları budadı, grev hakkını fiilen kullanılamaz duruma getirdi. Kukla Özal hükümeti tekellerin politikasını acımasızca devam ettiriyor.

DİSK'in kapatılması işçi sınıfının mücadelesinin engellenip, bastırılmasını amaçlıyor. Giderek gelişen kitlesel eylemler, grev ve yürüyüşler Evren-Özal çetesini oldukça korkutuyor. Türk-İş Kongresi'nde de görüldüğü gibi işçi sınıfımız "DİSK'e özgürlük, hükümet istifa!" diye haykırıyor. Ve o, DİSK'i kapatma kararını kabul etmiyor, etmeyecek.

DİSK yöneticilerine verilen cezalar "demokrasiye geçildiği" yolundaki yalanları bir kez daha ortaya çıkardı. İşçi sınıfı ve emekçi halkımız üzerindeki baskı ve terör giderek artıyor. İşsizlik ve yoksulluğun kol gezdiği bir ortamda sendikal hak ve özgürlükler tümden ortadan kaldırılmak isteniyor. Fakat buna karşı işçi sınıfımız sessiz kalmayacak, mücadelesini tüm zorluklara rağmen sürdürecektir.

Yurtdışındaki Türkiye ve Türkiye Kürdistanlı demokratik örgütler olarak, estirilen terör ve zulmü protesto ediyor, DİSK'i kapatma kararına karşı çıkıyoruz. Tüm Alman demokrat ve ilerici çevrelerine sesleniyoruz: DİSK ile dayanışma gösterin, faşist yönetimin politikasını protesto edin.

DİSK yöneticilerine verilen cezalar kaldırılmalıdır!
DİSK'in kapatılması kararı geri alınmalıdır!
Sendikal hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına son!
Politik tutuklulara özgürlük-Genel af!

Av.Dev-Genç, Birlik Yolu, Dev-İşçi, DİBAF, FİDEF, Gerçek ADK, İşçi Gerçeği, KKDK, KOMKAR, KURD-KOM, YSK

BAKIŞ

E.Mahmut Soner

İnsan hakkı ne ola ki?..

Türkiye'de "kuruluşunu tamamlaya çalışan" bir İnsan Hakları Derneği artık mevcuttur. Bir yıldan fazladır tüzüğünü, İçişleri Bakanlığına kabul ettirme mücadelesi veren dernek, bu mücadeleyi kazandığında insan haklarını koruma mücadelesine "hak" kazanacaktır. Ama galiba bu hakkı kolay kolay kazanamayacak, çünkü Türkiye'de "devlet vardır"!

Önce şu açıdan bakalım. Türkiye'de İnsan Hakları Derneği, çok kapsamlı bir görevle yüklüdür. Bu kapsamın genişliğini şurdan da anlamak mümkündür ki, Türkiye'de İnsan Hakları Derneği kurma gerekliliği ancak 1985 yılında gündeme gelebilmiştir. Bundan iki sonuç birden çıkmaktadır. Böyle bir derneği zorunlu hale getirecek kadar insan hakları ihlali Türkiye'de 12 Eylül'den sonradır. İkincisi, bu kadar gecikmeyle kurulmuş bir dernek, insan hakları ihlallerine karşı çıkmak kadar, bu hakların henüz oluşmamış nosyonunu da oluşturmak zorundadır. Asgari düzeyde bir insan hakları bilinci toplumsal yaygınlık kazanmadıkça, zaten düne kadar eğitim aracı olarak okullarda tıpkı silgi ve karatahta gibi bulundurulan falakayı "olumsuzlamak" çok zor olur. Ortalama insana göre falaka "normal" ise, zaten insan yanı bulunmayan polise göre "Filistin askısı" mesleki araç ve edevattır. Evren'e göre de cellatlık Cumhurbaşkanlığının görevleri arasındadır.

Başka bir zorluk da şurdadır: Türkiye'de devlet vardır! Devlet herşeyi yapabilir; herşeye muktedirdir. Devletin öngördüğü hukukidir, hukuki değilse "ulu emirdir"; o da değilse şeriattır ve "şeriatın kestiği kafa acımaz"dır. Toplumun bir bütün olarak ve bireylerin tek tek, devletin karşısında kendi kişiliğiyle bulunması, kişiliğini "bölünmez" olarak kavraması insan haklarını kavramanın, benimsemenin koşuludur. Kendini insan olarak kavramak, haklarını da kavramanın başlangıcıdır.

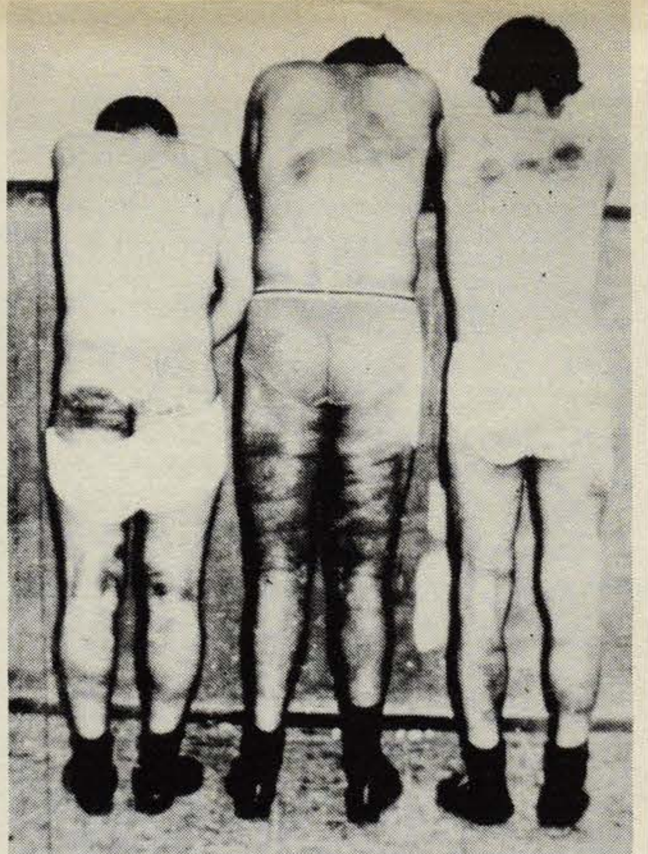
En büyük zorluk da şudur: Türkiye'de devlet vardır. Devlet "gerekiyorsa" yapar. "Memlekete komünizm lazımsa" devlet bunu da yapar. Nasıl ki 12 Eylül günü "memlekete faşizm gerekiyordu" ve devlet gerekeni yaptı, işte öyle.

Türkiye'de insan hakları lazım geldiği geçmiş zamanlarda da düşünülmüş, bazı devlet büyüklerimiz, Mareşal Fevzi Çakmak başkanlığında bir insan hakları derneğini 17 Ekim 1946'da "kurmaya teşebbüs" etmişlerdi. Ama devletimizin daha büyükleri (İ.İnönü) "komünistlerin bu oyununu" vaktinde sezip üç gün sonra derneği dağıtmışlardı.

Şimdi de memlekete insan hakları mı lazımmış, devlet ne günedir? İnsan Hakları Derneği kurucularına verilen cevapta "gerçek" veciz biçimde anlatılmış; *"derneğinizin amaçları devletin görevleri alanına girdiği için tüzüğünüz kanuna aykırı bulunmuştur"* denilmiştir.

O halde derneğe lüzum yoktur; insan haklarını da devlet koruyacaktır. Şimdi korumuyorsa memlekete lazım olmadığı içindir. Ne zaman lazım olacağına gelince...

İnsanlar bu devlete haddini bildirmeyi öğrendikleri zaman.

Hakları devletçe korunan üç insan

Öğrencilerin açlık grevleri başarıyla sona erdi

Öğrenci derneklerine ve öğrenci gençliğe karşı uygulanan yoğun baskıları ve örgüt yöneticilerinin gözaltına alınmalarını protesto etmek amacıyla başlatılan açlık grevleri başarıyla sone erdi.

Bilindiği gibi, açlık grevi önce 28 Aralık'ta Ankara'da başlamıştı, bunu İstanbul'da 17 kişinin, İzmir'de 83 kişinin ve Bursa'da 28 kişinin katıldığı açlık grevleri izledi.

Öğrenci gençlik hareketi gerçekleştirilen bu eylemlerle olumlu bir kamuoyu yaratabilmiş, demokrasi güçlerinin desteğini sağlamıştır.

Öğrenci gençlik kendi sorunlarına yeniden sahip çıkmaya başlamış, yapılan baskılara karşı tepkisiz kalmayacağını göstermiştir. Bunun bir ifadesi olan açlık grevleri ülke içinde ve dışında yankılar bulduktan sonra 4 Ocak gününde başarıyla sona erdirilmiştir. Öğrenci gençlik 12 Eylül faşist yönetiminin alıp götürdüğü demokratik öğrenci hareketinin tüm mevzilerinin böylesi bir-iki eylemle geri getirilemeyeceğinin ve bu ilk adımların güçlendirilmesi ve genel demokrasi mücadelesi ile bütünleştirilmesi gerektiğinin bilincindedir.

Açlık grevlerinin ardından polis önce 7 Ocak'ta Öğrenci Postası dergisinin sahibi ve İTÜ Makina Fakültesi öğrenci Derneği Başkanı Serhat Şimşek'i gözaltına aldı. 11 Ocak'ta ise öğrenci derneklerine yapılan baskıları protesto için daha sonra İstanbul Üniversitesi kapısına konan siyah çelenkle ilgili olarak 11 öğrenci daha gözaltına alındı. Öğrenci gençlik polisin bu gözdağı verme girişimlerinden yılmayacaktır, yılmadığını da göstermektedir.

Bir okur mektubu:

Faşist rejimin öğrenim özgürlüğü

Güzel dostlar, binlerce selam,

Sizlere bir üniversiteli arkadaşımızın durumunu anlatayım. Bir gün bu arkadaşımızın yanına sivil polis yaklaşır sohbet etmek için. Sohbet değil, tehdit. Sivil polis arkadaşımızı şöyle tehdit ediyor: "İlişki kurduğun arkadaşların ne yapıyor, ne ediyorlar bana bildireceksin" diyor, yani muhbirlik teklif ediyor, "eğer yapmazsan okuldan mezun olamazsın". İşte bunun adına ÖĞRENİM ÖZGÜRLÜĞÜ diyorlar. Bu arkadaşımızı okulun en gariplerinden gördüler, ama bu faşist baskı sökmedi, arkadaşımız yılmadı.

Kendi durumumu da anlatayım. Açık Öğretim Fakültesi-İktisat Programında'yım. Bu okul, okuldan çok başlı başına hiç yoktan kâr eden bir şirket gibidir. Harç parası, haraç, kitap, sınav, büro hizmetleri vs. diye toplanan paralar Eskişehir'deki merkezde ne oluyorsa oluyor. Bu Açık Öğretim Fakültesi tam bir çıkmazda bulunuyor. Bizzat bir profesör bize sınavlarda başarısız olan öğrencileri nasıl başarılı gösteriyorlar, bunu anlattı. Başarılı gösteriyorlar ki, bu "okul"-şirket yok olmasın. Bir de resmen boşta kalan 220 bin civarında öğrenciyi ne yapacaklar? Sınavda şöyle başarı sağlanıyor: Bütünleme sınavlarında her kalan öğrenciye "avans" yani kafadan puan veriyorlar, ayrıca diğer sınavların yüzdeli ağırlıklarıyla mutlu sona(!) ulaşılıyor, biz sınıfı geçiyoruz, K.Evren diploma veriyor. İşte bir faşist oyun! Bu kadar öğrenciye yazık. Üniversiteye giremeyen onbinlerce gencin önüne böyle bir olta atılıyor.

İşte üniversite, işte özgür eğitim, işte Türkiye.

Doğu Karadeniz'den özgürlüğe bir haykırış.

IG Metall sendikasının uyarı grevi

F.Almanya'da yıllardan beri süregelen işyerlerinin azaltılması politikasına devam ediliyor. Ruhr havzasında yoğunlaşan çelik sanayii işverenleri 1987 yılı içinde işçi çıkarımına gideceklerini açıkladılar.

Metal işçilerinin örgütlendiği IG Metall sendikası, daha çok işsizlik demek olan bu politikanın uygulanmaması için 16 Ocak günü Ruhr havzasında uyarı grevleri yaptı. Ruhr havzasının belli başlı büyük yerleşim merkezlerinde gerçekleştirilen uyarı grevlerine ve diğer gösterilere 70 bin civarında çelik işçisi katıldı. IG Metall'in bu haklı eylemi kiliseler, çeşitli demokratik örgütler ve siyasi partiler tarafından desteklendi.

IG Metall sendikası genel başkanı Franz Steinkühler Duisburg'da 15 bin kişinin katıldığı mitingde yaptığı konuşmada işverenler ve gerici Kohl hükümetinin bu politikasına izin vermeyeceklerini belirtti. Steinkühler: "Silahlanma için milyonların harcanması mı ya da yeni işyerleri yaratmak mı, esas önemli konu budur. Yeni işyerleri açmak programı için param yok diyenlerin, diğer yandan 'Yıldız Savaşları' projesi üzerine hiç düşünme, söz söyleme hakkı yoktur..." görüşünü belirttiği konuşmasında, 16 Ocak'ta gerçekleştirilen eylemlerin işverenleri ve onların parlamentodaki yandaşlarını epeyce etkilediğine de değindi.

Batı Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren Av.-Dev-Genç, Birlik Yolu, Devrimci İşçi, DİBAF, FİDEF, Gerçek ADK, İşçi Gerçeği, KKDK, KOMKAR, KURD-KOM, Kurtuluş, TSK-DK, YSK-sempatizanları adlı demokratik örgütler IG Metall'in gerçekleştirdiği eylemleri desteklediklerini belirten bir telgrafı Franz Steinkühler'e gönderdiler. Aşağıda telgraf metnini yayınlıyoruz:

"F.Almanya'daki Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'ndan demokratik örgütler çelik işçilerinin ve IG Metall'in işyerlerinin yok edilmesine karşı ve kararların oluşturulmasında eşit haklara sahip olmak için yürüttüğü mücadeleyi ve taleplerini destekliyor ve sizlere dayanışma selamları iletiyorlar.

Türk ve Kürt işçileri şimdiye kadar olduğu gibi Alman arkadaşlarıyla sendikal ve 35 saatlık iş haftası taleplerinin hayata geçmesi için birlikte mücadele edeceklerdir."

Seçme-seçilme hakkını mücadele ederek kazanabiliriz

Demokratik örgütler "Açık Mektup" yayınladılar

F.Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde çalışma yürüten Av.Dev-Genç, Birlik Yolu, DİBAF, FİDEF, Gerçek ADK, İşçi Gerçeği, KKDK, KOMKAR, KURT-KOM, Kurtuluş ve YSK adlı örgütler biraraya gelerek F.almanya'da yaşayan yabancıların yerel planda seçme-seçilme hakkına sahip olmasını dile getiren bir "Açık Mektup" hazırlayarak politikacılara ve yayın organlarına gönderdiler. Aynı zamanda kamuoyuna yoğun olarak dağıtılan "Açık Mektup"u aşağıda aynen yayınlıyoruz:

"F.Almanya'da yabancıların katılımı olmadan bir seçim daha yapılıyor. Yabancılar seçimlere katılamıyor ama onların varlığı seçimlere katılan bazı partiler tarafından seçim propagandası olarak kullanılıyor. Yabancılar sürekli işsizlik ve buna bağlı olarak yükselen krizin sosyal problemlerinin 'günah keçisi' olarak damgalanıyorlar. Toplumsal yaşamın tüm alanlarında fark gözeten, ayrım yapan ve yabancıları geri dönmeye zorlayan politika uygulanmaya devam ediyor. Resmi yabancılar politikası, yabancı düşmanlığının beslenmesine ve önyargıların kuvvetlenmesine yarıyor. Ve bu politika neo-nazi, faşist ve yabancı düşmanı güçler tarafından, yabancı düşmanlığının daha da tırmandırılması için kullanılıyor. Böylece bazı partiler ve gruplar 'yabancılar dışarı' vb. sloganlarla seçim kampanyasına katılabiliyorlar. Bu politika sona erdirilmelidir.

Toplum içinde birlikte ve uyumlu yaşanmak isteniyorsa; yabancıların haklarının kısıtlanması, ayrım yapılması değil, aksine onlara eşit hakların tanınması gerekmektedir. Uyum içinde birlikte yaşama isteği Almanya'da yabancı olsun, dini ya da dünya görüşü, politik ilgileri değişik olsun, bütün insanların ortak isteğidir. Yerel seçim hakkının tanınması bu yüzden doğru yönde atılacak ilk ve önemli bir adım olacaktır.

Yabancılar 30 yıla aşkın bir süredir F.Almanya'da yaşıyor ve çalışıyorlar. Ve F.Almanya'daki nüfusun % 7'sini oluşturuyorlar. Üzerlerine düşen tüm vatandaşlık görevlerini yerine getirmelerine rağmen yabancıların karar alma hakları bulunmamaktadır. Burada bir soru çıkıyor karşımıza: Halkın % 7'sinin seçimlerin dışında kaldığı bir ülkede işleyen bir demokrasiden bahsedilebilir mi?

Bu gerçek İsveç, Danimarka ve Hollanda gibi B.Avrupa ülkelerinde haklı olarak fark edildi ve yabancıların yerel seçimlere katılmaları sağlandı. Bu alan genişletilebilir. İsviçre'nin ve İrlanda'nın bazı kantonlarında da yabancılar yerel seçimlere katılabiliyorlar. Hatta dışarıya işçi gönderen bir ülke olarak bilinen İtalya gibi bir ülkede yabancılar için seçim hakkı üzerinde tartışılıyor. F.Almanya bu alanda sonuncu mu olacaktır?

Yerel seçim hakkının yabancılara tanınması gerçeğinin hukuksal bir sorundan ziyade politik istek sorunu olduğu, F.Almanya'da toplum kesimlerindeki çeşitli güçler tarafından da farkedildi. Birlik sendikamız DGB, kiliseler ve çeşitli demokratik örgütler ve politik partilerin bir kısmı (hatta yabancılara seçim hakkını reddeden partilerin seçmenleri) yerel seçim hakkı isteğimizde bizi yalnız bırakmıyorlar.

Biz, bu bu mektubun altına imza atan Türk ve Kürt işçilerinin demokratik örgütleri olarak isteklerimizin gerçekleşmesinde, sizlerden destek vermenizi ve imkanlarınızı kullanmanızı beklemekteyiz.

● F.Almanya'da yaşayan yabancılara yaşamın bütün alanlarında tam anlamıyla eşit hakları teminat altına alan kalıcı bir yabancılar politikası!

● Yabancılara tüm alanlarda özgür politika ve yerel seçimlere katılma hakkı!

Göstereceğiniz dayanışma için teşekkür ediyor ve size barış içinde, sağlıklı ve başarılı yeni yıl diliyoruz."

Mülteci Sabri Toğay:

Burası asker kışlasına benziyor, esir kampına benziyor

Helmstedt F.Almanya'nın kuzeyinde 30 bin nüfuslu küçük bir yerleşim yeri. 1150 yabancı yaşıyor bu küçük şehirde ve 600 kadarı da Türkiyeli. Helmstedt DAYANIŞMA muhabiri Türkiye'den gelip Helmstedt'te iltica başvurusunda bulunan bir aile ile sorunlarını görüştü.

Sabri Toğay ailesi mültecilerin kaldığı heim'da görülüyor.

□ *Merhabalar, bize kendinizi tanıtır mısınız?*

■ İsmim Sabri Toğay, Siirtliyim. Evliyim ve 6 çocuğum var.

□ *Eşinizi ve çocuklarınızı da getirdiniz mi?*

■ Evet, eşim de, çocuklarım da yanımda. Bir de 80 yaşında anam var, o da yanımızda ilticacı. Ben Türkçe konuşuyorum ama Kürdüm. Çocuklarımın en küçüğü 4 yaşında, en büyüğü de 15 yaşında.

□ *Hangi sebepten dolayı ülkeyi böyle çoluk-çocuk terketmek zorunda kaldınız?*

■ Efendim sormakta çok haklısınız. Daha önce de söyledim, biz Kürdüz. Anam 80 yaşında hiç Türkçe bilmez. Büyük kızım 15 yaşında, o da Türkçe bilmiyor. Okuma yazma da bilmiyor. Biliyorsunuz Kürtçe mektep Türkiye'de yok. Kürt olduğumuz için devletin bekçisi, polisi, askeri bize baskı yapıyor, bu birincisi. İkincisi, ben Siirt'in köyünde otururdum. Köyde bizim şeyhimiz, ağamız vardır. O ne derse o olur. Bir seferinde şeyhe karşı geldim, adamlarına beni dövdürdü. Kafama kürekle vurdular ölmedim, ama yara izi halen duruyor. Üçüncüsü, biz Yezidiyiz. Bizi müslüman olmaya zorluyorlar. Türkiye'de Yahudiler, Ermeniler, Hıristiyanlar var ve belli oranda da inanç özgürlükleri var ama biz Yezidilere gelince bu özgürlük yasaklara dönüşüyor. Ve dördüncü olarak da fakirlik, yoksulluk bir dert. Elli yıldır yoksulluk içinde yaşıyorum. Ağa-şeyh zulmü, devletin baskısı, müslümanlık baskısı, açlık-yoksulluk derdi hepsi biraraya gelince gayri o ellerde bizim için yaşama ümidi kalmamıştır. İşte bunun için vatanımı terkettim.

□ *Peki Sabri Toğay, ne zamandan beri F.Almanya'da ilticacı olarak yaşıyorsunuz?*

■ Efendim, yaklaşık iki ay Braunschweig'da kaldım. Ve 16 günden beri de Helmstedt'teyim.

□ *Durumunuzdan memnun musunuz, problemleriniz var mı?*

■ Bizi Braunschweig'dan Helmstedt'e dağıtım yaptılar. Gördüğünüz gibi asker kışlası gibi olan bu binaya soktular. Hiç birimiz Almanca bilmiyoruz. 9 nüfus hepimiz bir odada kalıyoruz. Hiçbir yeri bilmiyoruz, derdimizi anlatamıyoruz. 9 kişiye aylık 300,-DM verdiler. Bu para bu kadar nüfusa yeter mi? 5 Ocak 1987 tarihinde yemeklerin düzeltilmesi için açlık grevi yaptık. Resmi dairelerden adamlar geldi, yemeklerin düzeltileceğini söylediler ama ne gezer.

□ *Peki bu binadan kimse karışmaksızın dışarı çıkıp gezebiliyor musunuz?*

■ Sabah 8'de herkes mecburen aşağıdaki yemek salonunda olacak, kahvaltı için. Sonra öğleyin 12.00'de ve akşam 17.00'de yemek yiyoruz. Bu saatlerde gelmeyenler aç kalıyor. Dışarı çıkanların en geç akşam 22.00'de burada olmaları gerekiyor. Bu saatte kapılar kilitleniyor. Gördüğünüz gibi burası asker kışlasına benziyor, esir kampına benziyor.

□ *Bugün Türkiye'yi yönetenler hakkında neler düşünüyorsun?*

■ K.Evren ordusu hükümete geldiğinden beri nerede Kürtler varsa orada askerleri var. Köy muhtarlarının hepsine telsizler verildi. Askerler aradıklarını bulamayınca aranan kişinin yakınlarını alıp götürüyorlar ve bir kısmı bir daha geri gelemiyor. Mahkemeye gidiyoruz küfürlerle karşılanıp kovuluyoruz. Özal da onlardan, pahalılık çok. Huzursuzluklar çoğaldı. Askerler çok zulüm yapıyorlar. Köylüleri toplayıp ellerinden paralarını alıyorlar. İstedikleri gelinleri, kızları alıp götürüyorlar. Türkiye'de demokrasi dışardan vardır, içerden yoktur. İsmi vardır cismi yoktur. Demokrasi falan yoktur.

□ *DAYANIŞMA gazetesine söyleyeceğiniz başka birşey var mı?*

■ Efendim bizim dertlerimizi yayınlarsanız, bizleri çok sevindirirsiniz. Ben vallahi kendim için değil, çocuklarım için geldim. Kendim hep ağaya-şeyhe 50 yıl hizmet ettim. Ama çocuklarımın etmesini istemiyorum. Sağol-varol.

Gelsenkirschen'den Turab Bünyan

"Demokrasinin yüzkarası"

Gelsenkirschen'den maden işçisi Turab Bünyan yabancıların seçme-seçilme hakkı konusunda DAYANIŞMA muhabirinin sorularını şöyle cevaplandırdı:

Ben bir işçi olarak seçme ve seçilme hakkının tam olarak kullanılmasından yanayım. Yanayım demeye de dilim varmıyor ya! Feza çağında insanların daha böylesi konularla uğraşıyor olması, büyük bir gecikmedir.

Alman demokrasisinin yabancıları seçim sandığına yaklaştırmaması, efendi-köle anlayışını çağrıştırıyor kafamda. Yabancılardan yararlanırken, onların ödev ve sorumluluklarını sıralarken, en ince ayrıntıları hesap edip, deveyi iğne deliğinden geçirenler, yabancıların yararlanabileceği haklara sıra geldiğinde, iğneyi karanlıkta arıyorlar.

Seçme ve seçilme hakkını almaya sıra gelince bu terim beni biraz zedeliyor. Çünkü seçme ve seçilme hakkının F.Almanya'da mücadele ile elde edilme durumu, utanılası bir durum olsa gerektir.

En ağır koşullarda, maden ocaklarında çalışan Alman çeliğini üretip ona şekil vermesini beceren biz yabancı işçiler, seçip seçilmesini mi beceremeyiz? Bu çelişki F.Alman demokrasisinin yüzkarasıdır bence. Bu karayı temizlemelerine yardımcı olalım.

Mutlangen'de yapılan gösteriden.

Avukat ve hakimler atom silahlarına karşı

Barış talebi her geçen gün toplumun bütün kesimlerini sararak güçleniyor. Barış taraftarlarının arasına her meslek dalından insanlar çoğalarak katılıyor. Nitekim F.Almanyalı hakim ve avukatlar 12 Ocak günü Mutlangen'de ABD nükleer füzelerinin bulunduğu bölgenin önünde, tüm atom silahlarının yokedilmesi talebiyle gösteri yaptılar. "Barış için Avukat ve Hakimler İnsiyatifi" üyelerinin katıldığı gösteride bir açıklama yapılarak, atom silahlarının ne adalete ne de barışa hizmet ettiği belirtildi.

Öte yandan İngiltere'de Heilborn'da Ocak 1985'de atom füzesi deposunda meydana gelen kazanın unutulmaması ve füzelerin varlığının doğurduğu tehlikenin akıllardan çıkmaması için 4 bin kişinin katıldığı bir protesto gösterisi yapıldı. Aynı gece yine Güney İngiltere'de meydana gelen kaza konuya ne kadar duyarlı yaklaşmak gerektiğini ortaya koydu. İngiliz ordusuna ait bir taşıma aracı, atom silahı yüküyle birlikte devrildi. Kaza ile ilgili bilgiler gizlendi.

"Barış Yılı" sona erdi ama

Silahsızlanma her zaman gündemde

Sovyet hükümeti 1986 Dünya Barış Yılı sona ererken, 1985 Ağustos'undan bu yana nükleer denemeler üzerinde tek taraflı olarak uyguladığı moratoryumu ABD'nin yapacağı ilk denemeye kadar sürdüreceğini açıkladı.

1986 Dünya Barış Yılı sona ererken Sovyet hükümeti, Ağustos 1985'den beri nükleer denemeler üzerinde tek taraflı uyguladığı moratoryumu, ABD'nin yapacağı ilk nükleer denemeye kadar sürdüreceğini açıkladı. ABD'nin bu yaklaşıma verdiği cevap ise, ilki 5 Şubat'ta olmak üzere bir dizi nükleer denemeye girişeceğini duyurmak oldu.

ABD'nin gerek moratoryuma karşı, gerekse Barış Yılı boyunca tüm dünyadan yükselen silahsızlanma ve barış talebine karşı takındığı tutum dünya barış güçleri ve halklar arasında tepkiye yolaçarken, Sovyetler Birliği silahsızlanma yolunda yapıcı ve kararlı tutumunu sürdürüyor. M.Gorbaçov'un BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'a yolladığı yeni yıl mesajında da, "Sovyetler Birliği'nin dünya barışını ve uluslararası güvenliği sağlamlaştırma yolunda çaba gösteren tüm devletlerle çok yönlü işbirliğine; silahlanma yarışını sınırlandırmaya ve durdurmaya yönelik gerçekçi tedbirleri hayata geçirmek üzere tüm yolları denemeye hazır olduğu" bir kez daha vurgulanıyor, Sovyetler Birliği'nin "Bağlantısızlar Hareketi'nin Harare çağrısını olumlu karşıladığı ve Delhi Altılısının sonuç bildirgesine tümüyle katıldığı" belirtiliyordu.

Bilindiği gibi dört kıtadan 6 ülkenin oluşturduğu ve Delhi Altılısı diye bilinen Meksika, Arjantin, Yunanistan, Hindistan, İsveç ve Tanzanya'nın girişimiyle geçtiğimiz Aralık ayında Atina'da bir silahsızlanma konferansı toplanmıştı. Nükleer denemelere tümüyle son verilmesi talebiyle açılan konferansa 70 ülkeden 300'den fazla bilim, siyaset adamı, sanatçı ve sendika temsilcisi katıldı. Konferansta uzayın silahlandırılmasının önlenmesi, kimyasal silahların yok edilmesi, nükleer silahlardan arındırılmış bölgelerin oluşturulması, nükleer enerjinin güvenlikli kullanımı talepleri bir kez daha vurgulandı.

Bu arada ekvator çizgisinden Antartika'ya kadar tüm Güney Pasifik'i nükleer silahlardan arındırılmış bölge ilan eden Rarotonga anlaşması da Avusturalya'nın imzalamasıyla 11 Aralık'ta yürürlüğe girdi. Anlaşmanın nükleer güçlerce tanınmasını öngören protokolü Sovyetler Birliği hemen imzaladı.

Öte yandan ABD uzayın silahlanması projesinden vazgeçmeye niyetli olmadığı gibi, silahlanma harcamalarını artırıyor. ABD Savunma Bakanı Caspar Weinberger savunma bütçesi yıllık raporunda 1988 yılı için savunma harcamalarının % 7,7'lik bir artışla 312 milyar dolara çıkmasını, SDI programı için de 5.8 milyar dolarlık bir artış istedi. Bu arada ABD Ocak ayı ortalarında kıtalararası balistik "Trident-2" füzesinin denemesini yaptı. Bu füzenin taşıyacağı 8-10 başlığın her biri Hiroşima'ya atılan bombanın 38 katı gücünde. Trident-2 denemesini protesto için binlerce ABD yurttaşı Cape Canaveral üssü bölgesinde gösteri yaptı. Bu arada Avrupa'daki mevcut füzeler güvenliği tehdit ededursun NATO yerleştirilmesi planlanan 572 ABD nükleer füzesinin 316'sını Avrupa topraklarına yerleştirmiş bulunuyor.

2000 yılında silahsız bir dünya

B.M. Genel Kurulu 41. Oturumu'ndan

B.M. Genel Kurulu 41. Oturumunda silahsızlanmayla ilgili kararların dökümü şöyle.

Kararın İçeriği	Evet	Hayır	Çekimser	Açıklama
Uzayda bir silahlanma yarışının önlenmesi.	154	0	1	Çekimser: ABD.
Atom silahlarının kullanılmaması ve bir nükleer savaşın önlenmesi.	118	17	10	Hayır: Yunanistan dışında Nato ülkeleri, Avustralya, Japonya, Y.Zelanda
Nükleer silahlanma yarışının ve silahlanmanın durdurulması.	130	15	5	Hayır: Nato ülkeleri, Avustralya, Y.Zelanda.
Barış ve uluslararası güvenlik için kapsamlı bir sistem oluşturulması.	102	2	46	Hayır: ABD, Fransa.
Uluslararası ilişkilerin iyileştirilmesi için sonuç alıcı bir diyalog gerekliliği.	117	1	33	Hayır: ABD.
Kimyasal ve bakteriyolojik silahların yasaklanması.	100	11	43	Hayır: Nato ülkeleri.
Nükleer bir savaşın önlenmesi.	134	3	14	Hayır: ABD, Britanya, Fransa.
Atom silahlarının yasaklanmasıyla ilgili bir konvansiyon.	132	17	4	Hayır: Yunanistan dışında Nato ülkeleri, Avustralya, Y.Zelanda.
Nükleer silah denemelerinin yasaklanması ve hemen durdurulması.	123	3	26	Hayır: ABD, Britanya, Fransa.
Nükleer denemelerin durdurulmasıyla ilgili kapsamlı bir anlaşmanın acil olarak gerçekleştirilmesi.	137	1	15	Hayır: Fransa.

Yunanistan hükümetinin "kemer sıkma" politikasına karşı gösteriler aylardır yoğun biçimde sürüyor

Yunanistan'da genel grev

Yunanistan hükümeti 1985 Ekim'inde ilan ettiği "kemerleri sıkma" tedbirlerinin 1987 yılı için de yürürlükte olduğunu açıkladı. Bu, işçiler ve tüm emekçiler için sıkıntıların daha artması anlamına geliyor. Hükümet açıklaması üzerine ülkedeki tüm çalışanlar, bağlı bulundukları Yunan İşçi Sendikaları Konfederasyonu (GSEE), Devlet Memurları Sendikası (ADEDY) ve İşçi-Memur Sendikası'nın (EKA) ortak kararıyla 15 Ocak günü 24 saatlik genel greve gittiler. Genel greve 2 milyon 500 bin kişinin katıldığı bildirildi.

Yaygın biçimde gerçekleşen ve destek gören genel greve katılanlar arasında tarihinde ilk kez grev yapan Yunan Parlamento personelinin bulunması anlamlıydı. Yunan Radyo ve Televizyon Kurumu çalışanları da grevi desteklemek üzere 4 saatlik işi bırakma eylemi yaptılar.

Bilindiği gibi, PASOK hükümeti, iktidara geldiği Ekim 1981'den beri seçim programında emekçiler lehine vadettiklerinin hiçbirini gerçekleştirmediği gibi, sivil endüstri yatırımlarını emekçi kitlelerden esirgerken, silahlanma sanayiine hız verdi. Bu gerçek geçtiğimiz 21-23 Kasım'da Atina'da toplanan "Sendikalar ve Barış Hareketleri Uluslararası Konferansı"nda da dile getirildi. Konferans raporunda "savaş sanayiinin ülkede son 10 yılda hızla büyüdüğü, aynı süre içinde sivil endüstri sektöründe belli bir gerileme görüldüğü" bildiriliyordu. Ayrıca askeri amaçlı sanayi yatırımlarının 14 kat arttığı (1975'de 10.3 milyar drahmiden 1984'te 143.2 milyar drahmiye) belirtiliyordu.

Hükümet, bunalımı daha önce vadettiği gibi anti-tekel tedbirlerle aşma yolunu seçeceğine, ücretleri dondurma, bunalımın yükünü emekçilerin sırtına yıkma yolunu seçti. Başarıyla uygulanan genel grev emekçilerin cevabını ve bu uygulama karşısında sessiz kalmayacaklarını göstermiştir.

Başarıyla gerçekleştirilen 15 Ocak grevinin ardından Devlet Memurları Sendikası Şubat ayı içinde genel greve gidileceğini açıklarken, İşçi Sendikaları Konfederasyonu önümüzdeki günlerde genel grevin tekrarlanacağını bildirdi.

Sri Lanka:

Kanlı çatışmaların tohumu nasıl atıldı?

Hint Okyanusu'nda, Hindistan'ın güney ucunda bir ada ülkesi olan 15 milyon nüfuslu Sri Lanka, geçtiğimiz haftalarda yine kanlı çatışmalara sahne oldu. Özellikle son üç yıldır yoğunlaşan çatışmalarda ölü sayısı beş bine yaklaşıyor.

Bu çatışmaların tohumu nasıl atılmıştı, şimdi ulaştığı boyutlar nedir?

Sri Lanka çokuluslu bir ülkedir. En büyük etnik topluluklar, nüfusun % 74'ünü oluşturan Seylanlılar ile % 17'sini oluşturan Tamillerdir (Tamillerin % 12'si yerli, % 5'i Hindistan'dan gelmedir). Sömürgecilik yıllarında Britanya "böl ve yönet" politikasıyla Tamil azınlığı, Seylanlı çoğunluğa karşı kullanmıştır. İngilizce öğrenme fırsatı bulan Tamiller resmi dairelerde çalışma ve meslek edinme olanaklarına kavuşurken, nüfusun yaklaşık 3/4'ünü oluşturan Seylanlılar aşağılanmışlardır. Diğer bir gelişme, adaya yalnızca 25 mil uzaklıktaki Hindistan'ın 55 milyon Tamilin yaşadığı —şimdi Tamil Nadu eyaleti olan— bölgesinden Britanyalı plantasyon sahiplerinin tarım işçisi getirerek, bunları adanın orta kesimlerinde yerleştirmeleri olmuştur.

Ülkenin siyasi bağımsızlığa kavuşmasının (1948) ardından, pro-emperyalist bir iktidarı oluşturan Birleşik Milli Parti'de Seylanlıların ağırlıkta olmalarıyla durum değişmeye başlamış, sömürgecilikten devralınan "böl ve yönet" politikası bu kez Tamillerin ezilmesine yönelmiştir. Ülkenin öteden beri Tamillerin yerleşik olduğu Kuzey ve Doğu bölgelerinde Seylanlılar için yerleşim merkezleri oluşturulmuş, Hint kökenli Tamillerin oy verme hakları kaldırılmış ve giderek, Seylan dili resmi dil olarak kabul edilmiş, Tamilleri sosyal ve siyasi hayattan dışlama çabaları yoğunlaşmıştır.

Bu gelişmeler bir yandan Tamil burjuvazisinin Tamil yığınlarının yaşadığı ağır sorunları tümüyle Seylan iktidarına bağlayarak ve proletarya arasında etnik ayrılıkları körükleyerek, özellikle Tamillerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde şovenist propagandayla taban bulma gayretlerini getirmiştir. Diğer yandan Seylan şovenizmi de bundan geri kalmamış ve ülkede Tamillerin varlığı yaşanmakta olan ekonomik ve toplumsal sorunların baş nedeni olarak gösterilmiştir.

1977 seçimlerinden önce bir kongre toplayan Tamil burjuvazisinin siyasi örgütü Tamil Birleşik Kurtuluş Cephesi ayrı bir Tamil devleti (*eelam*) kurma çağrısında bulunmuştur. Daha sonra ise parlamentoya giren Tamil burjuvazisi temsilcilerinin iktidar partisiyle kimi gizli pazarlıklara girmesi özellikle Tamil gençleri arasında tepki yaratmış ve adada ayrı bir Tamil devleti kurmak üzere silahlı hareketlerin güç kazandığı gözlenmiştir. 1983'de patlak veren çatışmalar yüzlerce kişinin ölümüne, en az yüz bin kişinin ülkeyi terketmesine, Kuzey ve Doğu bölgelerinin ordu birliklerince işgal edilmesine, Tamillerin işyeri ve evlerinin yoğun biçimde tahribine yol açmıştır.

Bu noktada gözden kaçmaması gereken bir konu, ABD emperyalizminin bu durumdan yararlanarak Sri Lanka-Hindistan ilişkilerinin bozulması için her gayreti göstermekte olduğudur.

Sorunun çözümüyle ilgili olarak Sri Lanka KP'nin görüşünü Genel Sekreter K.P. Silva şöyle ifade etmektedir: "Komünist Parti, daha 1960'larda tavrını açıkça belirtmiş, Sri Lanka Tamillerinin self-determinasyon hakkını kamuoyu önünde açıklamıştı. Komünistler, halka bunun ne anlama geldiğini anlattılar; bunun Tamillerin kendi ayrı varlıkları, dilleri ve kültürlerini korumak ve geliştirmek hakkı, yaşadıkları bölgelerde kendi işlerini yönetme hakkı olduğunu; genel olarak Sri Lanka Tamillerinin diğer topluluklarla eşit haklara sahip bir etnik topluluğu oluşturduğunun kabul edilmesi olduğunu açıkladılar.

Ayrıca, ülkemizin özgün koşullarında self-determinasyon hakkının ülkeyi etnik yerleşime göre toprak olarak bölmek üzere kullanılmaması gereğine işaret ettik, ki bu pratikte mümkün değildir, çünkü Kuzey eyaleti dışında adanın her yerinde Tamiller, Seylanlılar ve diğer milliyetlerden halklarla bir arada yaşamaktadırlar. (Sri Lanka Tamillerinin 1/3'ü Seylan nüfusuyla içiçe yaşamaktadır.) Örneğin Doğu eyaletinde Tamil ve müslüman toplumların her biri nüfusun % 40'arlık bölümünü oluşturmaktadır, kalan % 20 ise Seylanlıdır. Bu nedenle (Tamil örgütlerinin Kuzey eyaletiyle birleşmesini istedikleri) bu eyaletin kaderi diğer milliyetlerin özgür iradeleri gözönüne alınmadan kararlaştırılmamalıdır. Kuzey eyaletinde Tamiller en büyük topluluktur ve bu nedenle burada, birleşmiş bir Sri Lanka'da Tamillerin self-determinasyon hakkının bir uygulanma biçimi olarak bölgesel özerklik sorunu haklı olarak gündeme gelmektedir...

Yerel gericilik ve onların emperyalist patronlarının Sri Lanka'nın egemenliğine yönelttikleri tehlike karşısında etnik topluluklar arasında, özellikle de etnik kökenlerine bakmaksızın işçiler arasında birliğin sağlanmasında ısrarlı olmalıyız. Eğer ada iki 'devlet'e bölünürse, sonunda bundan tek kârlı çıkan emperyalizm, ilk önce de ABD emperyalizmi olacaktır." (WMR, 11/86)

Kısa... Kısa... Kısa... Kısa... Kısa...

Afganistan'da 15 Ocak'tan itibaren tek taraflı ateşkes ilan edildi

Afgan devrimi 7. yılına girerken, devrimin sosyal tabanının genişletilmesi ve ülkede barışın yerleşmesi amacıyla Afganistan Demokratik Halk Partisi Genel Sekreteri Muhammed Necibullah, bir ulusal uzlaşma önererek, 15 Ocak'tan itibaren geçerli olmak üzere tek taraflı ateşkes uygulayacaklarını ilan etti. ADHP Genel Sekreteri ancak Afganistan'a yönelik dış müdahalelerin son bulması, karşı devrimci çetelerin desteklenmesine son verilmesi ve kışkırtmaların son bulması halinde barış ortamı sağlanacağını vurguladı.

Avusturya'da koalisyon hükümeti kuruldu

Avusturya'da Kasım ayında yapılan seçimlerde oyların % 43,3'ünü alan Avusturya Sosyalist partisi (SPÖ) ile % 41,3'ünü alan gerici Avusturya Halk Partisi (ÖVP) bir koalisyon hükümeti kurdular. ÖVP aralarında ekonomi ve savunma bakanlıklarının bulunduğu altı bakanlığı alırken, maliye ve içişleri bakanlığı da dahil olmak üzere diğer altı bakanlığı SPÖ yürütecek. İki parti arasında yapılan görüşmelerde D.Vranitzky'nin başbakan olarak kalması kararlaştırılırken, başbakan yardımcılığı ve dışişleri bakanlığına ÖVP Başkanı Alois Mock getirildi. Böyle bir koalisyonun kurulmasını protesto eden SPÖ onur başkanı Bruno Kreisky istifa etti.

Contra'lara silah nakli tanığı öldü

ABD'nin Nikaragua'daki karşı-devrimcilere ABD Kongresi kararları ve uluslararası hukuk kurallarını çiğneyerek silah göndermesi olayının tanıklarından olan ve Mart 1986'da Contra'lar için El Salvador'a silah nakledildiği yolunda açıklamalar yapan Stephan Carr Aralık ayı ortalarında evinde ölü bulundu. Resmi açıklamaya göre ölümüne aşırı dozda uyuşturucunun yolaçtığı söylendiyse de Carr'ın ölümü kuşkuyla karşılandı.

ABD'de evsizlerin sayısı arttı

1987 BM Dünya Evsizler Yılı'na girerken ABD'de 25 büyük şehirde evsizlerin sayısının % 20 oranında arttığı ve gelecek yıl içinde de artmaya devam edeceği bildirildi.

ABD Belediye Başkanları Konferansı raporuna göre "şehirlerin % 72'sinde acilen barınacak yer arayan insanlar, kaynak yetersizliğinden geri çevrilmişti". Araştırmalara göre acilen sığınacak yer arayan ve büyük çoğunluğunu ailelerin oluşturduğu evsizlerin bu talebi şehirlerin 3/4'ünde karşılanamıyor.

Evsizlerin % 56'sını yalnız yaşayanların oluşturduğu, ancak Lousville, Kentucky gibi şehirlerde evsiz çocuklu aile sayısında % 46 oranında artış olduğu görüldü.

Sadece New York'taki evsizlerin sayısı son beş yılda 36 binden 80 bine ulaşırken Birleşmiş Milletler "1987 Evsizler Yılı" için hazırlanan tanıtma filminde ABD'deki evsizleri gösteren bölümler sansüre uğrayarak, çıkartıldı.

Bulgar ulusal kahramanı Tsola Dragoyçeva "Yenilgiden Zafere" adlı kitabının Türkçe baskısını kutladı

"Haklı mücadelenizin zaferine inanıyorum"

"Yenilgiden Zafere" adlı kitabımın Türkçe olarak çıkmış olmasını büyük bir memnuniyet duygusuyla öğrendim. Bir Bulgar devrimcisinin bu notlarını karıştırarak okurun, benim 1919 yılından beri, kendi halkımın sosyal ilerleme ve özgürlük mücadelesiyle aralıksız içiçe olduğumu bilmesi, ilginç olacaktır belki de. Bulgaristan'da sosyalist devrimin 1944 yılında zafer kazanmasından önce yıllar boyu Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesiydim, bugün de parti Merkez Komitesi üyesiyim. Profesyonel devrimci ve ekonomi yönetmeni olarak çalıştım, önemli toplumsal politik görevlerde bulundum. Halkımla bu sarsılmaz bağlantımın bana, anılarımı yazma açısından manevi hak kazandırdığını sanıyorum.

Hayatım her an öylesine gergin ve çetin, öylesine coşkulu ve huzursuzdu ki, günlerimi bir kere olsun sürekli şekilde yazma olanağım olmadı. Devrimin zaferinden önce devrimci mücadele yıllarında gizlilik yasalarından dolayı, daha sonra, demokratik Bulgaristan'da zaman yetersizliğinden ötürü yazamadım. Kendimi bütünüyle yeni Bulgaristan'ın kurulması, toplumsal politik sistemin istikrarlaştırılması, geliştirilmesi ve demokratikleştirilmesi, Bulgar halkının refahının aralıksız artırılması sorunlarına adamıştım.

Ama insanın yaşamında, devinimin, eylemin kendi yerini, kendi sahasını, düşünceye, bilançoya terkettiği bir dönem vardır. 60'lı yılların sonu ve 70'li yılların başlangıcı, benim için böyle bir dönemdi.

1972 yılında *"Görevin Buyruğu"* adlı ilk kitabım çıktı. Bulgar toplumu ve dış ülkelerdeki ilerici kamuoyu, bu kitabı ilgiyle karşıladı. Rusça, Almanca, Çekçe ve İspanyolca'ya çevrilmesi, bu ilginin kanıtıydı. Belki de, bu kitapta ele aldığım sorunlar, somut olarak da faşizmin ve gericiliğin tırmanışı, parti katındaki askeri örgütün çalışmaları ve sınıf düşmanıyla bu amansız çatışmada her mücadele erinin yeri sorunları, okurun dikkatini çekmişti. Kitabımda, silahlı ayaklanma hazırlıkları sırasında, devrimci coşkunun azalması koşullarında neden olduğumuz hataların çözümlemesini yapmaya çalıştım.

1975 yılında *"Akın"* başlıklı ikinci kitabım, 1979 yılında ise *"Zafer"* adı altında üçüncü kitabım yayınlandı. Böylece üçleme meydana geldi. Bu kitaplarımda, parti ve halkın, kapitalizm ve kralcı faşizme karşı, demokrasi ve sosyal ilerleme uğrunda tek halk cephesi kurma mücadelesini içtenlikle ve doğru olarak yansıtmaya çalıştım. Kitaplarım çok büyük ilgiyle karşılandığı için, 1980 yılında ikinci baskıları yapıldı.

Bu arada Avrupa ve Latin Amerika'da kardeş partilerden, Afrika'da bazı devrimci partilerden birçok arkadaş, birbirinin devamı olan bu üç kitabıma ilgi gösterdiği için, bu durum beni, belirttiğim üç kitabımı kısaltarak bir kitapta toplama düşüncesine götürdü. İşte şimdi sizin elinizde olan kitap da, bu üç kitabın kısaltılmış biçimidir. Bu kitabımda kendi kişisel yazgımdan çok, Bulgar halkının yiğitçe mücadelesini ve zaferlerini anlatıyorum. Anılarımda bu mücadeleyi ve zaferleri canlandırmaya çalıştım.

Tarih, her halkın kendine özgü özelliklerine, geleneklerinin özgüllüğüne, yaşam ve mücadele koşullarının çeşitliliğine rağmen, her ülkede emekçilerin yazgısının, dünya proletaryasının yazgısıyla derinlemesine bir benzerlik içinde olduğunu gösteriyor. İşte bundan ötürü kitabımda, derin gizlilik koşullarında eylem, partinin kitleler arasındaki etkisinin genişletilmesi, devrimci harekette ajan provokatörlere karşı mücadele, Antifaşist Halk Cephesi'nin, 1941-1944 direniş yılları döneminde ise Georgi Dimitrov'un girişimi üzerine Vatan Cephesi'nin kurulması çalışmaları gibi mücadelemizin belirli yönlerine yer verdim.

Kitabımda yalnız başarı ve zaferlerimizi değil, acı yenilgilerimizi, ağır kayıplarımızı, antifaşist hareketin yönetiminin ya da yerel güçlerin neden olduğu belirli hataları, kralcı faşist askeri devlet organının ve askeri polis aygıtının halkın güçlerine karşı çalışma biçim ve yöntemlerini de anlatmaya çalıştım.

Kitap, Bulgar halkının kralcı faşizme karşı kazandığı zaferle son buluyor. Bu zafer, Bulgaristan'a sosyal kalkınma yolunu açtı.

Hayatımda değişik vesilelerle, Türk eylemcilerle görüştüğüm oldu. Birbirimize daima iyi duygular besledik. Büyük Türk şairi ve devrimci Nazım Hikmet'i, özel bir saygı ve sevgi duygusuyla hatırlıyorum.

"Yenilgiden Zafere" kitabımın Türk okurları tarafından iyi karşılanacağı umudundayım. Bu vesileden yararlanarak, mücadelede ve çilede gösterdikleri emsalsiz metanetten dolayı Türk arkadaşları en içten ve en sıcak duygularla kutlamak, dünya devrim hareketinin en değerli kazanımlarından biri olan Halk Cephesi'nin yaratıcı uygulamasında ve daha öte geliştirilmesinde ortaya koydukları imrenilecek politik olgunluktan duyduğum hayranlığı belirtmek istiyorum. Çünkü yakın tarihin de öğrettiği gibi, koyu gericilik, faşizm ve savaşı yalnız bütün ilerici ve demokratik güçlerin, sendikaların, kadın ve gençlik örgütlerinin birlikteliği ve eylembirliği durdurabilir, sosyal ilerleme yolunu bu birliktelik ve eylembirliği açabilir. Haklı mücadelenizin zaferle sonuçlanacağına derinden inanıyorum.

YENİLGİDEN ZAFERE
TSOLA DRAGOYÇEVA
Dayanışma Yayınları

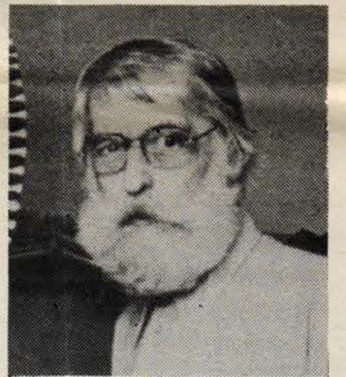

Tsola Dragoyçeva 1949'da Haberleşme Bakanı'ydı

"Rengarenk, ateş gibi bir insanı yitirdik"

Heykeltraş İlhan Koman Stockholm'da öldü

Heykeltraş İlhan Koman, yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak 30 Aralık'ta öldü. 1921'de Edirne'de doğan Koman, 1941'de İDGSA resim bölümüne girmiş, daha sonra heykel bölümüne geçmişti. 1946'da okulu bitirdikten sonra Paris'e giden sanatçı 1951'de yurda dönüşünde akademinin heykel bölümünde asistan ve öğretim üyesi olarak görev aldı. 1959'da İsveç'e giderek orada yerleşen İlhan Koman, çalışmalarını 1967'de öğretim görevlisi olarak kabul edildiği Stockholm Uygulamalı Sanatlar Yüksek Okulu'nda sürdürmüştü.

Yurtdışında pek çok sergide adını duyurdu Koman: 1948'de Paris'te "Realitees Nouvelles" (Yeni Gerçekler) sergisine, 1956 Venedik, 1957 Sao Paulo Bienali'ne, 1965 Stockholm toplu sergisine katıldı. Yapıtları: *Anıtkabir doğu kanadı kabartmaları* (Ankara), *Leonardo Anıtı* (Stockholm Uygulamalı Sanatlar Okulu önünde-1970), *Akdeniz* (Şark Sigorta Binası önünde, Zincirlikuyu, İstanbul-1980), *Heykel no: 2, Rolyef, Heykel, Yaratık* (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'ndeler).

Dostlarının deyişiyle "heykelin tüm olasılıklarını bir araştırmacı dikkatiyle inceleyen, rengarenk, ateş gibi bir insanı" yitirdik.

Akdeniz, 1980

"Bana sanatın tarifini sordukları zaman, çok defa bilinmeyene doğru çıkılan küçük bir maceradır derim" diyen İlhan Koman 'Akdeniz' heykelini şöyle anlatıyor: "...Ben o heykelde böyle bir sinetik yanılgıdan istifade ederek, dalgalardan teşekkül eden, dalgaların meydana getirmeye çalıştığı bir ilaheyi, mabudeyi sembol olarak aldım. Ama o aslında biraz sertçe bir heykeldir. Yüzüne baktığında, o biraz sert bakar. Bana ne haltlar etmeye kalkıyorsunuz gibilerde. Yani Akdeniz'in kirlenmesi, mahvolması var ya! Hem bütün vekarı ile duran, hem de aynı zamanda korkutan bir kadıncağız. İşte orada hareket olayı, karşıdan bakıldığı zaman görülmez. Fakat biraz sağa sola yürümeye başlandığı zaman insan o sinetik yanılma ile hakikaten bir nevi titreşimi hisseder."

Arjantin halkına yaşatılan karanlıktan bir kesit:

"Resmi Tarih"

Arjantin'de 1976-1982 yılları arasında iktidarı gaspeden askeri cuntaların halka karşı yürüttükleri "kirli savaş"ın yarattığı onulmaz acılardan birisi, kuşkusuz, kayıp çocukların durumu. Ülkenin zindana çevrildiği, yüzbinlerce insanın evleri basılarak, yol ortasında kaçırılarak tutuklanıp işkenceden geçirildiği, en az onbin kişinin "kayıp" olduğu bu karanlık yıllarda yüzlerce bebek ailelerinden koparıldı. Ana-babalarıyla gözaltına alınan, ya da gözaltında doğan bu çocuklar doğum belgeleri tahrif ya da yok edilerek subay, polis ailelerine, çocuksuz varlıklı ailelere verildi.

Ama hayat verenler, hayatı korumayı da bilirler. Tüm baskı ve vahşete rağmen, örgütlenen Plaza de Mayo'nun Anneleri ve Büyükanneleri hareketi bunu bir kez daha doğruladı. Her Perşembe günü başlarında beyaz başörtüleri ve ellerinde "kayıp" çocuklarının, torunlarının resimleri ile hükümet binası karşısındaki Mayıs Alanı'nı dolduran anneler, büyükanneler "çocuklarımızı istiyoruz" diye haykırdılar yıllarca. Onların da güçlü katkısı ile Arjantin'de demokrasi yeniden kazanıldı ama acılar silinmedi. Anneler, büyükanneler hâla bulamadıkları çocuklarının, torunlarının izini sürüyorlar. Ve yıllar sonra, ülkenin bir köşesinde, birkaç aylıkken kendilerinden koparılan ve çoğu kez silik resimlerinden tanıdıkları çocuklarını, torunlarını büyümüş, okul çağına gelmiş olarak buluyorlar.

Ama Plaza de Mayo'nun Anneleri ve Büyükanneleri'nin mücadelesi yalnızca kendi çocukları için değil. Herşeyden önde gelen istekleri, bundan sonra başka annelerin aynı acıyla karşılaşmaması, yeni doğanların karanlık bir gelecekten korunması.

Toplumu böylesine derinden sarsan bir olayın ülke sanatında yansımasını bulması doğal. Böyle bir yansımanın örneği, Arjantinli Luis Puenzo'nun 1984'te çektiği ve Avrupa sinemalarında uzunca bir süredir gösterilmekte olan *Resmi Tarih* (La historia oficial) adlı film.

Film —kahramanı Alicia'nın kişiliğinde— kimsenin yaşanan toplumsal olaylara kayıtsız kalamayacağının vurgulanması bir bakıma. Gerçekte, askeri cuntalar dönemi Arjantin'inde, Alicia sarsıntıya hedef olmayacak bir konumdadır. İşadamı olan kocasının askerlerle arası iyi, Amerikalı ortaklarıyla işleri yolundadır. Alicia'nın tarih öğretmeni ve sanayici eşi olarak "kurulu düzeni" evlat edindikleri bir küçük kızla tamamlanmıştır. Alicia bu "kurulu düzen"in dışında birşeyler olduğunun elbette farkındadır; en azından, sınıfında tarihin onun öğrettiğinden farklı olduğunu söyleyen öğrenciler vardır. Alicia onlara "bu söyledikleriniz hangi kitapta yazıyor" diye sormaktadır, çünkü o, kitapta yazan "resmi tarih"in belletici-sidir. Okuttuğu kitaplarda yazmayan tarihi ise öğrenecektir.

Alicia'nın hayatı askeri yönetimin neden olduğu acıları yaşayan bir çocukluk arkadaşıyla tekrar buluştuğunda altüst olur. Kayıp çocuklar konusunu ilk kez işitmektedir. Yanında mutlu etmeye çalıştığı küçük kıza ve onun kopartıldığı ailesine karşı işlenen suçun korkunçluğunu kavramakta gecikmeyecektir. Bu küçük kız kimdir? (Alicia'nın küçük kızın eve getirildiği gün üstünde olan bebek eşyasını yıllar sonra dolaptan çıkarıp bir iz aradığı sahneler filmin en çarpıcı sahnelerinden.) Bu, Alicia'nın kendisiyle bir hesaplaşmasıdır. Bir yandan küçük kızı kaybetme korkusunu, diğer yandan onun ailesinin çektiği acıyı duymaktadır. Ama gerçeği bulmaya kararlıdır. Kocasının tüm karşı koymalarına rağmen sürdürdüğü araştırmalar onu, önce ürkek, giderek anlayarak baktığı Anneler ve Büyükanneler'in mücadelesine götürecektir. (Filmde Plaza de Mayo gösterilerinden gerçek sahneler yer almaktadır.) Nihayet karşısında, kaybettiği çocuklarının acısı ama torununu bulma kararlılığı içinde olan bir büyükanneyi bulacaktır. Alicia, artık bir tarafta "kurulu düzen"inin ve "resmi tarih"in, diğer tarafta insanı insan kılan değerlerin ve gerçeğin yer aldığı bir hesaplaşmanın doğrudan tarafıdır ve bir tercih yapmak zorundadır. Yapacağı tercih yalnızca küçük kızın geleceğiyle değil, kendi geleceğiyle de ilgilidir.

1986 yılında en iyi yabancı film dalında Oscar Ödülü kazanan Resmi Tarih, Arjantin halkına yaşatılan karanlıktan bir kesiti, yalın bir kurguyla yansıtmayı başaran bir örnek, görülmesi gereken bir film.

Plaza de Mayo'nun Büyükanneleri

Paris Komünü'nde bir ressam: Gustave Courbet

Aydın KARAHASAN

XIX. yüzyıl Fransası yalnız resim sanatı alanında değil, edebiyat ve müzik gibi diğer sanat dallarında da büyük ustaların yetiştiği; XVII. yüzyıla kadar İtalyan Rönesansı'nın öncülük ettiği akımların artık Fransa'ya geçtiği, 1789 Büyük Fransız Burjuva Devrimi'nden sonra özgürlük, bağımsızlık, insan hakları gibi temel ilkelerin doğup öteki Avrupa ülkelerindeki tahtları da temelinden sarstığı, işçi hareketlerinin yoğunlaştığı bir dönemdir.

Bir yanda Ingres'in (Engr) klasik Yunan heykellerine hayranlıktan doğan ve Raffael'i anımsatan mükemmel deseni, ateşin romantizmiyle Ingres'in tam karşıtı büyük kompozisyonların ustası Delacroix'nın (Dölakrua) renk zenginliği; kırsal yaşamın gerçeklerini tablolarında yansıtan Millet'nin (Miye) tarlada yorgun köylüleri, toplumsal eleştiri ve karikatüral desenleriyle egemen güçlerin öfkesini üstüne çeken, bu yüzden de başına türlü işler açan Daumier'nin (Domye) kılıç gibi kullandığı fırçasından çıkan burnu uzun, çenesi sivri bürokrat tiplerin sanata yansıdığı bir dönemde Gustave Courbet de (Güstav Kurbe) atölyesinde "Taş Kıranlar, Köy Kızları, Un Eleyenler" gibi gerçekçi tablolarını yaratıyordu.

15 Haziran 1819'da Ornans'da doğan Courbet'nin babası bir çiftçi ailesinden geliyordu. Öyle sanata, edebiyata kulak asacak kadar ne vakti vardı ne de yeterli kültürü. "Collège Royal"i bitirdikten sonra babası onu, hukukçu olması için Paris'e gönderdi. Ama genç Courbet Paris'te Louvre'u görünce elindeki Ceza Hukuku ile Roma Hukuku kitaplarının birini bir tarafa ötekini öbür tarafa fırlattığı gibi Louvre Müzesi'nin yolunu tutup orada büyük ustalardan kopyalar yaparak işe başladı. Zaten çocukluğundan beri resim çiziyordu. Türkçede boşuna dememişler, çocuk kakasından belli olur diye.. Courbet'in de ileride ne olacağı perşembenin gelişinin çarşambadan belli olması gibi belliydi. Ama babasını bir türlü kandıramıyordu. O, "ressam olacağım" dedikçe, babası tarla sorunlarından doğan sürtüşmelerini çüzümlemesi için oğlunun avukat olmasını istiyordu. Fransa'nın, hele o zamanki Paris'in çalkantılı sosyal ortamında ressam olmaya kalkışmak, çorapsız ayakkabı giymeğe razı olmak demekti. Bereket dedesi aydın, devrimci fikirli biriydi de onun etkisiyle tam bir halk çocuğu gibi büyüdü. Ailesinde de artık ressam olmasına karşı çıkılmadı. Paris'e geldiği zaman Académie de Suisse'e kaydoldu. Orada artık eski ustalardan kopyalar değil, doğrudan doğruya canlı modellerden çalışıyordu. 1844 yılında Paris'in büyük sergisi olan "Salon"a katılmak için köpeği Karabaş'la yaptığı kendi portresini gönderdi. (Courbet au chien noir) Müşkülpesent jüri üyelerine resim beğendirmenin ne denli güç olduğunu biliyordu. Özellikle plastik sanat hareketlerinin böylesine yoğun olduğu bir ortamda sergilere katılmak için jüri üyelerine tablo beğendirmek deveye hendek atlatmaktan da zordu. Çeşit çeşit akım ve ekoller resim sanatında boğuşurken, edebiyatta da realizmden romantizme, sembolizmden natüralizme kadar birbirine karşıt akımlar yer alıyordu. Resimden heykele, edebiyattan müziğe dek çeşitli sanat dalları içinde birbirinden büyük ustaların eserlerini yarattığı bir sanat ortamında yer edinmek, çadır tiyatrolarının ön sıralarında yer kapabilmek kadar kolay değildi. Ama hayret! Tablosu kabul edildi... Bu ilk başarısına karşın parasal sıkıntılardan bir türlü kurtulamıyordu. Paris'teki ilk yılları pek çok ressam gibi acılar içinde geçmişti. Babasının gönderdiği harçlık, aynı zamanda atölye olarak kullandığı odasının kirasına ancak yetiyordu. Geçinmek için yüksek burjuvadan madamlarla mösyölerin portrelerini yapıyor, ama portrelerindeki hanımlarla beyleri fırçasıyla idealize edip yüceltmiyordu. Bu yüzden sipariş fiyatlarından daha düşük ücretler ödeniyordu ressama.

Taş kırıcısı, 1849, özel kolleksiyon, Milano.

Köylü kızı, 1855, 131x167 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Nantes.

Onun tablolarında da çıplak vücutlar, dolgun kadınlar görülür, fakat yaşamın süssüz gerçeği de acı bir biçimde yansır. Klasik ekolün ideal güzellik anlayışına hayran olanlar onun tablolarında bunu göremeyince Courbet'nin verdiği cevap çok ilginçtir: "Gösterin bana melekleri, tanrıçaları; yapayım resimlerini..."

1847 yazında Hollanda resim sanatını incelemek için Amsterdam'a gitti. Orada Rembrandt'ın tablolarına hayran kaldı. Hani Rembrandt da hayran olunmayacak ressam değildi ki... Oradan İngiltere'ye geçti. Ünü artık iyiden iyiye öteki Avrupa ülkelerine de yayılmaya başladı. Courbet şimdi kendini usta ressam (Maître peintre) olarak tanıtıyordu. Bu deyimiyle sanatçı kendini usta ressam Rembrandt, Frans Hals, Velazquez, Ribera gibi eski ustalarla bir tutuyordu. Ama bir takım tabloları da gürültü koparmaya başlamıştı. Sanat hiçbir konuda tabu tanımaz. Courbet'nin lezbiyen ilişkileri konu edinen, bugün Paris'te Musée du Petit-Palais'de bulunan "Sevici Kadınlar" tablosu gürültü koparan tablolardan biriydi. 1855'te Paris'te büyük bir Dünya Resim Sergisi açılacaktı. Courbet de bu sergiye eserlerini gönderdi. Ama ne o? Seçiciler kurulu bu büyük ustanın tablolarını geri çevirdi. O da eserlerini toplayıp gene Paris'te Avenue de Montaigne'de (Avenü dö Monteny) kendi pavyonunu açtı, orada kırk parça eserini sergiledi; kendini de gerçekçi resmin öncüsü olarak tanıttı. Bir dostuna yazdığı mektupların birinde şunları söylüyordu: "İlkelerimden kıl payı bile sapmadan, vicdanımı bir an için bile kandırmadan, birinin hoşuna gitmek ya da kolay satabilmek için bir karış tuval bile boyamadan yalnızca kendi sanatımla hayatımı kazanacağımı umuyorum..."

Louvre Müzesi'ndeki 314x663 cm boyutlarındaki "Ornans'da Mezar Töreni" ile gene aynı müzede bulunan 361x598 cm ölçülerinde "Ressamın Atölyesi" adlı monümantal tabloları realizmin manifestosu olarak nitelendirilir. Özellikle Ressamın Atölyesi tablosunda sanatçıyı, çıplak kadın modeliyle beraber sevgili dostlarının arasında bir görünüm resmi yaparken görüyoruz. Birçok yazar ve şair ressamın dostuydu. Murger, Prudhon, Baudlaire, Berlioz gibi sanatçılarla yakın dostluklar edinmişti. Bu tablosunda Baudlaire ile Prudhon da görülmektedir. Dostu, değerli müzisyen Berlioz'un da yağlıboya mükemmel bir portresini yapmıştı. "Salon"un geri çevirdiği bu eserler daha sonra öylesine ilgi ve takdir topladı ki, III. Napolyon bile ressamı Fransa'nın o ünlü "Légion d'honneur" nişanıyla onurlandırmak istedi. Courbet, böyle bir despottan nişan almanın kendisine onur değil onursuzluk getireceğini çok iyi bildiği, sanat tarihindeki yerine gölge düşürmek istemediği için bu nişanı almadı. III. Napolyan'a yazdığı bir mektupta şunları diyordu: "Bırakın ben kendi özgürlüğümle yaşıyayım. Ölümümden sonra beni anacak olanlar diyeceklerdir ki; bu ressam tüm yaşamı boyunca belirli kalıplara, belirli ölçülere bağlı kalıp resim yapmadığı gibi kiliseyle de bir bağı yoktu; hele özgürlüğü olmıyan yönetim biçimini de asla onaylamadı." Picasso ile ilgili yazımda da değindim; gerçekten sanat tarihi bir bakıma insan onurunu korumanın tarihidir. Böylesine onurlu bir sanatçı III. Napolyon gibi despot bir hükümdarın nişanını kabul edemezdi. Bir imparatora yazılan mektupta böyle sözler söylemek de kilise duvarına çiş etmek demekti. Fransız Devrimi'nin o ünlü cumhuriyet anayasası daha Bonapart döneminde çoktan lağvedilmiş; III. Napolyon döneminde basın, söz, düşünce özgürlükleri rafa kaldırılmıştı. Courbet'yi de "anayasayı tebdil, tağyir ve ilgaya teşebbüsten" mahkemeye vereceklerdi nerdeyse. Nitekim daha sonra onu da düzenin düşmanı, Fransa'nın temeline dinamit koymakla suçlayacaklardı. O dönem sosyal yaşamının gerçeklerinden çıkardığı o ünlü "Taş Kıranlar" tablosu işçi sınıfının nasıl köle gibi çalıştırıldığını en çarpıcı biçimde yansıtması bakımından üzerinde dikkatle durulmağa değer. Bu tablonun aslı Dresden'deki müzede iken İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler faşizminin barbar saldırganlarınca yakılmıştır. Şimdi Milano'da özel bir kolleksiyonda bu tablonun başka bir varyasyonu vardır.

Fransa 1789 Devrimi'nden beri sosyal patlamaların başladığı, işçi hareketlerinin yoğunlaştığı bir dönemi yaşıyordu. Bir yanda işçi sınıfının yürekli aydınları eserlerini verirlerken öte yanda Paris sokaklarında barikatlar kuruluyordu. Artık III. Napolyon'un suyu kaynamış, tahtı da temelinden sarsılmaya başlamıştı. 19 Haziran 1870'de Fransız-Alman savaşı başlayınca Fransa'da ilerici güçlerin baskısıyla 4 Eylül 1870'de üçüncü cumhuriyet ilân edildi. Nihayet 18 Mart 1871'de işçi sınıfı Paris Komünü'nü dünyaya duyurdu. Büyük ressam Courbet yalnız komüncülerin yanında yer almakla kalmadı önemli görevler de üstlendi. Başka bir mektubundaki şu sözler onun ne samimi bir devrimci olduğunu göstermesi bakımından çok ilgi çekicidir: "Yalnız sosyalist değil, aynı zamanda demokrat ve cumhuriyetçiyim, yani tek sözcükle devrimciyim. Herşeyden önce gerçekçi, gerçeğin samimi bir dostuyum."

Ne var ki, işçi sınıfı henüz yönetime hazır değildi. Fransız burjuvazisi Prusya ordularıyla gizlice anlaşarak Paris Komünü'nün bastırılması için Fransa aleyhine bir barış antlaşması imzaladı. Bismarck, Paris'i saran devrim ateşinin Almanya'ya da

(Devamı 7. sayfada)

Necatigil Şiir Ödülü Çapan'ın

"... İnsanlar aracılığıyla içinde yaşadığımız dünyaya ulaşabilmek için ipuçları buldum."

Cevat Çapan geçtiğimiz Aralık ayında *"Dön Güvercin Dön"* adlı şiir kitabıyla Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü aldı. Ödül, edebiyat ve tiyatro alanında gerçekleştirdiği titiz inceleme ve çevirilerinde bilim adamlığının gereklerini, geniş bir bilgi birikimini sanatçı coşkusuyla ustalıkla bütünleştiren Cevat Çapan'ın gözlerden nispeten uzak kalmış "şair kimliği"ni öne çıkardı.

1933'de Darıca'da doğan Çapan, orta öğrenimini Robert kolej, yüksek öğrenimini Cambridge üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamladı.*"..Darıca'da, İstanbul'da, Grenoble'da Cambridge'de çok mutlu bir öğrencilik hayatım oldu. Buralarda çok güzel insanlar tanıdım, onlarla dost oldum. Bu insanlar aracılığıyla başka insanlara, onların sorunlarına, gerçeklerine, içinde yaşadığımız dünyaya, zamana ulaşabilmek için birtakım ipuçları bulmuş olabilirim"* diyor Cevat Çapan, *"yoksa insan dörtbir yanı saran haksızlıklara, zorbalıklara, vurdumduymazlıklara nasıl katlanabilir? Şiir belki bu sevgi ve dayanışma kaynaklarından besleniyordur."*

Yurda dönüşünde İ.Ü. Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne asistan olarak giren (1960) Cevat Çapan şu anda Mimar Sinan Üniversitesi (eski DGSA) tiyatro bölümünde öğretim görevlisidir.

İrlanda Tiyatrosunda Gerçekçilik (1966-doktora tezidir), **Çin'den Peru'ya** (1966), **Üç Kırmızı Güvercin** (1971-Sapho'dan), **Umarsız Penelope** (1974-Seferis'ten), **Alışkanlıklar da Değişir** (1984-Yannis Ritsos'dan), **Çılgın Nar Ağacı** (1982-Odysseus Elitis'ten) çevirileri ile **Değişen Tiyatro** (1972), **John Whiting** (1975) adlı incelemeleri ve **Çağdaş Yunan Şiiri Antolojisi** (1982), **Çağdaş İngiliz Şiiri Antolojisi** (1985) kitapları yayınlanmıştır.

Cevat Çapan

Şiirine şöyle yaklaşıyor Çapan: *"İnsanın okuduğu kitaplar, gördüğü filmler, dinlediği şarkılar, birlikte yaşadığı insanlar gibi imgeleminde yer ediyor, yeri ve zamanı gelince de bir ses, bir imge olarak şiirinde ortaya çıkıyor."*

YAĞMURDAN SONRA

Sana
bir zamanlar
birlikte yürüdüğümüz o sokakların
serinliğini getirdim bu kez.
Elimden tutarsan,
altından geçtiğimiz saçakların gölgesi,
saksı saksı fesleğenlerin kokusu
sinecek bakışlarına ve soluklarına.
Her şeyin yitirildiği
ve yeniden bulunduğu
bu yol kavşağında
bütün o kalabalıkla karşılaştığımızda,
seni benden uzaklaştıran zamanın
beni sana ne kadar yaklaştırdığını
anlayacaksın.

Türkiyeli altı ressamın Lippstadt'ta ortak sergisi

"Bu yazıyı sevincimden yazıyorum. Altı Türk ressamı Lippstadt'ta sergi açıyor. Onların çoğunu tanıyorum. İçlerinde dostlarım var. Biri Paris'te, beşi Almanya'da Ruhr Havzası'nda, Ren boylarında yaşıyorlar. Hepsinin Paris'le ilişiği var. Paris'te yaşayan, en gençleri Mehmet Nazım... Lippstadt'ta ressam Zeki Arslan'ın oturduğu şehrin 'Abtei Liesborn Sanat Müzesi'nde buluşuyorlar. Dünyada savaşların en korkuncunun körüklendiği, barışı kurtarmanın zorlaştığı bir dönemde birleşip sergiler açmak, sanatsal etkinlikleri artırmak güzeldir.

Sergiyi düşünenleri, gerçekleştirenleri selamlamak istiyorum. Ressam arkadaşlarımı, Aydın Karahasan'ı, Zeki Arslan'ı, Mehmet Nazım'ı, İhsan Ece'yi, Mehmet Uyanık'ı, Seyyit Bozdoğan'ı ayrı ayrı selamlamak istiyorum. Sergi küçük, ressamlar yeterince ünlü değiller. Dert mi? Suya atılan taşın yarattığı halkalar genişler genişler, birçok halkalar olur. Her sanatsal etkinlik dostluğa, 150 yıl önce Schiller'in dediği 'kardeşlik' ülküsüne yardım eder. Bu güzelliği selamlıyorum."

Fakir Baykurt Avrupa'da yaşayan altı Türkiyeli ressam, Mehmet Nezam, Zeki Arslan, İhsan Ece, Mehmet Uyanık, Seyyit Bozdoğan ve Aydın Karahasan'ın 25 Ocak-1 Mart 1987 tarihlerinde "Abtei Liesborn Sanat Müzesi"nde yer almakta olan sergisini böyle tanıtıyor, davet çağrısına eşlik eden yazısında.

Sergi Pazartesi günü dışında hergün 9-12 ve 14-17 arası, Pazar günleri ise 14-17 arası izleyicilere açık bulunuyor.

KÖRFEZ SAVAŞI

(Baştarafı 1. sayfada)

birşey olmayan savaşın Ortadoğu'ya yönelik emperyalist hesapların ekmeğine yağ sürdüğü açık. Son olarak İran'a silah satışı açıklamalarıyla başlayan olaylar araştırıldıkça ABD'nin Körfez Savaşı'nı tırmandırmak ve Ortadoğu'ya doğrudan müdahale etmek üzere giriştiği tezgahlar iyice açığa çıkıyor. İstihbarat raporlarına göre ABD, hem Irak'a, hem İran'a, birbirleri hakkında kasıtlı olarak yanlış "enformasyon" vermiş. Savaşın "dengede" olmasından yararlanan ve böyle sürmesini isteyen ABD'nin, örneğin savaşta İran'ın ağırlığı hissedilmeye başlayınca, bu ülkeye Sovyet birliklerinin İran sınırında yığınak yaptığı yolunda sahte bilgi verdiği ve böylece bir kısım İran kuvvetlerinin savaş alanından başka tarafa kaydırılmasını sağladığı açıklandı. Bu açıklamalar İran-Irak savaşından kârlı çıkanın kim olduğunu bir kez daha gösteriyor.

8 Ocak günü Körfez Savaşı ile ilgili olarak açıklama yapan Sovyet hükümeti, her iki ülkenin de, halkların bağımsızlık ve özgürlük, kendi yaşama tarzını ve kaderini belirleme hakkına saygıdan hareket etmesi gereğini vurgulayarak, savaşta kimyasal silahların kullanıldığına, sivil hedeflerin ve yerleşim böl gelerinin bombalandığına, Basra Körfezi'ndeki saldırılarda uluslararası sularda diğer ülkelere ait ticaret gemileri ve tankerlerin isabet aldığına dikkati çekti. Sovyetler Birliği İran-Irak savaşı sürerken bölge yakınlarında askeri güç bulundurmaktan özenle kaçınırken, Körfez yakınlarında mevzilenen ABD 7. filosunun sürekli olarak kışkırtıcı bir tavır içinde olduğu görülüyor.

Sovyet hükümetinin açıklamasında, toprakları bölgede binlerce km. uzaklıkta olan güçlerin sözde "hayati çıkarları"nı koruma bahanesiyle bölgeye savaş gemileri göndermelerinin özel askeri birimler oluşturmalarının ve Çevik Kuvvet tatbikatlarının bölge ülkelerine baskı yapmaya yönelik ve onların güvenliğini tehdit eden girişimler olduğunu vurguladı; savaşın bir an önce son bulmasını sağlamak üzere Sovyetler Birliği'nin BM çerçevesinde barışçı bir çözüm için kendisinden beklenen her katkıyı yerine getirmeye hazır olduğu belirtildi.

GUSTAVE COURBET

(Baştarafı 6. sayfada)

yayılmasından korkuyordu. Ancak 72 gün süren Paris Komünü Prusya'nın yardımıyla da kanlı bir biçimde bastırıldı. 30.000 komüncü yargılanmaksızın kurşuna dizildi, bir o kadarı da mahkûm edildi ya da sürgüne gönderildi. Paris sokaklarında bu dişe diş savaşım sürerken Vendôme (Vandom) sütunu yıkıldı. Napolyon'un zaferleri adına dikildiği için Paris Komünü 12 Nisan 1871'de "barbarlık anıtı, kaba güç ve düzmece şan sembolü, militarizmin olumlanması, uluslararası hukukun inkârı" olarak gördüğü Vendôme (Vandom) sütununun yıkılmasını kararlaştırmıştı. Courbet, sütunun yıkılmasına razı olmadı, ama daha sonraki yönetim suçu Courbet'nin üzerine yıktı. Ressam tutuklandı, altı ay hüküm giydi. Bir sanat eseri olan şaha-ne bir sütunu Courbet gibi bir sanatçının yıkacağı düşünülebilir mi? Hapishaneden çıktıktan sonra Courbet İsviçre'ye kaçtı. Fransa hükümeti peşine 323.000 franklık bir hesap gönderdi. Bu tutarı öderse Fransa'ya tekrar girebileceği söyleniyordu. Ressam bu onursuz öneriyi reddetti. Sütunu kendisi yıkmamıştı. Courbet bir daha Fransa'ya dönmedi. 31 Aralık 1877 yılbaşı gecesi Fransa burjuvazisi çılgınca eğlenirken büyük ressam Gustave Courbet İsviçre'de Cenevre Gölü kıyısında vatansız olarak öldü.

Nikaragua'dan bir çağrı

TÜRKİYELİ SANATÇI ARKADAŞLAR

Bizler, Nikaragualı üç müzisyen, Nazım Hikmet'in:

Yaşamak
bir ağaç gibi
tek ve hür
ve bir orman gibi
kardeşçesine
bu hasret bizim!

düşüncelerini kendimize kılavuz edinerek, içinde bulunduğumuz savaş koşullarında, yeni özgür Nikaragua'yı kurmaya çalışırken 'Kültür Cephesinde' sürdürdüğümüz çalışmalarımıza bir yeni boyut kazandırarak, başkentimiz Managua'da bir 'Halk Kültür Merkezi' kurmayı kararlaştırdık. Yurtdışında yaptığımız konserlerimizden, plak satışlarımızdan elde ettiğimiz gelirlerimizi bu amaç için kullanıyoruz.

Bu Kültür Merkezi'nde açacağımız kitabevine 'Nazım Hikmet Kitabevi' adını vermeyi kararlaştırdık. Nazım Hikmet'in gerek kişi olarak, gerekse eserleriyle bizlere verdiği moralin yanısıra, uluslararası düşüncelerinin altını çizerek, bu merkezde ülkemiz sanatı ve sanatçılarıyla, diğer ülkelerden Nikaragua'ya gelen sanatçıların kaynaşmasını sağlamayı amaçladık.

Her türden yardıma gereksinimimiz var. Yardımlarınızı aşağıda sunduğumuz adrese ve konto numarasına yapabilirsiniz. Bize Türkçe de yazabilirsiniz. Bunları yanıtlamaktan büyük mutluluk duyacağız.

William AGUDELO Javier ALONSO
Lalo Eduardo OROZCO

Bağış konto numarası: Ernesto CARDENAL,
Parola: "Kulturzentrum",
Konto-No. 990 27 68
BLZ. 330 500 00
Stadtsparkasse Wuppertal/Federal Almanya

Yazışma adresi:
Hermann SCHULZ
(Kültür Merkezi)
Föhren Str. 33-35
5600 Wuppertal-2/Federal Almanya

F.ALMANYA SEÇİMLERİNDE "BİRLİK"

(Baştarafı 1. sayfada)

şikliğe yol açmadı ama, seçim sonuçları da genellikle sürprizli olarak değerlendirildi. Gerçekten seçim öncesi anket göstergeleri ile seçim sonuçları arasındaki farklar, "Batı"da ağırlam marjinlerin bir hayli üstünde oldu.

İktidarda kalmalarına rağmen hıristiyan Birlik partileri 1949'dan bu yana en düşük oy yüzdelerini elde ettiler. Bundan önceki seçimlere oranla % 4,5 oy kaybettiler. Oysa seçimler öncesi en azından eski oy yüzdelerini koruyacakları sanılıyordu. Özellikle F.Almanya ekonomisinin, "Batı"nın diğer ülkelerinin ekonomilerine kıyasla istikrarlı konumu, petrol fiyatlarındaki aşırı düşme nedeniyle fiyatların en azından son 1 yıldır aynı seviyeyi koruması, hatta kimi malların ucuzlaması onlara şansölye Kohl'un itibarını ve dolayısıyla seçim şansını bir hayli artırmış olmalıydı. Ne ki ekonomideki bu faktörler çok ağır basmadı ve özellikle son dönemlerde kronikleşen işsizlik, üstelik muhafazakâr ağırlıklı hükümetin işsizliğe çare bulamayacağı inancının gittikçe yaygınlaşması, Birlik partilerinin oy kaybına neden oldu.

Tabii kardeş partilerin oylarındaki düşmelerin başka nedenleri de var. Özellikle Strauss'un seçimler öncesindeki şoven politikası Demokratik Almanya'ya ve Sovyetler Birliği'ne karşı aşırı düşmanca tutumu, üstelik Genscher'in yerine dışişleri bakanlığına soyunması, Birlik partilerinin tek başına çoğunluğu sağlamalarının "Doğu-Batı" gerginliğinin artmasına yolaçacağı noktasında bir uyarı oldu. Böylece hükümetin ekonomik politikası nedeniyle oyunu "kardeş" partilere verebilecek bir kısım seçmenler, dış politikada itidalli bir tutum benimsenmesinden yana olan Hür Demokratlar'ı tercih ettiler.

Seçimlerin bir başka kayıplısı da sosyal demokratlar oldular. Ekonomide durum iyice berbatlaşmadıkça, genellikle sosyal demokratlara itibar etmeyen, sosyal demokratları çoğu zaman kapitalizmin krizlerinin aşılmasında stepne gibi gören Avrupalı seçmenin, bu handiyse gelenekselleşmiş refleksi bu seçimlerde de "tekerrür" etti. Tabii sosyal demokratların hangi akla hizmet ettiği belli olmayan, seçimlere az kala yüzlerine gözlerine bulaştırdıkları "Neue Heimat" olayı da eklenince SPD'nin oy yüzdeleri 1961'den bu yanaki en düşük seviyede kaldı. Gene de, seçim öncesi tahminlerinin üzerinde oy aldıkları için, sosyal demokratlar arasında teselli bulanlar çıkabilir. Tabii bir yararı olursa!

Seçimlerin en kazançlı partisi, bir başka değişle "kardeşler"den sonra en çok sürpriz yapan parti FDP oldu. Yıllardır iki büyük kamp, —burjuvaziyle işçiler— arasında sıkışıp kalan ve kâh SPD ile kâh CDU/CSU ile koalisyon yaparak "denge unsuru" görevi gören bu parti doğal olarak küçük kaldığından, son dönemlerde % 5'lik sınırın yakınlarında seyretmeye başlamış, hatta bir kısım eyalet ve şehir seçimlerinde sınırın altında kalıp mahalli parlamentolardan silinmişti. Bu seçimlerde "Bavyera hakimi"nin aksine dış politikada bir hayli sağduyulu bir yaklaşım benimseyen FDP, tahminlerin de üstünde başarı kazandı.

Oyunu yüzde olarak en çok artıranlar Yeşiller oldular. Ancak bu sürpriz olmadı. Hatta Yeşiller'in % 10'lara tırmanması ve Bundestag'ın 3. partisi haline gelmesi kuvvetli ihtimal görülüyordu. Ne ki böyle diye Yeşiller'in başarısı küçümsenmemeli. Hele burjuva ideolojisinin en hayasız metodlarla diri tutmaya çalıştığı Sovyet düşmanlığı ve antikomünizm ortamında, barış konusunda son derece radikal bir politikayı ısrarlı sürdüren Yeşiller'in başarısı daha da anlam kazanıyor.

İçinde komünistlerin de yeraldığı Barış Listesi ise, yeterince başarılı olamadı.

Seçimler geride kaldı. Önceki koalisyon F.Almanya'yı bir 4 yıl daha yönetmeye aday. Ancak bir hayli prestijini yitirmiş bir şansolye başkanlığında ve Alman milliyetçiliğini azdırmak için elinden geleni ardına koymayan Strauss'un kaprislerini gözlegörülerek sürdürmeye çalışacak kendini. Tabii bu kaprislere Genscher ve takımı tahammül ettikleri sürece...

ECEVİT'E

(Baştarafı 1. sayfada)

tan..." 11 ay 20 gün cezaya çarptırdı.

Bu cezanın önemi, daha önceki mahkumiyet kararlarıyla birleştiğinde 12 ayı aşması ve Ecevit'in milletvekili seçilme hakkını elinden almasıdır. Bu mahkumiyet kararının kesinleşmesi halinde Bülent Ecevit, Cunta anayasası yürürlükte kaldığı sürece artık bir daha milletvekili seçilemeyecek.

Ecevit'in mahkumiyet kararına "sahip çıkan" olmadı. ANAP, DYP, SHP ve "ağzını açan" herkes, azılı demokrasi düşmanı sağcılar mahkeme kararına karşı çıktılar. Ne ki "bağımsız bir mahkemenin kararı" olduğunu da eklemeyi unutmadılar.

Halbuki sorun mahkeme kararı değil, "böyle bir kararın verilebildiği rejim" olmalıdır. Bu karar Türkiye'de temel insan haklarının, siyasi özgürlüklerin ne kadar "olmadığının" ve ne ölçüde "kullanılamadığının" binlerce örneğinden biridir.

Mahkumiyet kararına karşı Avrupa demokratik kamuoyunun duyduğu tepkiyi en iyi şekilde Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ifade etti. Parti başkanlar kurulu yayınladığı bildiride kararı "Türkiye'de demokrasiye dönülmekte olduğuna inananların suratına indirilmiş bir şamar" olarak nitelendirdi.

12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu bu anayasa, rejimin çıkardığı öteki bütün kanunlar, tebliğler, yönetmelikler, rejimin kendisiyle birlikte "ilga edilmedikçe" Türkiye'de özgürlük yoktur.

GERİCİLİĞİN BAŞI

(Baştarafı 1. sayfada)

lül'den önceki ve onun "gerekçeleri" gibi. Başlarında Erbakan 5 bin kişi "tekbir seslerİyle" İstanbul'da yürüdü. Ertesi gün Konya'da 3 bin kişi "istemezük" gösterisi yaptı. Polisin gözaltına aldıkları, DGM'lerin tutukladıkları oldu; olayların sıcaklığı ve irtica yaygarası sürüyor.

Neyin nesidir bu?

Eğitime "dini esaslar" koyan, dini ahlâk ilkelerini resmileştiren, imam hatip okullarını 400'e, öğrencilerini 232 bine ulaştıran, Anayasasına zorunlu din eğitimi koyan, "ahlâk yasası" çıkartan bu rejim, kendi sonuçlarından biriyle uğraşmaktadır.

"İrtica" adı verilen bir gelişme, demokratik olmayan bu rejimin ürünü olarak demokratik değildir; demokratik hiçbir amacı olmadığı ve demokratik hiçbir başka amaçla bütünleşmediği için demokratik değildir. Toplumsal hayatımızın bütününü kapsayan ideolojik, siyasal, ekonomik, ahlâki, hukuki ve sanatsal irticanın bir parçasıdır. Bu sonucu rejimden bağımsız görenler yanıldıkları için kavramlar birbirine karışmakta, saflaşma rastgele ve "garip" olmaktadır.

Evren-Özal rejimi gerçek irticadır ve irticaya karşı mücadele, bu rejime karşı mücadele olmalıdır.

ABD'DE IRKÇILIĞI

(Baştarafı 1. sayfada)

binden fazla insanın katıldığı yürüyüş, bir hafta önce bu eyaletteki Forsyth'de düzenlenen ırkçı gösteriye tepki olarak gerçekleşti. "Kardeşlik Yürüyüşü" olarak adlandırılan gösteri, 1912'den bu yana ırkçı linç olayları ve baskılarla siyahların yaşamasına izin verilmeyen Forsyth'de yapıldı. Forsyth'deki ırkçıların silah, taş, şişe vb. kullanarak göstericilere saldırma girişimlerine rağmen yürüyüş, ırkçıların yürüyüşünden kat kat fazla sayıda insanın katılımıyla sergilendi. Gösteriye katılmak istediği halde ulaştırma araçlarının yetersizliği nedeniyle katılamayan binlerce kişi olduğu da bildirildi.

İŞÇİ SINIFIMIZ "YENİDEN" GREV SINAVINDA

(Baştarafı 1. sayfada)

sendikasının, Şeker Sigorta işyerlerinde aldığı grev kararı 16 Ocak günü 175 işçinin katılımı ile başladı.

Şeker Sigorta grevi, 1980 sonrası büro işkolunda ve Türkiye'de sigortacılık alanında ilk grev uygulaması oluyor.

● Bağımsız Laspetkim-İş sendikasının 17 Aralık'ta 1200 üyesinin katıldığı Derby Lastik Fabrikası grevi devam ederken aynı sendika Dora Plastik Fabrikası'nda da grev kararı alarak, 200 üyesi ile yeni bir grev daha başlattı.

● Tek Gıda-İş sendikası, Cocacola, Fanta ve Has Meyve Suları ile Elvan gazozlarının üretildiği ve 900 dolayında işçinin çalıştığı İstanbul Meşrubat Sanayi A.Ş'de grev kararı aldı. Uyuşmazlığın ücret artışı yanında, toplu sözleşme kapsamına hangi işçilerin gireceği konusunda olduğu açıklandı.

● Tezkoop-İş sendikası da yine İstanbul Meşrubat Sanayi A.Ş'ye bağlı İstanbul Meşrubat Pazarlama A.Ş'de grev kararı aldı, işyerinde çalışan 350 işçiden 240 kadarının Tezkoop-İş üyesi olduğu sendika tarafından açıklandı.

● Türk-İş'e bağlı Ağaç-İş sendikasının Sunta Tahta Sanayii TAŞ'de 200 üyenin katılımı ile başlattığı grev sürerken, sendika Ege Yonga Levha Sanayi işyerinde de 120 üyesi adına grev kararı aldı.

● Türk-İş'e bağlı Türkiye Maden İşçileri Sendikası ise 600 işçinin katıldığı Kütahya Magnezit işletmelerinde grev kararı aldı. Maden-İş aynı zamanda TKİ kömür işletmelerinde çalışan ve 35 bin işçiyi kapsayan toplusözleşme görüşmelerini sonuçlandırdı.

● Bütün bu sürmekte olan grevlerin ve alınan grev kararlarının yanında Philps fabrikasında sendikal çalışmalarda öncülük yapan 7 arkadaşlarının işten atılması üzerine, işyeri baş temsilcisi ve ikinci temsilcisi 16 Ocak günü açlık grevine başladılar.

Grev yerlerine grev çadırı bile kurmanın yasak olduğu bir dönemde, soğukla, karla, açlıkla mücadele eden işçiler direniyorlar. Biliyorlar ki, kazanan kendileri olacaktır. Bu bilinçle 1987'ye 4 binin üzerinde sendikalı işçi grevlerle girdi. Biliyorlar ki, kendileri grevlerden ne kadar başarılı çıkarlarsa, 1987'de 1 milyon dolayında sınıf kardeşleri toplu pazarlık masasında o kadar güçlü olacaklardır.

12 Eylül faşist rejiminin gasp ettiği haklar söke söke yeniden kazanılacaktır.

ALMANYA'DA, TÜRKLER, ÖZAL, vs...

(Baştarafı 1. sayfada)

kalacaklar bizi almaya. Bizden işçi isteyecekler yeniden. Biz onlara işçi gönderip dinamizm katacağız gelişmelerine. Çünkü onlarda nüfus artmıyor, azalıyor.

Doğru söz. F.Almanya'da 55 milyon nüfus var, 45 milyonu seçmen. Demek ki 21 yaşın altında sadece 10 milyon insan var F.Almanya'da. Yakında, yani 21'inde bunlar da seçmen olacaklar, geriden gelen de olmadığına göre bütün Almanlar seçmenleşecekler!

Anadolu'da, evlenip çocuk sahibi olmayan erkekler üzülürler; onlarla miras ilişkisi içinde olanlar ise sevinirler. Özal bu geleneği evrensel planda benimsiyor. Avrupalı uluslar doğurmadıkça Özal'ın ekonomi politikasının, yani 24 Ocak'ın, yani bugünkü rejimin önü açılıyor. Asıl dinamik bizde, Türkiye'de: Genç nüfus.

Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO)'nın bu ay içinde açıkladığına göre F.Almanya ve Avrupa'daki Türkiyeli göçmen işçi çocuklarının 5-14 yaş grubu arasında olanların üçte biri, beslenme yetersizliği nedeniyle Türkiye'deki akranlarından çok daha az gelişmektedirler. Örgüt bunun "Türkiyeli işçilerin para biriktirme" inadından kaynaklandığını da tesbit etmiş. Bu demektir ki, buraya gönderdiğimiz "dinamik" gerçekten de mekanik anlamda bir dinamiktir, üretirken tükenmektedir.

Gelelim F.Almanya seçimlerinin Özal'dan ve bizden bağımsız sonuçlarına: Seçime katılma oranı düştü, sağ partilerin oyları düştü. Deniyor ki 1 milyon yaşlı, soğuk nedeniyle sandığa gitmedi, sağ oylardaki düşüş buydu. Yanlışı yok, demek ki sağ, geleceği tükenmiş kuşaklara yaslanıyor, o halde sağın da geleceği yok.

Fakat kaç F.Alman yurttaşı güncel maişet sorunları dışında bir gelecek için soru soruyor ki? Soranlar var tabii. Fransız TV'sinde seçimlerin, beklenen fakat olması gereken bir değişmezliği, alternatifsizliği doğruladığını anlatan, bir F.Alman yurttaşıydı. F.Almanya'nın geleceği nedir diye soruyordu. Hâlâ sırtından Hitler kamburunu atmamış, Avrupa'da barış ve güvenliğin ihtiyaç duyduğu bir Almanya olamamış, yarısı başını almış gidiyor, sosyalizmi, insan düzenini kuruyor; ama bu yarısı Özal'a muhtaç, Özal da ona.

İRTİCA DEDİKLERİ

(Baştarafı 1. sayfada)

ların büyük sermaye içinde geniş bir taraftar kitlesi bulmadıkça, rejimi tehdit edecek bir örgütlülük gücüne erişmeleri imkansız. Kaldı ki büyük burjuvazinin emrindeki, Kemalist TC ordusu da geleneksel bir düşmanlık güder dini akımlara. Bütün bunlara Türkiye tarihinde "Batı"dakine benzer güçlü bir ruhban sınıfının hiçbir zaman varolmadığı olgusu da eklenirse, dini akımların rejim için tehlike olması sözkonusu değildir.

Rejim için tehlike olmayan bu akımların ilericiler için önemli bir handikap olduğu ve hemen her zaman da olacağı asla gözden kaçırılmamalıdır. Burada en büyük tehlike dini akımların faşistler için birer fidelik işlevi görmeleridir.

Böyle iken "irtica hortladı vaveylası" niye günlerdir en pes perdeden yükseltiliyor?

Başta emperyalizmin zorlaması geliyor. Humeyni'den pek canı yanan ABD emperyalizmi, o günden bu yana Türkiye'de de bir Humeyni çıkacağı fobisi içinde. Onun için de dini akımlara aşırı büyütülmüş bir gözle bakıyor ve gerektiğinde Ankara'nın kulağını büküyor.

Tekelci burjuvazi de dini akımların devletin içinde "haddinden fazla" mevzi ele geçirmelerini istemiyor. Çünkü böylesi gelişmeler "Batı" ile ilişkiler açısından olumsuz rol oynayabilir.

Nihayet "irtica hortladı" kampanyası gerçek sıkıntıların unutturulup, suni bir meseleyle yığınların dikkatinin dağıtılmasına hizmet ediyor. Böylece açlık, sefalet, baskı, aşağılanma, horlanma, enflasyon, pahalılık, fuhuş, kârlı gümrük vb. ne kadar sosyal dert varsa ikinci plana itiliyor. Ayrıca bu kampanyanın yan ürünü de oluyor. Dinci haretketlere yöneltilen baskı, genel sindirme politikasının bir yansıması olarak işlev görüyor ve bu sefer Türkiye'de demokrasiden yana olması gerekenleri de yedeğine alıp, baskının "meşrulaştırılmasına" hizmet ediyor. İşte bizlerin "irtica hortladı" şamatasında asıl dikkatten kaçırmamamız gereken bu nokta olmalı. Dine karşı mücadelede baskı ve terörün değil, iknaya yönelik ideolojik mücadelenin esas olduğunu asla unutmadan, fakat dinci akımların sosyalist mücadelenin ayak bağı olduğunu da gözden kaçırmadan.

21 Şubat Sömürgecilikle Mücadele Günü

21 Şubat Sömürgecilikle Uluslararası Mücadele Günü'dür.

Özellikle 1960'lardan sonra yaşanan sömürgeciliğin hızla çöküşü sürecine bakılarak, sömürgeciliğin artık geçmişte kaldığı düşünülebilir. Ne var ki, sömürgecilik boyunduruğunu kırmış, siyasi bağımsızlığını kazanmış pekçok genç devletin bu kez karşı karşıya kaldığı yeni-sömürgecilik, mücadelenin aynı kararlılıkla, sömürgeciliğin tüm biçim ve tezahürleriyle ortadan kaldırılmasına dek sürdürülmesi gerektiğini gösteriyor.

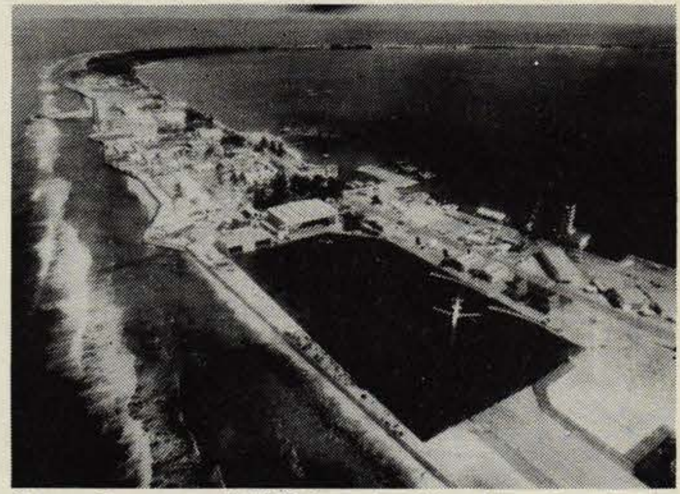
Avrupa'nın kapitalist devletleri beşyüz yılı aşkın bir süre denizler ötesinde, kendi topraklarından kat kat büyük toprakları boyunduruk altında tuttular. Kapitalizmin sömürge yağması, sömürgeci ülkelerdeki servet birikiminde olağanüstü bir rol oynadı. Gelişmiş kapitalist ülkelerin biriktirdiği servetin ne kadarının bu ülkelerdeki işçilerin ve emekçilerin sömürüsünden, ne kadarının sömürgelerin yağmalanmasından kaynaklandığını tam olarak bilmek imkansız. Köle alım-satımını da kapsayan sömürge yağması, bu toprakların ve üzerlerinde yaşayan halkların en acımasız, en zorba biçimde zenginliklerinden soyulmasını getirdi. Sömürge halkları kuşaklar boyu kendilerini vahşice ezenleri zenginleştirmek için çalışmaya zorlandılar. Sömürge fetihleri, şimdi ileri kapitalist ülkeler sayılan tüm ülkelerde —sömürgesi olsun, olmasın— sanayi kapitalizmini hızlandırdı. Sömürgelerde ise geleneksel ekonomik düzen yıkıldı, pekçok ülke tek bir ürünün yetiştirilip, diğerlerinin dışlandığı, metropol ülkelerin tarım ürünü ve hammadde depoları haline getirildi. Bu gelişmeler sonucu sömürgeler ekonominin her alanında, para-kredi sistemlerinde, ulaştırma-haberleşme alanlarında tümüyle bağımlı kılındılar.

Sömürgelerde uzun yıllar süren mücadelelerden sonra siyasi bağımsızlığın kazanılmasına rağmen, bu ülkelerin pekçoğu ekonomik olarak eski sömürgeci, metropol ülkelerin uzantısı, kapitalist sanayi ürünleri için hammadde ve pazar olma durumunda kaldılar. Sömürge geçmişinin ağır mirası olan bu ekonomik gerilik, bu kez yeni-sömürgeciliğin yollarını açtı.

Sömürgeciliğin kaba kuvvet, siyasi hükümranlık ve ekonomi dışı sömürü yöntemlerinin yerini, yeni-sömürgeciliğin daha ince, ama acımasızlıkta hiç de geri kalmayan ekonomik sömürü yöntemleri ve bununla pekişen siyasi baskı ve dayatmalar aldı. Dün sömürgecilik boyunduruğunu kırmayı bilen halklar, bugün dünya sosyalist sisteminin yardımıyla ve birbirleriyle dayanışmalarını güçlendirerek yeni sömürgeciliğe karşı direniyorlar.

Sömürgeciliğin yüzkarası geçmişinden

Fransa, Mururoa atolünü (Polinezya) nükleer denemeleri için kullanıyor.

Varolan sömürgeler

1960'da kabul edilen BM Sömürge Ülkeleri ve Halklarının Bağımsızlığı Deklarasyonu'na göre BM tarafından resmen bu statüde oldukları kabul edilen yerler ve nüfusları şöyle:

● **ABD'nin yönetimindeki bölgeler:**
Pasifik Adaları (Marian, Marşal ve Karolin adaları) ve Mikronezya (150.000 kişi)
Doğu Samoa (30.000)
Guam (120.000)
ABD Virjin adaları (100.000)

● **Britanya'nın yönetimindeki bölgeler:**
Cebelitarık (30.000)
Bermuda adl. (60.000)
Falkland adl. (2.000)
Anguilla ad. (8.000)
Pitcairn ad. (70)
Britanya-Virjin adl. (11.000)
Türk ve Caicos adl. (7.000)
Cayman adl. (17.000)
Montserrat adl. (12.000)
St. Helena ad. (5.000)

● **Fransa'nın yönetimindeki bölgeler:**
Yeni Kaledonya (150.000)

● **Yeni Zelanda'nın yönetimindeki bölgeler:**
Tokelau adl. (2.000)

● **G. Afrika'nın yasadışı işgali altındaki bölge:**
Namibya (1,5 milyon)

● **BM listesinde yer alan diğer bölgeler:**
Batı Sahra (eski İspanyol Sahrası) (150.000)
Doğu Timor (eski Portekiz Timoru) (640.000)

Ayrıca yöneten ülkelerin "denizaşırı bakanlık", "gönüllü katılan devletler" vb. olarak belirterek BM resmi listesinde yer almasını önledikleri ve beş milyondan fazla bir nüfusu barındıran bölgeler vardır. Bunlar:

● **Britanya-Hint Okyanusu bölgesi** (Diego Garcia adası dahil)

● **ABD'nin idaresindeki Porto Riko** (3.4 milyon kişi)

● **Fransa'nın denizaşırı bakanlık ve bölgeleri:** Guadelup (330.000), Martinik (330.000), Fransız Ginesi (70.000), St. Pierre ve Mikelon adl. (6.000), Reunion (560.000), Fransız-Polinezya (160.000), Wallis ve Futuna adl. (12.000).

● **Yeni Zelanda'nın idaresindekiler:** Cook adl. (20.000) ve Niue ad. (4.000).

● **Hollanda'nın idaresindekiler:** Hollanda Antilleri (260.000).

Yeni sömürgeciliğin boyutları

● Bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş, gelişmekte olan ülkeler dünya işgücünün % 70'ini oluşturmalarına karşılık, toplam dünya gayri safi hasılası içinde yalnızca % 18, sanayi ürününde ise % 9'luk bir paya sahip bulunuyorlar. Bu ülkelerde 500 milyondan fazla işsiz var.

● Çokuluslu tekeller izledikleri yatırım politikası ile bu ülkelerde doğal kaynaklar ve ekonomik faaliyet üzerindeki etkilerini koruyorlar. 1980'lerin başında bu ülkelerde Batılı şirketlerin 11.700'ü ABD kökenli olmak üzere 28.000 yan kuruluşu bulunuyordu ve bunlar kendi ülkelerindekinden iki kat daha fazla kâr ediyorlardı. Yine 1980'lerin başında eski sömürgeci ülkeler, bugün özgürlüğüne kavuşmuş olan eski sömürgelerinin toplam ihracatının % 67'sini, tarımsal hammadde ihracatının % 59'unu, yakacak maddeleri ihracatının % 76'sını, kimya ürünlerinin % 48'ini, imalat sanayi ürünlerinin % 64'ünü emiyorlardı.

● Sürekli ağırlaşan bir faiz yükünün eşlik ettiği dış borç ağına mahkum edilen bu ülkelerin emperyalizmin nüfuzu altındaki uluslararası banka ve finans kuruluşlarına vb. olan dış borçları 1975'te 180 milyar dolardan, 1980'de 610 milyar, 1983'te 843 milyar ve 1985'te 970 milyar dolara sıçramıştır. Bu ağır dış borç yükü bu ülkeler için tam bir yıkımdır.

● Yeni-sömürgeci bağımlılık ilişkilerinin kendini en açık biçimde ortaya koyduğu alanlardan birisi teknoloji alanıdır. Dünya bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarında gelişmekte olan ülkelerin payı ancak % 2'dir, patentlerin ise yalnızca % 0,7'sine sahiptirler. Araştırma-geliştirme harcamaları gelişmiş kapitalist ülkelerde kişi başına ortalama 147 doları bulurken, gelişmekte olan ülkelerde bu, yalnızca 2,75 dolardır. Tüm dünyadaki bilim adamı ve mühendislerin sadece % 12'si bu ülkelerdedir. Emperyalistlerin bu ülkelere yönelttiği "beyin göçü" saldırısı sonucunda 1980'lerin başında gelişmekte olan ülkelerden 400-500 bin yetişkin uzman gelişmiş kapitalist ülkelere çekilerek istihdam edildi. Gelişmiş kapitalist ülkelerin bu uzman istihdamından en az 30 milyar dolarlık bir kâr sağladığı belirtiliyor.

Yine 1980'lerin başında bu ülkelere yapılan teknoloji ihracında çokuluslu tekellerin payı 4/5'di ve bu tekellerin 2/3'ü ABD kökenliydi.

● Sömürgeci ilişkilerin devrettiği ekonomik miras sonucu siyasi bağımsızlığını kazanmış ülkelerin pekçoğu ürünlerini nakletme, depolama, pazarlama konusunda da emperyalizme bağımlı kılınmış durumdalar. Çokuluslu şirketler dünya muz, pirinç, lastik ve petrol taşımacılığının % 70'ini ellerinde tutarken bu oran kakao, kahve, buğday, pamuk, jüt, bakırda % 80'e; kereste, demir cevherinde vb. % 90'a ulaşıyor.

● Gelişmiş kapitalist ülkeler vergiler, tarifeler, kotalar yoluyla gelişmekte olan ülkelerin ürünlerine olan talebi ve dolayısıyla bu ülkelerin ihracat gelirlerini etkiliyorlar. Örneğin yalnızca 1981-82 yılında gelişmekte olan ülkelerin ihracat gelirleri 40 milyar dolarlık düşme gösterdi.

● Yeni-sömürgeci yöntemler, askeri ve siyasi politikalar ve baskılarla bütünlenmektedir. Örneğin bir United Fruit Company, ya da ITT adları bu ülkelerin içişlerine ve siyasi gelişmelerine nasıl karışıldığını sayısız örnekle hatırlatmaktadır. Diğer taraftan emperyalizmin tırmandırdığı silahlanma yarışının, gelişmekte olan ülkelere ne denli ağır bir yük getirdiği de gözler önündedir. Bu ülkelerin dünya toplam silahlanma harcamaları içindeki payı 1960'ta % 4,5 iken, bu oran 1982'de % 16'ya tırmanmıştır.

Angolalı çocuklar. Özgürlükleri ABD destekli ırkçı G.Afrika rejiminin saldırılarına hedef oluyor.

1960 sonrası bağımsızlığa kavuşan ülkeler

14 Aralık 1960'da kabul edilen ve sömürge ülkelerin ve halkların bağımsızlığını teminat altına alan Birleşmiş Milletler Deklarasyonu'nun ardından bağımsızlığa kavuşan ülkeler:

ASYA

Kuveyt	*1961*
Maldiv Cum.	*1965*
Singapur	*1965*
Yemen Dem. Halk Cum.	*1967*
Katar	*1971*
Bir. Arap Emirl.	*1971*
Bahreyn	*1971*
Brunei	*1984*

AFRİKA

Sierra Leone	*1961*
Tanzanya	*1961*
Burundi	*1962*
Ruanda	*1962*
Cezayir	*1962*
Uganda	*1962*
Kenya	*1963*
Malavi	*1964*
Zambiya	*1964*
Gambiya	*1965*
Botswana	*1966*
Lesotho	*1966*
Mauritus	*1968*
Swaziland	*1968*
Ekvator Ginesi	*1968*
Gine-Bissau	*1973*
Mozambik	*1975*
Yeşilburun Adl.	*1975*
Komor Adl.	*1975*
Sao Tome ve Prinsip Adl	*1975*
Angola	*1975*
Seyşel Adl.	*1976*
Cibuti	*1977*
Zimbabwe	*1980*

AVRUPA

Malta	*1964*

AMERİKA

Jamaika	*1962*
Trinidat ve Tobago	*1962*
Guyana	*1966*
Barbados	*1966*
Bahama Adl.	*1973*
Grenada	*1974*
Surinam	*1975*
Dominika	*1978*
St. Lucia	*1979*
St. Vincent-Grenadinler	*1979*
Belize	*1981*
Antigua ve Barbuda	*1981*
St. Christopher-Nevis	*1983*

OKYANUSYA

Batı Samoa	*1962*
Nauru	*1968*
Tonga	*1970*
Fiji	*1970*
Papua Yeni Gine	*1975*
Solomon Adl.	*1978*
Tuvalu	*1978*
Kiribati	*1979*
Vanuatu	*1980*

araştırma çeviri **Dayanışma** inceleme yorum

DAYANIŞMA'NIN EKİDİR

ŞUBAT 1987 SAYI: 55

İşçiler ve demokrasi

Ali SERENCELİ

Günümüzde demokrasiden söz ederken Antik Yunan ve Roma demokrasilerini kastetmediğimize göre, demokrasi denilen politik kategoriye eski toplum biçimlerinin değil, bugünkü toplum biçimlerinin sınıfsallıkları somutluğunda kavramak durumundayız. Besbelli ki, birçok konuda olduğu gibi demokrasi konusunda da ortada bir kavram kargaşası hüküm sürüyor, çünkü değişik toplum kesimleri ve onların politik eğilimleri kendi demokrasi anlayışlarını ortaya koyuyorlar, böyle olunca da kimin sesi en yüksek çıkıyorsa, yani mevcut güçler dengesinde kim en baskın durumdaysa o kendi siyasal anlayışını dayatıyor. Zaman zaman bu sese görece güçlü başka sesler de karışıyor ve ortaya bir kavram kargaşası çıkıyor. Ne var ki, sözkonusu kavram kargaşasının asıl nedeni farklı toplum kesimlerinin farklı siyasal kavrayışlarından ileri gelmiyor, demokrasiyi Türkiye'ye lüks görenlerin, demokrasinin gerçek savunucularını susturma gayretlerinden ve baskılarından ileri geliyor.

Demokrasi konusunda farklı farklı yaklaşımların bulunmasını doğal karşılayabilmemiz için, her şeyden önce toplumdaki tüm sınıf ve katmanların kendi demokrasi anlayışlarını savunabildikleri bir politik ortamın varolması gerekir. Demokrasinin yeminli düşmanlarının konuştuğu, demokrasinin savunucularının önemli bir bölümünün susturulduğu, geri kalanların ise uysallaştırıldığı, zülf-i yare dokunmayacak sınırlar içine çekildiği bir politik arenaya bakıp "eh ne yapalım, elbette ki her sınıf ve katman kendi çıkarını savunacaktır, bu doğaldır" diye mevcut durumu hoşgörmek bilgiçliği toplumu ileriye götürmek isteyenlere yabancıdır. Çağdaş düşünce dünyayı ancak değiştirmek üzere yorumlamaya değer verdiğine göre, salt yorumla sınırlı kalan bir açıklama tevekkülden başka bir anlama gelmez. Bugünkü stabilizasyon taşaronlarının istediği de zaten muhalefeti bu noktadan öteye geçirtmemektir.

Şayet işçiye "sana siyaset yasak, çünkü gelirin düşük, bu gelir Batı ülkelerindeki düzeye yükselmedikçe sapık ideolojilere kapılırsın" denilmişse, grev ve işçi hakları da kaldırılarak o düşük ücrette elhak yarıya düşürülmüşse, "halk cahildir, demokrasiyi hazmetmemiştir" diye demokrasiyi milli bünyeye aykırı ilan edilmişse, demokratik muhalefet diye bu politikaların bir takım holdingler çıkarına olduğunu belirtmekten öteye gidilmemesi, radikal politikalar üretilmemesi, kitlesel güçlerin, yani toplumsal muhalefetin asli dinamiklerinin olayın dışında tutulması, ister istemez meydanı burjuvazinin değişik eğilimleri arasındaki çekişmelere bırakır. Bunun da adı kimilerince demokrasi olur, kimilerince demokratikleşme süreci. Kimileri ise bârikayı hürriyetin bu müsademeden doğacağını bekleyip dururlar.

Oysa işçilerin ve diğer geniş halk yığınlarının aktif bir şekilde katılmadığı bir demokrasi mücadelesinden demokrasinin doğacağını ummak, Nasrettin Hoca'nın alacaklısına borcunu ödemek üzere bahçeye çit ördüğünü söylediği fıkradaki durumdan pek farklı olmasa gerek.

28 Eylü ara seçim ve sonuçları, demokrasi isteminin demokrasi için yeterli olmadığını, hatta demokrasi düşmanlarının bir takım tekellerce, holdinglerce dayatıldığının demokrat sözcüler tarafından dile getirilmesinin, yoksulluktan, işsizlikten, pahalılıktan, geçim sıkıntısından söz etmenin ve bunlara sebep olanları göstermenin demokrasi doğrultusunda sonuç almaya yetmediğini kanıtlamıştır. Seçim platformunda demokrasiyi savunmuş olan kesimlerin demokratik muhalefetlerini seçim dönemleriyle ve seçimler arasındaki demeçlerle, parlamento konuşmalarıyla sınırlamaya devam etmeleri, demokratik mücadelenin asli dinamiklerinden uzak durmaları bu dinamikler açısından demokrat olmayanlardan demokrasi beklemek gibi bir sonucu getirmemelidir.

Demokrasinin kazanılması her şeyden önce halk güçlerinin çabalarıyla mümkün olacaktır. Bu güçlerin içinde de işçilerin özel bir yere sahip oldukları kapitalist toplumda sayısız pratiklerle kanıtlanmış bir bilimsel doğrudur.

Bir başka deyişle, işçiler ve onların mücadelesi sadece sosyalist demokrasi için gerekli değildir, kapitalist toplum çerçevesinde de demokratik hak ve özgürlüklerin varolmasının güvencesi işçilerin kendi politik ve sendikal örgütleriyle yığınsal olarak siyasal demokrasiye sahip çıkmalarıdır. Hele hele bir kapitalist ülkede ivedi sorun demokrasiyi kazanmaksa, demokratik hak ve özgürlükler üzerindeki sultayı bertaraf etmekse, bu uğraşta işçilere düşen görev daha da büyük olacaktır.

Yaşanılan ortamda en yoğun baskıya uğrayan sosyal grubun da işçi sınıfı olduğu ortadadır. Hem "ekonomik istikrar tedbirleri" hem de politik düzenlemeler en başta işçileri hedef almıştır. O kadar almıştır ki, bir işveren örgütü başkanı ellerini oğuşturarak "işçilerin anasının ağlatılması"ndan duyduğu memnuniyeti açıkça dile getirmekten perva duymamıştır, aradan bunca yıl geçmiştir, aynı işveren örgütü lideri işçi konfederasyonu lideriyle düzenlediği imza töreninde "istersen benim yerime sen konuş nasıl olsa farketmez" diyecek kadar durumdan memnun olmaya berdevamdır, çünkü durum işçiler açısından değişmemiştir.

Oysa durum kimileri için değişmiştir, örneğin işçi sınıfı partilerinki hariç diğer politik parti yöneticilerine konulan yasakların çoğu resmen de kalkmıştır, yönlendirdikleri partiler parlamentoda da temsil edilir olmuştur, onlar açısından sorun kendi partilerindeki şahsi konumlarının yasal olarak resmiyet kazanmasına kalmıştır. Ya da uzun yıllar susan, genel sekreterlerini bakanlık koltuğunda selamlayan TÜRK-İŞ yöneticileri de selameti muhalefette görerek seslerini yükselktmişlerdir, ama dosyaları yargıtaya kalan DİSK yöneticilerine sendikacılık elan yasaktır.

Kısacası işçi sınıfının düşünsel, siyasal ve sendikal özgürlükleri ipotek altındadır. Gerçi hem siyasal hem de sendikal planda işçi sınıfı düşüncesinin ve pratiğinin teröre maruz kalması kapitalizm tarihinde ilk defa meydana gelmemektedir, ama o rejimlerin de adına hiç bir zaman demokrasi denilmemiştir.

İşçisiz bir kapitalist toplumu nasıl düşünemiyorsak, işçi haklarının bulunmadığı bir siyasal rejimi de burjuva demokratik saymak o denli olası değil. Magna Cartha'dan bu yana 350 yıl, Fransız İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi'nden bu yana ise 200 yıl geçti. Ama bu süre zarfında da köprülerin altından çok sular geçti, adı geçen belgeler o zamanlar aristokrasiyi deviren burjuvazinin metinleriydi, esas olarak yenik aristokrasiye ve onun düzenine karşı getirilmişlerdi, devrimci karakterleri bu özellikten ileri gelmekteydi. Ama ne zaman ki işçi sınıfı bağımsız bir güç olarak tarih sahnesinde kristalleşti ve kendi yolunu açmak için mücadeleye girişti, insan hakları kavramı o belgelerdeki çerçevenin dışına taştı, demokrasi mücadelesi kavramı artık feodaliteye karşı verilen bir mücadeleyle sınırlı olmaktan çıktı, işçilerin ve diğer ezilen kitlelerin burjuvaziye ve giderek tekelci burjuvaziye karşı hak mücadelesi muhtevası kazandı. Ve koca bir 19. yüzyıl işçilerin yoğun mücadeleleriyle geçti. Sonuçta demokratik haklar ilhak ile elde edildi. 20. yüzyılda da işçiler sosyalizm mücadelesini demokratik mücadeleyle bütünleştirerek kapitalizme karşı koydular, ilh.

Şu halde kapitalist toplumda demokratik mücadele artık aristokrasinin sınırlandırılması mücadelesi olmaktan çoktan çıktı, tekelci burjuva egemenliğini sınırlandırmak ve geriletmek mücadelesine dönüştü.

Günümüzde en gelişkin burjuva demokrasilerinde bile demokratik hak ve özgürlüklerin güvencesini başta işçiler ve onların örgütsel, yığınsal güçleri olduğu gerçeğini açıklarken, sorunun artık burjuvazi ile feodalite arasındaki bir mücadele olmaktan çıktığını söylemek yetmiyor. Kapitalizmin başlangıcındaki aristokrasi-burjuvazi çatışkısının yerini hangi sınıfsallığın aldığını göstermek, toplumu ileriye götürecek ana dinamonun artı ve eksi kutuplarının işçi sınıfı ve tekelci burjuvazi olduğunu söylemek gerekiyor. Dolayısıyla yeni'yi kuracak olan aynı zamanda bugünü iyileştirmek uğraşını da üstlenmiş bulunuyor, çünkü onun güncel sınırlar içindeki uğraşı yeni'yi yaratma hedefine yardımcı oluyor.

İşçi sınıfının demokrasiye bakışını, diğer tüm demokratik toplum kesimlerinden nitelik bakımdan farklı kılan ve onun demokratik mücadeleyi sahiplenmesinin belirleyici önemine neden olan gerçekçiliğin maddi temelini hiç unutmamak zorundayız: Kapitalizme gelinceye değin yaşanılmış olan sosyo-ekonomik formasyonlarda yeni'yi kuracak olan sınıf, toplumda, önce ekonomik bir güç haline geliyor, sonra kendi siyasal iktidarını ele geçiriyordu. Her yeni toplum biçimi eskinin içinde oluşup gelişiyor, onun öncü sınıfı da önce ekonomik iktidar (kudret sahibi) oluyor, sonra da politik iktidar olarak kendi sınıfının siyasal üstyapı aygıtını yaratıyordu. Çünkü kapitalizme değin sözkonusu olan bir sömürücü toplum biçiminin yerini bir başka toplum düzeninin (daha ileri bir biçimin ama gene de sömürücü bir biçimin) almasıydı.

Kapitalizmin doğuşu ve burjuvazinin iktidara gelişi de böyle oldu, ama kapitalist toplumun kurulmasıyla birlikte ortaya çıkan temel sınıfsallıklarda durum farklılaştı. Artık kapitalizmden sonraki toplum biçimi kapitalizmin bağrında doğamazdı. Çünkü insanlık sömürüyü reddetme ve sömürüsüz bir toplum kurma aşamasına gelmişti. Bir başka deyişle kapitalizmden sonrasını kuracak olanların toplumda önce ekonomik bir kuvvet haline gelmeleri, ancak ondan sonra politik iktidarlarına ulaşmaları sözkonusu değildi. Yeni toplum, yani sosyalizm, önce politik iktidarın kazanılmasıyla kurulmaya başlanabilirdi. Böyle olunca yeni'yi yaratacak olanın önündeki esas hedef siyasal iktidardı.

Bu demektir ki, bir ülkedeki mevcut sosyoekonomik formasyonun sonuna doğru eski ile yeni toplum biçimi yan yana varolamayacak, yeni eskinin içinde ve eskinin yanısıra bulunmayacaktı. Daha da somutlarsak, kapitalist toplum içinde işçi sınıfı üretim araçlarının azına bile sahip olamayacaktı, o ülkenin yeni toplum biçimine ulaşması, üretim araçlarının özel mülkiyeti ile üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti arasındaki ayrı ekonomik bütünlüklerin mücadelesinden doğmayacaktı. Üretim araçlarını kontrolünde tutan egemene karşı mülkiyetsizlerin asıl güçleri üretimin belirleyici unsurları olmalarından ve yığınsal karakter taşımalarından ileri gelecekti. Böyle olunca da, siyasal araçlar ve siyaset alanı kesin belirleyicilik kazanacaktı. İşte güncel plandaki siyasal demokrasi uğraşı ve gene ancak siyaset sahnesinde çözümlenecek olan işçi hakları, diğer ekonomik-demokratik hak ve özgürlükler de bu açıdan politik iktidar mücadelesinin vazgeçilmez unsurları ve tamamlayıcılarıydılar.

Bu nedenlerden dolayı işçiler tekelci sermayeye karşı sadece sosyalizm hedefinin değil, demokrasi mücadelesinin de asli gücüdürler. Nerede insan haklarına, demokratik hak ve özgürlüklere karşı bir finans kapital saldırısı varsa, orada baş hedef işçi sınıfıdır ve gene başta işçi örgütlerinin ve yığınlarının mobilizasyonu saldırıyı geri püskürtmenin temel güvencesidir.

Öyleyse, işçi sınıfının siyasal, düşünsel ve sendikal haklarını içermeyen bir siyasal programı demokrat diye nitelemeye olanak yoktur. Aynı şekilde İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Roma Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi gibi insan haklarına değgin temel uluslararası belgelerde yazılı olan siyasal, ulusal, sendikal ve kültürel haklara saygılı olmayan bir Türkiye, demokratik bir Türkiye değildir ve orada yazılı olan demokratik hedefler bugün işçi sınıfımızın ivedi demokratik taleplerinde ve demokratik programında ifadesini bulmaktadır.

Gönül isterdi ki, ülkemizde işçi sınıfı dışındaki demokratik siyasi güçler de, örneğin sosyal demokrasi de, adı geçen uluslararası belgelerdeki kadar geniş bir siyasal demokrasiyi savunsaydı. Oysa yerli sosyal demokrasinin demokrasi anlayışı henüz öyle bir düzeye ulaşmış değil; bu olgu siyasal demokrasi için olduğu kadar sendikal haklar için de sözkonusu; örneğin zamanın sosyal demokrat hükümeti kendisinin devlet olarak imza attığı İLO Sendikal Haklar Sözleşmesi'ndeki birçok hükme, örneğin memurlara grevli toplu sözleşmeli sendikalaşma hakkına uymamıştı.

Gerek politik, gerekse ekonomik-demokratik haklar konusunda sosyal demokrasinin hiç değilse Batı'daki türdaşlarınınki gibi bir demokrasi anlayışına ulaşması da çalışan geniş yığınların demokrasiye aktif bir şekilde sahip çıkmasına bağlı. Nitekim Batı'daki sosyal demokratların bugünkü demokrasi anlayışlarının tarihsel kökeninde ve bugünkü varlığında yığınların aktivitesi rol oynuyor.

Bu açıdan da baktığımızda, yani sadece işçi sınıfının kendi bağımsız politikaları yönünden değil, sosyal demokrasi ve giderek ülkedeki genel siyasal yaşamı demokrasi yönünde etkilemesi noktasından da konuya yaklaştığımızda en büyük rol geniş işçi örgütlerine ve yığınlarına düşüyor.

Ve nihayet işçilerin kapitalist toplumdaki demokratik mücadeleleri sadece kendi sınıf çıkarlarından ibaret değil. İşçi sınıfı diğer emekçi toplum kesimlerinin de ekonomik, demokratik ve siyasal haklarının ve dolayısıyla genel olarak toplumun genel çıkarlarının savunucusu olarak tarih sahnesindedir. Bu olgunun kapitalizm tarihinde dün de bugün de sayısız örnekleri vardır.

Hatta şu kadarını da hatırlayalım ki, emperyalist devletlerin sömürgeci politikalarına karşı o ülkelerin işçileri o devletlerin ezdikleri ulusların —ulusal burjuvazi de dahil— bağımsızlık ve demokrasi haklarını savunmuşlardır. Sözkonusu gerçekliğin en güncel somutlanışını halen Batı'daki işçi sınıfının Güney Afrika'daki ırkçı rejime karşı Batı devletlerine yaptırım uygulatabilme gücünde ve kararlılığında görmekteyiz. Dünyadaki diktatörlük rejimlerine karşı diğer ülkelerin işçilerinin, işçi partilerinin, sendikaların vb. tutumları da herkesçe bilinmektedir. Demek ki işçilerin demokrasi anlayışı sadece kendi ülkeleriyle, ya da kendi halklarıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda başka ülkelerdeki demokrasi çabalarına yardımcı olacak kadar geniş ve etkili olmakta. Şu halde, yukarıda değişik yönlerini özetlemeye çalıştığımız olgu, sadece sosyalist demokrasiye değil, burjuva demokrasisine de bakışımızın ana ögelerini oluşturuyor; demokratik ve antidemokratik güçler arasında siyasi demokrasi mücadelesine sınıfsal olarak yaklaşmanın salt karşıt sınıf çıkarlarını sergilemekle niçin sınırlı kalmaması gerektiğini, dolayısıyla siyasal demokrasinin kimlerle ve nasıl kazanılabileceğini bizlere gösteriyor. Ve sosyal demokrasinin de bu gerçekliği görmemekle bir şey kazanamayacağını bilmesi gerekiyor. Geniş bir siyasal demokrasiden yana olan her toplumsal katmanın, her siyasal akımın ve çevrenin de böyle bir demokrasiye ulaşma uğraşında çabasını işçilerle, onların politik ve ekonomik örgütleriyle, geniş işçi yığınlarıyla bütünleştirmesi yolu kısaltacaktır. Yolun kısalması ve bir an önce demokrasiye ulaşılması ise ülkemize büyük bir ivme kazandıracaktır.

Tepeden inme "uygarlık"çılık

Tevfik İLHAN

Atatürkçülüğün insan hakları kavramıyla da, pratiğiyle de ne denli bağdaşmaz, çelişkili birşey olduğunu şu "türban" ya da "irtica" olayı bir kere daha ne güzel gözler önüne serdi:

Kenan Evren çıkıyor, böbürlene böbürlene, "İmam Hatip mezunları Harp Okulu'na sızmışlardı, kulaklarından tuttuğumuz gibi kapı dışarı attık!" diyor, bizim "ilerici", keskin "demokrat" Atatürkçü kesimden çıt çıkmıyor. Hattâ Süleyman Demirel haklı olarak "Olmaz böyle şey!" diye Evren'e karşı çıktığı için *onu* eleştiriyorlar! Demirel'e allahın günü demokrasi, özgürlük dersi vermekten bıkıp usanmayanlar onlar halbuki.

İmam Hatip Okulları açmakla laikliğin en temel ilkelerinden birini açıkça çiğneyen, önce devletin ta kendisidir. 12 Eylül'den sonra da bu okullara yenileri eklendi. Anayasaya dinî eğitim-öğretim zorunluluğu hükmünü koyan cunta, Nazlı Ilıcak'ın bile "yenilerine hiç gerek yoktu" dediği yeni İmam Hatip Okulları açarak, buralarda okuyanların sayısını rekor seviyeye çıkardı. Laikliğe aykırı olan, bizzat bu okulların varlığıdır. Bunun sorumlusu da devlettir. "Tevhid-i tedrisat"ı devletin bekası adına çiğneyenlerin, bunun sonuçlarından yakınmaya hakları yoktur. Bu okullara sözde laik "milli eğitim" sistemi içerisinde yer veren devlet, burada okuyanlara da yasal güvence sağlamış demektir. Laikliğe aykırı da olsa İmam Hatip Okulları şu an devletin resmi okulları. Mezunları mevcut yasalara göre üniversiteye girme hakkını kazanıyor. Hukuk, fen, siyasal bilimler, vb. fakültelerinde, Teknik Üniversitede, vb. okuyup yetişen onbinlerce İmam Hatipli var. Bazıları da, besbelli, yasaların ve yönetmeliklerin gerekli gördüğü şartları yerine getirdikleri için Harp Okulu'na *alınmışlar*. Şimdi durup dururken kapı dışarı! Tard!

K.Evren ve onun omuzu kalabalık benzerleri hangi hak ve yetkiyle TC yurttaşlarının özgür eğitim ve meslek seçme hakkını ellerinden alıyorlar? Hangi hak ve yetkiyle o yurttaşları yolun ortasına koyup hayatlarını altüst ediyorlar? Yaptıkları en temel bir insan ve yurttaş hakkına tecavüz ve gasptır. Neresinden bakılırsa bakılsın demokrasiyle bağdaşır bir yanı yoktur. Ve bir gasp eylemi olarak da, "Beş general"in parlamento feshedip anayasa çiğnemesinden farksızdır. Bugün kerameti kendilerinden menkul gerekçelerle 100-200 öğrencinin yurttaşlık haklarını çiğneyenler, hiçbir yasanın, hiçbir hak-hukuk anlayışının onlara vermediği bir yetkiyi gaspedenler *yarın yine* kendilerini tüm yasaların üstünde yetkilerle donatıp keyiflerine göre yeni yeni anayasalar hazırlatır, parlamentolar atarlar. Bizim demokratlıklarından, özgürlükçülüklerinden yanlarına varılmayan Atatürkçülerimiz, Harp Okulundan zorbalıkla atılan müslüman öğrenciler olayındaki açık haksızlığa ve yetki gaspına karşı çıkacak yerde en azından sessiz onay

(Devamı EK-VII'de)

"Yegâne alternatif"'in alternatifleri

Sabahattin KERİM

Türkiye'de sermaye sahibi sınıfın kendisinin, kendi düzenine sahip çıkmayan tutumu, bir yandan da finans kapitalistler zümresinin önemli bir bölümünün üretim sürecinin dışına düşmüş, "kupon kesiciler" konumuna gelmiş olması olgusundan kaynaklanmaktadır. İşte bu nedenle Türkiye ekonomisinin alabildiğine tekelleşmiş yapısı, bu yapı üzerinde şekillenen alabildiğine bireyselleşmiş mülkiyet ilişkileri, üretimin gitgide sosyalleşmesi sonucu, üretim güçlerinin gelişiminin başlıca ayak bağı haline gelmişlerdir.

İşbaşına geldiğinden bu yana Başbakan Özal, izlediği ekonomi politikasının "alternatifsiz" olduğunu iddia ediyor. Bir hayli **iddialı** bir "iddia". Burjuva politikacılar, genellikle kendi politikalarının ülke için **en uygunu, en iyisi** olduğunu iddia ederler. İcraatlarını da diğerlerininkiyle kıyaslayarak savunurlar. Aslında Turgut Özal'ın "iddialı iddia"sının püf noktası da bu "savunma" olgusu galiba. Özal'ın kendisinin dahi, izlediği ekonomi politikasının iyi olduğunu savunması mümkün değil. Çünkü bu politikanın somut sonuçları ortada. Gitgide yoksullaşan geniş emekçi yığınlarının memnuniyetsizliği bir yana, şimdiğe değin hiçbir muhafazakâr politikacı iş çevrelerinin bu ölçüde şikayetlerine maruz kalmamıştı. Onun için Özal'ın, "alternatifi bulunmadığı" iddiası, hem iddialı, hem de **iddiasız.** Özal'a, başarısız ekonomi politikasını savunabilmek için, onun "alternatifi olmadığını" iddia etmekten başka çare kalmıyor. Özal, "evet, icraatımdan memnun kalmıyor olabilirsiniz, ama başkası da gelse yapacağı aynıydı ve aynıdır; onun için bana **katlanmaktan** başka çareniz yok" demeye getiriyor.

Özal "alternatifsiz" olduğunu iddia ederken, izlediği ekonomi politikasının başarısız olduğunu, daha önemlisi başarısız kalmaya devam edeceğini bir bakıma itiraf etmiş oluyor. Ama bu noktada bütünüyle haksız sayılmaz. Böyle olduğunun somut kanıtı, ne Özal'ı eleştiren iş çevrelerinin, ne de Demirel'in ve öteki muhafazakâr politikacıların Özal'ınkinden gerçekten farklı bir alternatif öne sürmüyor olmaları. Bunda da anlaşılmayacak bir taraf yok. Çünkü Özal'ın sahiplendiği "alternatif", esasında Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Türkiye'ye biçtiği ve dayattığı **alternatif.** IMF'nin iplerinin kimin elinde olduğu ise malum. Bu nedenle çıkarını tümüyle "Batı'yla bütünleşme"ye bağlamış sermaye sahipleriyle onların sözcülerinin Özal'ınkinden -yani IMF'ninkinden- başka bir alternatif üretmeleri mümkün değil.

Aynı kefeye konulmasalar bile sosyal demokratların da farklı bir alternatif üretemedikleri ortada. Çünkü onlar için de "Batı'yla bütünleşmek" esas amaç. Bunun Türkçesi, ekonominin bağımlı ve geri yapısının sürmesine en azından razı olmak. Onun için de sosyal demokratların ekonomi için önerdikleri, ya alternatif sayılmayacak palyatif tedbirlerden ileri gidemiyor, ya da somut muhtevaları belirlenmemiş, nasıl hayata geçirilecekleri açıklığa kavuşturulmamış soyut ve dolayısıyla inandırıcı olmayan temenniler ve ütopyalar olarak kalıyor.

Özal'ın "alternatifsiz" olduğu iddiasının konumuz açısından esas önemli olan yanı, bu iddianın bir gerçeğe, Türkiye'nin emperyalist metropollere bağımlı, geri yapıdaki kapitalist ekonomisinin **sıfırı tüketmiş** olduğu gerçeğine işaret etmesi. Öyle bir ekonomi politikası ki, istikrar adına devamlı istikrarsızlık üretiyor, istikrarsızlığı müzminleştirip ekonominin geri yapısını taşlaştırıyor; ama bu politikanın başka alternatifi de yok!.. Öyleyse mevcut ekonomik düzen toptan iflas etmiş demektir.

Nitekim olan da budur. Bu gerçeğin sermaye sahibi sınıf açısından acı bir şekilde kendini açığa vuran kanıtı, gelişkin kapitalist ülkelerinkilerle Türkiye ekonomisi arasındaki uçurumun devamlı büyümesi sonucu, çok özlenilen "Batı'yla bütünleşmek" hedefinin asla ulaşılamayacak bir hayal haline gelmesidir.

Tabii meslenin bilimsel görüş açısından yerli yerine oturtulabilmesi için, üretici güçlerin gelişmesiyle mevcut üretim ilişkilerinin -aynı şeyin hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkilerinin- karşılıklı durumlarının ve bunlar arasındaki çelişkinin eriştiği seviyenin incelenmesi gerekir.

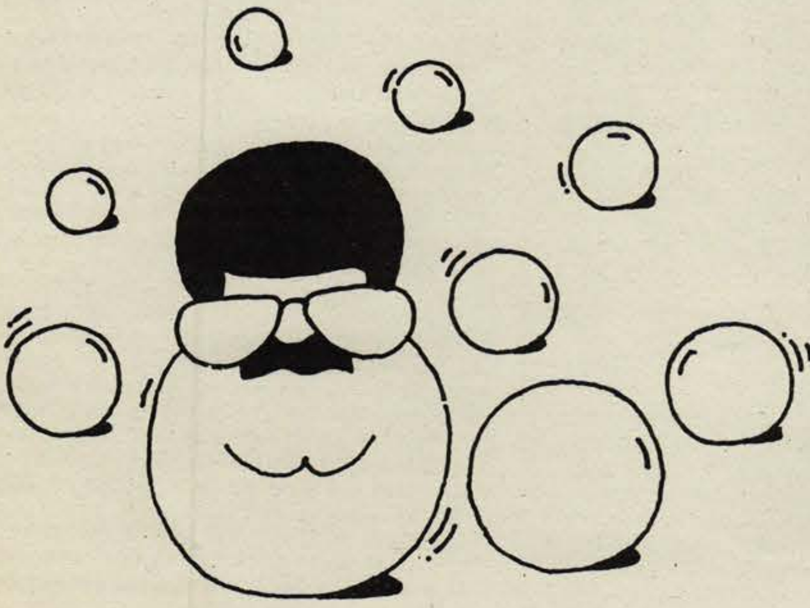
Bu ilişkiyi -ve çelişkinin eriştiği konumu- en çarpıcı şekilde açığa çıkaran olgulardan biri, özel sektör yatırımlarının son yıllarda izlediği seyirdir. Gayri Safi Milli Hasıla'ya (GSMH) oranı 1979 yılında % 11 olan özel sektör yatırımları, o tarihten bu yana devamlı azalarak 1985 yılında % 7,4 dolayında gerçekleşmiştir. (Y. Kepenek, **Cumhuriyet** gazetesi, 23 Ocak 1985). Bu oranın 1986'da daha da gerileyip % 7'nin altına düşeceği tahmin edilmektedir. Bir ülkede yatırımların gitgide azalması, üretici güçlerin gelişiminin yavaşlamakta olduğunun en belirgin göstergelerinden birisidir.

Özel sektör yatırımlarının düşüklüğü konusunda iş çevrelerinin öne sürdükleri başlıca gerekçe, kaynak kıtlığı ve kredi faizlerinin yüksekliğidir. Kredi faizleri yüksek tutulabildiğine göre krediye olan talep de yüksek demektir. Öyleyse Türkiye'de aleniyet ve resmiyet kazanan toplam yıllık tasarrufun yatırımlara aktarıldığını kabul etmek gerekir.

Gelir dağılımında adaletsizlik

Öte yandan, son defa 1973 yılında yapılan gelir dağılımı istatistiklerine göre, Türkiye'de en yüksek gelire sahip ve toplam ailelerin % 10'unu oluşturan kesim milli gelirin % 40,7'sini ele geçirmekteydi. O tarihten bu yana gelir dağılımındaki adaletsizliğin daha da bozulduğu doğrultusunda kesin kanıtlar var. Örneğin ücret ve aylıkların -gelir şekli bu olan ailelerin ezici çoğunluğu alt ve orta gelir dilimlerine mensupturlar- milli gelir içindeki payı 1979'da % 33 civarında iken 1985'te % 20'nin altına düşmüştür. (**Dünya** gazetesi, 29 Ocak 1986, **Cumhuriyet** gazetesi 23 Şubat 1986). **Düşün** dergisinin Temmuz 1985 tarihli sayısında yer alan bir yazıda % 10'luk en yüksek gelirli aileler grubunun 1983 yılında toplam gelirin % 48.6'sına sahip oldukları tahmin edilmektedir. Kısacası, bugün Türkiye'de en varlıklı ailelerden oluşan ve nüfusun yaklaşık onda birini teşkil eden kesimin, toplam milli gelirin en az yarısını ele geçirdiği bir gerçektir.

Toplumun geri kalan % 90'ının yıllık tasarrufunun **sıfır** olduğunu, devletin kendi tasarruflarından özel sektöre hiç fon aktarmadığını ve özel kesimin yıllık % 7'yi bulmayan yatırımının tümüyle bu % 10'luk aile grubunun gelirlerinden finanse edildiğini farzetsek bile, geriye kalan ve toplam milli gelirin yaklaşık % 43'ünü oluşturan bir miktar tümüyle bu kesim tarafından tüketiliyor demektir. Ailelerin % 10'u, bu % 43'lük milli gelir payını tümüyle tüketmiyorlarsa -ki böylesi hem mevcut duruma daha uygundur, hem de daha akla yakındır- bunun belirli bir bölümü altına, dövize vb.'lere tahvil edilerek dolaşımdan çıkarılıyor olmalıdır. Gerek bu olgu, gerekse son yıllarda bir'az da hayretle -nedense?- parmak basıldığı gibi, Türkiye'de hızla azan alabildiğine gösterişçi ve aşırı lüks tüketim çok önemli bir gerçeğe ışık tutmaktadır. **Sermaye sahibi sınıfın kendisinin dahi Türkiye'de ekonominin bu şartlarda düze çıkacağına inancı ve umudu kalmamıştır.** Onun için de sermaye sahipleri ellerinde biriken fonları yatırımlara aktaracak yerde bunları döviz, altın ve benzerlerine dönüştürüp servetlerini güvence altına almayı ve/veya har vurup harman savurmayı tercih etmektedirler. Tek başına bu olgu bile Türkiye'deki üretim ilişkilerine damgasını vuran emperyalizme bağımlılığın ve büyük üretim araçları üzerindeki mevcut tekelci mülkiyetin, üretici güçlerin gelişmesi önündeki en büyük engel olduklarını açığa çıkarmakta. Özal'ın "alternatifsiz alternatif"inin Türkiye ekonomisinin iflasının tescilinden başka anlama gelmediğini bir kere daha gözler önüne sermektedir.

Vardığımız bu sonucu pekiştiren benzeri bir olgu, yabancı sermaye yatırımları için de söz konusudur. Türkiye özellikle son 6 yılda yabancı sermaye için son derece cazip bir konuma getirilmiş ve yabancı sermayeyi teşvik edici olağanüstü girişimlerde bulunulmuştur. Bütün bunlara rağmen yabancı sermaye Türkiye'ye gelmekte son derece isteksizdir. Bunun da başlıca nedenlerinden biri, yabancı sermayeye, kısa dönemde kendini amorti etmesine imkân sağlayan kolaylıklara rağmen Türkiye ekonomisinin böylesine kısa süreler için dahi gelecek vaad etmeyen mevcut yapısıdır.

Türkiye'de sermaye sahibi sınıfın kendisinin, kendi düzenine sahip çıkmayan tutumu, bir yandan da finans kapital zümresinin önemli bir bölümünün üretim sürecinin bir bakıma dışına düşmüş, "kupon kesiciler" konumuna gelmiş olması olgusundan kaynaklanmaktadır. İşte bu nedenle Türkiye'de ekonominin hemen hemen herkes tarafından kabul edilen alabildiğine tekelleşmiş yapısı, bu yapı üzerinde şekillenen alabıldığıne bireyselleşmiş mülkiyet ilişkileri, üretimin gitgide sosyalleşmesi sonucu, üretici güçlerin gelişiminin başlıca ayak bağı haline gelmişlerdir. Dolayısıyla, üretici güçlerin serbestçe serpilip gelişebilmesi, yani Türkiye ekonomisinin gerçekten önünün açılabilmesi için büyük üretim ve dolaşım araçlarının bireysel mülkiyet dışına çıkarılmalarından başka çare yoktur. Ancak böylesi stratejik bir hedefin gerçekleştirilmesiyle ekonominin geri bir seviyede, bir bakıma donmakta olan yapısını köklü değişikliklere uğratmak mümkün olabilir. Bir süreç boyunca sosyalist ekonomiye doğru ilerleyen, kapitalist pazarın değil, halkın ihtiyaçlarını güdücü motif olarak kabul eden bir ekonomi politikası dışında, Türkiye ekonomisine uzun vadeli bir çözüm getirmek imkânsızdır.

Taktik program

Türkiye ekonomisi için bir anlamda **kalıcı** olacak ve tarihinde görülmedik bir hızla gelişme ufku açacak olan bu ekonomi politikasının bugünden yarına uygulamaya konmasına, içinde bulunduğumuz ortamın, en azından subjektif şartları elvermiyor. Ne ki, **taktik bir programla** da, Türkiye'de üretici güçlerin üzerine abanmış, onları bir cendere gibi sıkan mevcut üretim ilişkilerini gevşeterek, somut ifade edersek, ekonomi politikasını ABD'nin güdümündeki kuruluşların dikte etmesini önleyerek ve tekelleri geriletetek, geçici bir süre için de olsa üretici güçlerin soluklanmalarını sağlamak mümkündür.

Öyleyse mevcut üretim ilişkilerini ebedileştiren ve bu nedenle üretici güçlerin gelişmesini alabildiğine köstekleyen Özal'ın ekonomik alternatifi dışında, onunkinden kategorik olarak farklı olan iki ayrı alternatif daha var demektir.

Böylesi de son derece doğaldır; çünkü Türkiye sınıflı bir toplum, hem de karşılıklı sınıf çıkarlarının çatıştığı bir toplumdur. Böylesi bir toplumun tümünün çıkarlarını aksettiren, antagonist konumlu sınıfların çıkarlarını birlikte savunan bir ekonomi politikası olamaz, böylesi bir iddia eşyanın tabiatına ters düşer. Ama hiçbir burjuva politikacı çıkıp da uyguladığı politikanın sadece kendi sınıfının -ve diğer egemen zümrelerin- çıkarlarını kolladığı "bön"lüğünü -isterseniz cesaretini- göstermez. Aksine onlar kendi politikalarının "milletin bütününün" çıkarlarını yansıttığını iddia ederler. Onun için de Özal'ın uyguladığı ekonomi politikasının Türkiye için "yegâne alternatif" olduğu iddiası, bu politikanın, Özal'ın da mensubu olduğu tekelci büyük burjuva zümresinin -hatta bu zümre içinde dahi bir kısım çevrelerin- ekonomik alternatifi olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.

Bu tespitimiz doğruysa, yukarıda zikredilen ekonomik alternatiflerin de Türkiye'de yaşayan kim varsa herkesin çıkarlarını aksettirmeleri gerekir. Nitekim öyledir de.

Bunlardan uzun vadeli olanı -ki buna "demokratik halk ekonomisi" ya da kısaca "halk ekonomisi" diyebiliriz- toplumdaki emekçi sınıf ve tabakaların, tüm çalışan insanların çıkarlarının somutlandığı, savunulduğu ve hayata geçirildiği bir ekonomi politikasıdır. Bu ekonomi politikası, ekonomideki tekelci kapitalist yapıyı, üretici güçlerin gelişmesinin önündeki başlıca engel olarak gördüğü için tekelci mülkiyet ilişkilerinin kaldırılmasını öngörür. Dolayısıyla da finans kapital zümresinin çıkarlarını kollamaz, aksine bu çıkarların karşısındadır. O halde halk ekonomisi alternatifi ilk başta emekçilerin çıkarlarını savunur ve tekelci sömürüyü ortadan kaldıracağını açıkça ilan eder.

Bu "açık" olma olgusu ne bönlüktür, ne de cesaret işi. Burjuva politikacı savunduğu sınıfın çıkarlarını, "bütün milletin çıkarı" retoriği altına kamufle etmek zorunluğunu duyar. Çünkü savunduğu sınıf çıkarları toplumda çok küçük bir azınlığın çıkarlarıdır. Bunu açık açık yaptığında geniş yığınlardan tepki göreceğini ve dolayısıyla politikasını izlemekte büyük zorluklarla karşılaşacağını bilir.

Halk ekonomisinin sahibi

Sosyalistler için ise böyle bir sorunun olmadığı besbellidir. Üstelik bu konuda açık olmak, savunulan ekonomi politikasının kimlerin yararına olduğunu, kimlerin ise olmadığını son derece köşeli ve net bir şekilde ortaya koymak, ileri sürülen alternatifin başarı kazanabilmesi için **olmazsa olmaz** bir şarttır. Çünkü "halk ekonomisi"nin esas sahibi işçilerdir, diğer emekçilerdir, çalışan kitlelerdir. Böyle bir ekonomi gerçekleşecekse ancak ve ancak bu toplum kesimlerinin doğrudan katılımıyla, bizzat onların ellerinde, onların örgütlü çabalarıyla gerçekleşebilir. Emekçi yığınlar ise neyin ne olduğunu açık seçik kavradıkları, kendi çıkarlarıyla finans kapital zümresinin çıkarlarını bağdaştırmanın imkânsızlığını gördükleri ölçüde kendilerinin çıkarlarını aksettiren alternatifi benimserler, bu uğurda verilmekte olan mücadeleye daha bir şevk ve inançla katılırlar.

Buradan da anlaşılacağı gibi ekonomik alternatifleri birer "kalkınma metodu" olarak gören anlayışlar son derece sığ ve vülgerdirler. Bu, üzerinde durduğumuz ekonomik alternatiflerin her üçü için de geçerlidir. Üstelik sosyalizmi bir kalkınma metodu olarak görenler bir hayli yaygın olduğu için, sosyalist özlü halk ekonomisi alternatifi söz konusu olduğunda daha da duyarlı ve dikkatli olmak gerekir. Evet, sosyalist dünya görüşünün ana hatlarını belirlediği halk ekonomisinin, ekonomiye görülmedik bir ivme kazandıracağı ve ülkenin hızla kalkınma yoluna gireceği doğrudur, ama bu uygulama sadece bir metod meselesi değildir. Öyle olacak olsaydı, Türkiye'nin kalkınmasını samimi olarak isteyen politikacılar -isterlerse burjuva kimlikli olsunlar- yaparlardı bir kalkınma programı ve ekonomiyi ehil bir teknisyenler kadrosunun eline teslim ederler, olur biterdi. Böyle olunca da ne tekelci üretim ilişkilerine son vermeye gerek kalırdı, ne de ekonominin metropollere bağımlılığını ortadan kaldırmaya!

Hatta daha da ileri gidelim ve farzedelim ki Türkiye'nin kalkınmasını çok isteyen bir kısım politikacı en büyük engelin tekelcilik ve bağımlılık olduğunu kavradılar ve bunlara son verdiler; sonra da "halk ekonomisi"nin ilkeleri doğrultusunda bir ekonomi politikasını benimseyip bunu teknisyenler kadrosu eliyle uygulamaya koydular; gene olmazdı.

Olmazdı, çünkü "halk ekonomisi" bir kalkınma metodu değil, sınıf mücadelesinin zorunlu sonucu olarak erişilecek bir sosyoekonomik formasyondur, onun ilk aşamasıdır. Bu aşamaya da ancak ve ancak böyle bir düzenden çıkarı olanların davranışlarıyla, onların ellerinde varılabilir. Geleceğin dünyasının kurucusunun işçi sınıfı olduğu ve aynen de böyle olmakta olduğu söylenirken kastedilen de budur. İşçi sınıfı kendini sömürüden kurtarmak için diğer emekçi katmanlarla birlikte davranırken, aynı zamanda insanoğlunun ileriye doğru devinen yürüyüşüne de hız katmış olur. Böylece ülkenin hangi sınıfın önderliğinde, kimlerin elinde "kalkınma" atılımına gireceği de çözüme kavuşur. Günümüzde tarih çarkının dönüşüyle, bu dönüşün Türkiye'ye çizdiği gelecekle işçi sınıfının çıkarları sonuna kadar çakıştığı için "halk ekonomisi" alternatifinin hayata geçirilmesinin ve ülke kalkınmasının motor gücü işçi sınıfı olmak **zorundadır.**

Eşitlik nerede?

"Halk ekonomisi"ne burjuva çevrelerin yönelttikleri başlıca itirazlardan biri bu ekonomi politikasının "büyümeci değil bölüşümcü" olduğu, bu nedenle zaten kalkınmamış bir ülkede "zenginlikte değil yoksullukta eşitliği" getireceği iddiasıdır.

Varlıklı kesim ile yoksulların arasındaki uçurumu alabildiğine derinleştirerek yoksullukta eşitliği asıl sağlayan mevcut ekonomik düzenin ta kendisidir. Bugün nufusun % 90'ından fazlası toplam milli gelirin sadece yarısını bölüşmek zorunda kalıyorsa, bundan daha eşit dağıtılmış bir yoksulluğa erişilmesi zayıf ihtimaldir, o da olsa olsa mevcut "Özal alternatifi"nin sürmesiyle mümkündür.

"Halk ekonomisi"nin uygulamaya konması, eskiden tekelci büyük burjuvazinin elinde biriken kârların şimdi iktidara gelmiş olan emekçilerin tasarrufuna aktarılması demektir... Tekelci kârların % 10'luk en yüksek gelir seviyeli aileler grubunun sahiplendiği % 50'lik milli gelir payı içinde önemli ağırlığı olduğu kesindir. Üstelik "halk ekonomisi" uygulayacağı köklü vergi reformuyla bu kesimdeki yüksek gelirleri de sınırlayacaktır. Büyük üretim ve dolaşım araçlarının millileştirilmeleri ve vergi reformu uygulaması sonucunda, % 10'luk aile grubunun eline geçen milli gelir payı % 50'den örneğin % 20'ler civarına dahi indirilse (orta ve küçük boy kapitalist işletmeler varlıklarını koruyacakları için bu kesimde ortalama gelirin Türkiye ortalamasının başlangıçta iki katı civarında olabileceğini varsaymamız makuldür) % 30'luk bir milli gelir payı iktidarın elinde kalır. Bunun, diyelim yarısı emekçilerin gelirlerine aktarılsa, -yoksulluğun önü bir günde alınamayacağına göre refahta eşitlik hemen sağlanmış olmaz ama- yine de emekçiler bu-

günkünden daha iyi geçinme şartlarına kavuşmuş olurlar. Ama daha önemlisi % 30'luk payın geriye kalan yarısının yatırımlara aktarılmasıdır. İşte o zaman, devlet işletmelerinin tasarruflarıyla birlikte % 30'lara varacak yatırım oranlarıyla, Türkiye ekonomisinin geçmişinde hiç rastlanmadık bir büyüme temposu içine girmesi mümkün olabilecektir. Aslında "halk ekonomisi" Türkiye'nin aynı zamanda hızla kalkınmasını sağlayacak daha başka güçlü mekanizmalara da sahip olacaktır. Ne var ki verdiğimiz basit ve kolayca kavranabilir örnek dahi, gerek Türkiye ekonomisinin **büyümesinde,** gerekse yoksulluk duvarını yıkarak Türkiye insanlarının **refahtan** eşit şekilde yararlanmalarında "halk ekonomisi" alternatifinin Özal'ın "alternatifsiz alternatifi"nden kat be kat yetenekli ve üstün olduğunu kanıtlar. Hatta mevcut yoksulluğun ve ekonomik durgunluğun esas sebebinin uygulanmakta olan ekonomik model olduğu göz önünde tutulursa, "halk ekonomisi"ne yöneltilen "yoksullukta eşitliği sağlayacağı" iddiasının mesnetsizliği daha bir açığa çıkar.

Yeni bir toplum düzeni

"Halk ekonomisi" hiç kuşkusuz büyük üretim ve dolaşım araçlarının özel mülkiyetten çıkarılmaları ve ekonominin emperyalist metropollere bağımlılığına son verilmesinden ibaret değildir. Bunlar "halk ekonomisinin", yeni bir üretim tarzı olarak sahip olacağı yeni üretim ilişkilerinin başlıca karakteristiklerini oluştururlar. Bu karakteristikler "halk ekonomisi"nin, kendini öteki alternatiflerden ayırt eden başlıca -tabir yerindeyse- "alâmet-i farika"sıdır. "Halk ekonomisi" değişik bir toplum düzeninin, yeni bir sosyoekonomik formasyonun ekonomik altyapısını oluşturur. Bu sosyo-ekonomik formasyonun, öteki alternatiflerden farkeden pek çok ekonomik, sosyal, siyasal veçheleri olacağı besbellidir. Bu formasyon bir bütün olarak ele alınıp "tasavvur" edilmedikçe ve Türkiye'nin somut toprağına bütün boyutlarıyla ayağı bastırılmadıkça, "büyük üretim araçlarının özel mülk olmaktan çıkarılacağını ve ekonominin dışa bağımlılığına son verileceğini" söylemek, tek başına fazla bir anlam ta-

şımaz. Zaten Türkiye ekonomisinde devlet sektörünün önemli bir payı vardır ve bunun **kapitalist** devletçilik olduğunu unutan -ya da unutmuş gözüken- pek çok ilerici ve solcu, ekonominin yegâne kurtuluş yolu olarak devletçiliğin şampiyonluğunu yapmaktadırlar. Oysa ekonomide devletçiliğin kime yarayacağı tümüyle bir iktidar sorunudur. Ve mevcut devletçilik kapitalizmin gelişip yerleşmesine hizmet ettiği için de (siz bakmayın iş çevrelerinin bu konudaki timsah gözyaşlarına; nice sermaye sahibimiz bu günlere eriştilerse bunu, devletin yanı sıra devlet işletmelerinin özel sektöre sağladığı uçsuz bucaksız imkânlara borçludurlar), büyük üretim ve dolaşım araçlarının özel mülkiyetten çıkarılacağı pek de cazip gelmeyebilir. Üstelik kasıtlı olarak sürdürülen karşı propaganda yüzünden -ekonominin aksaklıklarına devlet işletmelerinin günah keçisi edilmesi hem en kestirme yoldur, hem de böylece özel mülkiyet bir daha kutsanmış olur- devletçiliğin yaygın "olumsuz" şöhreti, bu konuda önemli bir handikaptır.

Kolektif mülkiyetin hazmı

"Halk ekonomisi"nde, özel mülkiyet dışına çıkartılan üretim araçlarının bizzat emekçilerin mülkü haline geleceği gerçeği de meselenin emekçiler tarafından kavranmasını hemen sağlamaz. Çünkü burada söz konusu olan **kolektif** mülkiyettir ve bu bireysel mülkiyetten tümüyle farklı, onun **inkârı** olan bir mülkiyet kategorisidir. Binlerce yılın, insanoğlunda adeta güdü haline getirmiş olduğu bireysel mülkiyetten kolektif mülkiyete geçmenin ne kadar güç olduğunu pratik göstermektedir. Kolektif üretim sürecinde tek tek işçilerin çalıştıkları işyerlerini bizzat sahiplenmeleri, mülkiyetin bu yeni yapısını hazmedip sindirmeleri hiç de kolay olmamaktadır.

Çalışan insanın kolektif mülkiyeti günümüzde sosyalizmin en önemli sorunlarından biridir. Bu yazının kapsamında ele alınması ne mümkündür, ne de yazının böyle bir amacı vardır. Burada dikkat çekilmek istenen, "halk ekonomisi"nde büyük kapitalist işletmelerin **emekçi halkın mülkiyeti haline geleceğini ifade etmenin —tek başına— yetersizliğidir. Hele Türkiye gibi işçilerin dahi köyle sıkı ilişkiler içinde bulunduğu bir küçük burjuvalar ülkesinde kolektif mülkiyetin hazmedilmesi kat be kat zordur. Böyle olduğu için, mevcut üretim ilişkilerinde "halk ekonomisi" altında yer alacak değişikliklerin**, hem ekonomik modelin tümünü belirleyen öteki kategorilerle birlikte, hem de —daha önemlisi— bu ekonomik temel üzerinde yükselen yeni toplumsal düzenin bütünsel tasviri içinde verilmeleri gerekir. Böyle yapıldığında kolektif mülkiyet emekçi halkın toplumsal kurtuluşunu tasvir eden tablo içinde daha kavranabilir bir anlama kavuşur. İşçiler, diğer emekçiler, çalışan yığınlar, yeni düzenin, bütün veçheleriyle kendi düzenleri, kendilerinin insanca yaşamalarına imkân sağlayacak ve giderek maddi ve kültürel her türlü refahı getirecek düzen olduğunu, böylesinin ancak kendilerinin kollarını sıvamalarıyla, kendilerinin ortaklaşa örgütlü davranışlarıyla, bizzat kendi elleriyle kazanılıp gerçekleştirilebileceğini kavradıkları ölçüde, kısacası böyle bir düzene kendilerinin **kolektif çabaları** sonucu erişilebileceğine kanaat getirdikleri oranda, **kolektif mülkiyet** de anlam kazanmaya başlayacaktır.

"Ekonominin emperyalist metropollere bağımlılığına son verilmesi"nin de böyle bir yaklaşımla ele alınması gerekir. Yoksa bugünkü alternatifin aslında IMF alternatifi olduğunu söylemek ve "halk ekonomisi"nin politikasının bizzat işçiler, emekçiler tarafından, ülkenin bağımsızlığı doğrultusunda belirleneceğini ifade etmek işçilere, emekçilere somut bir çıkar vaad etmeyeceği gibi, konuyu muğlaklaştırabilir de. Ama bu mesele ekonomik modelin bütününde, onu tamamlayan diğer faktörlerle birlikte yerli yerine oturtuldumuydu ve siyasi-sosyal üst yapıyla tamamlandımıydı ekonomide bağımsızlığın sağlanmasının emekçi yığınlar için ne anlama geleceği somut olarak ortaya çıkar.

Bu yazının amacı "halk ekonomisi" alternatifinin ve onun temelini oluşturacak sosyo-ekonomik formasyonun detaylı bir tablosunu çizmek değil. Başbakan Özal Türkiye için ekonomide kendisininkinden başka alternatif bulunmadığını iddia ediyor. Bu iddiaya şu veya bu ölçüde karşı çıkanların pek çoğu ise —Özal'a hak verdirircesine— Özal'ınkinden yapısal olarak farklı, derli toplu bir başka alternatif sunmakta yetersiz kalıyorlar. Ve "halk ekonomisi"nden yana olması gerekenler ise, sanki böyle bir alternatif olduğunu unutmuşçasına suskun kalıyorlar. Belki de böylesinin zamanı değil diye düşünüyorlar. Ama yanılıyorlar. Çünkü işçiler, emekçiler, gerçekten kendilerinin olacak, kendi yaratıcı çabalarıyla kurulacak bir dünyayı esas hedef diye belledikleri ölçüde o dünyanın yolunu döşeyecek bugünün acil talepleri uğruna kollarını sıvarlar. İşte bu yazıda Özal'ınkinden tümüyle farklı bir başka alternatifin, "halk ekonomisi" alternatifinin kısaca "hatırlatılmasını"nın nedeni bu.

Ama gördük, bu kadar da değil. Bir de finans kapital zümresinin egemenliğinin sınırlandırılacağı, ekonomide mevcut duruma kıyasla daha bağımsız bir politikanın izleneceği, yine Özal'ınkinden farklı bir başka alternatif daha var. Kısaca "reform ekonomisi" adını verdiğim bu alternatif de başka bir yazının konusu olacak.

İşçiler demokrasi sorunuyla neden ilgilen(m)iyorlar!

Ö.Bedri CANATAN

Son yedi yılın ekonomik politikasının işçileri ne oranda yoksullaştırdığı kimsenin meçhulü değildir. İstatistikler tokken de okunabildikleri için "açlığın" ne anlama geldiğini doğrudan anlatamıyor olabilirler. "İşçilerin reel gelirleri % 50 düştü" gibi açıklamalar, bir siyasi demeçteki ya da sendika raporundaki yeri ile uyarıcı olabilirler. Ancak, bu açıklamanın ifade ettiği gerçek, ilişkin olduğu yerde, yani bizzat işçinin fizik varlığı üzerinde uyarıcıdır.

Şimdi, bugün, Türkiye'de işçi hareketinin çözüm bekleyen karmaşık, çok boyutlu sorunları var. Bu sorunları sıraya koymak, birini öbürlerinden soyutlayıp öne almak da mümkün değil.

Bu sadece Türkiye'ye özgü bir durum da değildir. Çağımızda yönetici sınıf düzeyine yükselmiş olması, dünyanın üçte birinde toplumunun kaderini "doğrudan" yüklenmiş bulunması, işçi hareketinin boyutlarını daha da genişletmiştir. Bunun da ötesinde işçi sınıfı, bilinen bütün uygarlık türlerinden farklı ve daha ileri bir uygarlığın temelini kurmaktadır. Bu uygarlık insanlığın gelecekteki uygarlığıdır da. İnsana ilişkin olan hiçbir şey işçi sınıfına yabancı değildir ve sadece bu nesnel/tarihsel durumdan ötürü işçi hareketinin kapsamı kucaklanamayacak kadar geniştir.

Evrensel karakteri böylece belirlenen bir sınıf hareketinin her hangi bir ülkede ve ulusal çerçeve içinde başka türlü şekillenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, çok "özel" herhangi bir durumda bile işçi hareketinin sorunları yalınkat formüllere bağlanarak çözülemez. En azından yüz elli yıllık bir deneysel tarih göstermiştir ki, ekonomik, siyasi, ideolojik, ahlaki ve sanatsal, hayatın bütün yönlerini kapsayan, görevleri kendi "özerk" alanında ortaya çıkan ama işlevini ancak bir bütünlük içinde gerçekleştirebilen mücadeleler işçi hareketini, sınıfın tarihsel hedeflerine doğru uzanan yol üzerinde harekete geçirebilir.

Şu da var ki; üretilmiş her gerçeği, soyut bilgi düzeyine yükselmiş her deneyi Türkiye'nin somut koşullarında bir kere daha üretmeksizin yol katetmek mümkün değildir. Bu **deneyin** son söz sahibi olmasından dolayı değil, doğru bilgiye uygun düşen maddi gücün her defasında yeniden üretilmesinin zorunlu olmasından dolayı böyledir.

İstatistikler açlığı anlatabilir mi?

Türkiye'de işçi hareketinin bütün sorunlarını ve boyutlarını, belli bir sistematik bütünlük içinde irdelemek, son altı yılın, oldukça yoğun süreçlerinin yarattığı değişimleri yerli yerine koymak, tartışmaları da içeren geniş çaplı gayretleri gerektiriyor. Ama biri var ki; o, tartışma konularımızın dışında olmasına rağmen, bütün konularımızın temelini, hatta kendisini oluşturuyor. Bu da, işçi sınıfının içinde bulunduğu ve sadece kapitalist sömürü tarafından değil politik olarak da belirlenmiş bulunan maddi hayat şartlarıdır. İşçi hareketinin genel bütünlüğü içinde hiçbir zaman birinci sıraya yükselmeyen, hatta ilk sıraya alınması çoğu zaman işçi hareketine zarar veren bu sorun, yani maddi hayat koşulları, istisnai bazı durumlarda, işçi hareketinin öteki bütün boyutlarını biçimlendirir. Türkiye bize göre, işçilerin maddi yaşama koşulları bakımından bu "özel" durumlardan birini yaşamaktadır.

Son yedi yılın ekonomik politikasının işçileri ne oranda yoksullaştırdığı kimsenin meçhulü değildir. İstatistikler tokken de okunabildikleri için "açlığın" ne anlama geldiğini *doğrudan* anlatamıyor olabilirler. "İşçilerin reel gelirleri % 50 düştü" gibi açıklamalar, bir siyasi demeçteki ya da sendika raporundaki yeri ile "uyarıcı" olabilirler. Ancak, bu açıklamanın ifade ettiği gerçek, ilişkin olduğu yerde, yani bizzat işçinin fizik varlığı üzerinde uyarıcıdır.

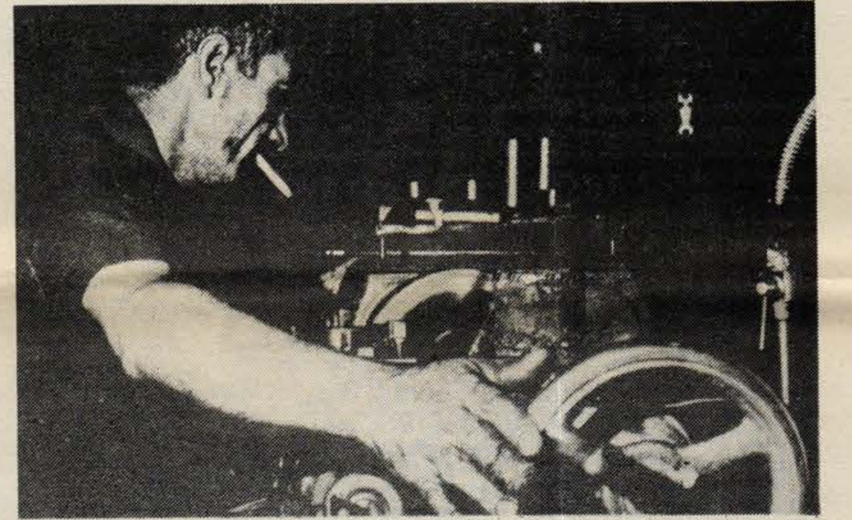
Sosyal mücadelenin politik, kültürel ve ahlaki, bilinen ve daha gelişkin oldukları varsayılan bütün biçimlerinin tek bir biçime, "ekmek mücadelesine" indirgendiği, kronolojik tarih açısından oldukça eski ama kapitalizm şartlarında sık sık yenilenen bir durumdur. Ekmek en öndedir.

Böyle bir durumu, insan doğallığının, diğer bütün toplumsal kategorileri geride bırakıp kendini, *olduğu gibi* ortaya koyduğu, sosyal mücadelenin işlevsiz kalmış biçim ve araçlarının devreden çıktığı bir ilkellik durumu olarak kavramak elbette mümkün değildir. Ama aynı durumu, burjuva demokrasisinin klasik ölçü ve değerleriyle açıklamak ve onlar aracılığıyla kucaklamak da mümkün değildir. İşçi sınıfının sosyal mücadele tarihine yön veren, onu sahneye çıktığı günden itibaren belli bir hedefe durmaksızın yönelten bir *ilk bilinç* vardır ve eğer şartlar "ekmek mücadelesini", adını aynen böyle koyabileceğimiz biçimde öne çıkarıyorsa, bu ilk bilince geri dönmekten başka çare yok demektir.

Sendikal mücadelenin özel önemi

Bugün Türkiye'de işçi hareketinin "sendikal mücadele" boyutu, yukarıda sözünü ettiğimiz tarif içine giren şartlardan dolayı özel bir önem kazanmıştır. Resmi istatistikler açıkladığı için biliyoruz; reel ücretlerde büyük düşüşler olmuş, çalışma koşulları kötüleşmiş, iş güvenliği diye bir kavram kalmamış, kazanılmış, ve uzun bir süre kullanıldıkları için kendilerine "alışılmış", sosyal haklar kaybedilmiş, sömürü, "uygar kalıpların" dışına çıkarak ezilme, horlanma, kölece aşağılanma vb. gibi ilişkilerle bütünleşerek gerçekleşir olmuş. Ama açıklanmadığı, hesabı tutulmadığı ve hesabı tutulmaya değer bulunmadığı için bilemiyoruz; bu ekonomik şartların doğrudan ve dolaylı sonuçları olarak, hangi hastalıklar işçiler arasında ne oranda yaygınlaşmış, kaç işçi intihar etmiş, kaçı umutsuzluğun ve karamsarlığın sürüklediği olağan dışı eylem ve tutum biçimlerine girmiş, işçi çocukları ve eşleri arasında ölümler yüzde kaç artmış, köylerden kentlere doğru akan ayni yiyecek dayanışması ne oranda fazlalaşmış, işçiler ne kadar daha az protein ve ne kadar daha fazla karbon hidrat ve nişasta tüketiyorlar?... Ve bu ekonomik şartların aynen kalması halinde, uzun vadeli sonuçlar ne olacaktır; işçilerin boyları kısalıp ortalama ağırlıkları düşecek midir?... Evrensel işçi hareketi için bu ve benzeri koşullar, bilinmedik ve yaşanmadık şeyler değildir. Türkiye işçi hareketi de geçmişte, ölçüleri değişik olsa bile, buna benzer koşulları görmüş ve yaşamıştır.

Koşullar böyle belirlendiğinde sendikal hareketin önem kazanması, bu hareketin ekonomik hedefler gözetmesinden, dolaysız olarak, çıplak bir ekmek mücadelesinden doğmuş, buna göre yapılanmış olmasındandır. Sendikal mücadele, başka bir dolaylı ifade biçimine gerek duymaksızın, daha temel sorunları, çözümleri ve mülkiyet meselesini işin içine katmaksızın, sadece emek tarafından üretilmiş değerin biraz daha adil paylaşımının pazarlığını ileri sürer. Bu, her şeyi ve toplumun üstünde oturduğu mülkiyet ilişkilerini altüst etmeksizin, olmak veya olmamak boyutlarında bir gerilim yaratmaksızın süren ve çoğu zaman kaybedilen bir mücadeledir. Önemi, işçilerdeki ilk bilinç basamağını sağlamca kurması, onları daha yetkin bir mücadeleye hazırlamasındadır. Bir de şurada: Öyle bir an gelir ki, bir ülkede sigorta şirketleri, tarihi eserleri bile sigortalamazlarken, sermaye sahiplerini grevlere, işçi hareketlerine ve hatta adını bile koyarak "halk hareketlerine karşı sigortalı olmaya"- hem de gazete ilanlarıyla-çağırabilirler. Aynı şerait sendikalara "buyurun, gücünüz ve cesaretiniz varsa grev yapın" denmesine de denk düşer. Bu noktaya kadar sıkıştırılmış işçi hareketinin, sendikal boyutu, ister istemez işlev kazanır.

Tezgâh başında. Ama son yedi yılda gerçek geliri % 50 düştü.

Sendikal harekette tıkanıklık

O zaman bakmak gerekir, sendikalar Türkiye'de bu özel kimlikle ortaya çıkabilmişler midir? Herhangi bir yakıştırmayla, bizim öngördüğümüz ya da sözgelimi on yıl önceki, bizim bildiğimiz kimlikleriyle değil, olması zorunlu olan kimlikleriyle. Maddi ortamın işçileri en kestirme davranışa zorladığı her durumda sendika bu davranışın kendisidir; yahut bu işçi davranışı sendikanın kendisidir. Sendikalar işte bu kimlikleriyle ortaya çıkabilmiş değildirler; çünkü işçiler, kendilerini, bu sözünü ettiğimiz doğal sınıf kimliğiyle henüz ileri sürebilmiş değildirler.

Böyle bir beklentiden söz etmek, sosyal ve siyasal, öteki faktörleri görmezlikten gelmek değildir. Sözgelimi, demokrasi, siyasal konjonktür, mevzuat, örgütlülük vb. gibi ölçüler vardır; ancak biz bu ölçülerin dışında bir durumun varlığından hareket ediyoruz; sözü bu ölçülerden bağımsız olarak teşekkül etmiş bir işçi sınıfı tabiatına götürmek istiyoruz.

Sendikal hareketin önü iki bakımdan tıkalıdır. Önüne gerilmiş mevzuat duvarı sadece *mevzuat* değildir; birazcık yoklandığında bunun siyasal bir güç olduğu kolayca anlaşılır. Böyle olduğu için de, "ekmek mücadelesi" daha baştan bir siyasal demokrasi sorunudur. Siyasal demokrasi mücadelesine ilgi göstermeyen, bundan bağımsız hedefler güden ve başarı uman bir sendikacılık dün olabilirdi, yarın belki yine olabilir ama bugünkü toplumsal koşullarda, böyle bir cambazlık ancak panayırlarda para edebilir. Sendikal hareketin önü kendi yapısal niteliğinden ötürü de tıkalıdır. İşçilerin doğal sınıf tabiatıyla bütünleşmiş sendikacılığın üstüne gidilmiş ve üstünde kalınmıştır. Başka bir deyişle, tam da böylesi koşullarda işçilerin kendi yasallıklarını dile getirmelerini mümkün kılacak sendikal gelenek, kurumsal etkinliğinden uzaklaştırılmıştır. Bu gelenek, organik bütünlüğü zedelenmiş olarak şimdi Türk-İş çatısı altındadır ve aynı geleneğin daha geniş bir temel üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecini yaşamaktadır.

Sendikal hareketin, bugünkü gibi, sözleşme imzalayan bir hareket olmaktan çıkarak, sözleşme imzalatan yetkinliğe ulaştırılması, ne kongre sorunudur, ne de bir demokrasi sorunudur. Bu, doğrudan doğruya, işçilerin bizatihi kendi mücadeleleri, sendikal bünyeleri kendilerine uygun bir niteliğe ulaştırmaları sorunudur. Daha da açıkçası bu, DİSK'de yansımasını bulan işçi hareketi geleneğinin, Türk-İş'de de varolan aynı geleneğin potansiyel izdüşümü ile, yan yana değil, bir ve aynı hareket olarak varolmayı başarabilmesi sorunudur.

Sınıfsal bir karakteri dile getiren işçi davranışına Kavel'i, Demirdöküm'ü, Marshal'ı, Rabak'ı vs. de örnek göstermemiz mümkündür. Bütün bunlar, on üç yıl gibi bir süre DİSK'de somutlanan, şimdi Türk-İş'de somutlanması zorunlu ve mümkün olan, ama yarın hangi kurumsal biçimlere bürüneceği de bugünden belli olmayan bir geleneğin, köklü bir bilince dönüşmüş deneyimleridirler.

Sendikal hareketin tıkanmış bulunan yollarını açmak, toplusözleşme düzenine yeniden işlerlik kazandırmak, bu işçi geleneğinin "işe el koyması" sayesinde mümkün olacaktır.

Demokratikleşme işçilere bağlı

İşçilerin kendi ekonomik hedefleri için yürütecekleri "aktif" sendikal mücadele, içinde bulunduğumuz koşullarda "demokratikleşme" sürecine çok az bağlıdır, ama demokratikleşme süreci işçilerin bu mücadelesine doğrudan bağlıdır. Demokrasinin, gerek sınırlarını, gerekse niteliğini işçi hareketinin elde edeceği kazanımlar belirler ve başka hiçbir şey belirlemez. Demokrasinin çapına ve niteliğine uygun bir işçi hareketi değil; işçi hareketinin tarihsel etkinliğine ve yetkinleşme düzeyine uygun düşen bir demokrasiden söz edilebilir.

Bu ilişkiyi gözden kaçıran, eksik veya tersinden kavrayan yaklaşımlar "Sezar'ın Hakkı"nı burjuvaziye, liberal burjuvaziye, bilimsel-teknolojik gelişmeye, "sivil toplum güçleri"ne ya da orjinal herhangi bir olguya emanet edebilirler.

Bilimsel ideoloji bu nedenle işçilerin önüne demokrasi diye bir olguyu formüle edip koymamıştır. İşçiler, kendi tabiatları gereği, demokrasi sorunuyla doğrudan *ilgilenmezler*. İşçileri doğrudan ilgilendiren şey, kendi yasallığını yaratmaktır. Bu uzun bir süreçte gerçekleşir, bu sürecin değişik safhalarına, farklı demokrasiler tekabül eder; dolayısıyla işçiler kendi tarihsel eylemlerinin zorunlu sonuçlarından biri olan demokrasiyle, herkesten daha fazla ilgilenirler. En yalınkat anlamında bile "ekmek kavgasının", bütün öteki sosyal mücadele biçimlerini de içermesi kaçınılmazdır. Sendikal hareketi, ya da işçi hareketinin başka herhangi bir boyutunu, kendi başına bir şey ifade edebilir, kendi çevçevesi içinde sonuç üretebilir gibi koymak yanıltıcı olabilir.

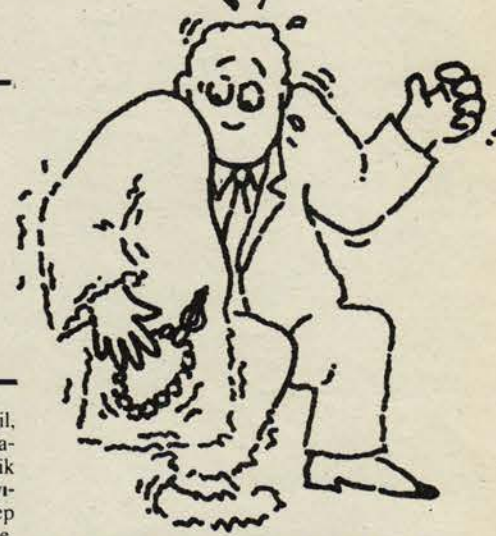
Galiba, her şeyi ancak mücadelenin üretebileceğini anlayacağımız bir süreçteyiz. Bu süreçte o kadar çok faktör bir arada ki, birini öbüründen soyutlamak mümkün değil. Ama sadece birini, sadece işçileri o da gelinen noktanın özellikleri bakımından, ötekilerden soyutlamak ve kendi tabiatı içinde ele almak mümkün olabiliyor. Başlangıç için bu soyutlama çok gerekli görünüyor; bunun üzerine siyasal demokrasi mücadelesinin bütün sorunlarını sağlamca kurmak mümkün olacaktır.

15-16 Haziran 1970. Hangi biçimlere dönüşeceği bugünden belli olmayan bir geleneğin deneyimleri.

Türkiye'de din devlet ilişkisi üzerine

Halim TOĞAN

Türkiye'de burjuva devleti ilk baştan itibaren gerçekten demokratik bir toplum yapısı hedeflemedi. Böylesi bir oluşumu engellemek, yolundan saptırmak, tökezletmek, yozlaştırmak, sakatlamak için elinden geleni geri komadı. Bütün cumhuriyet tarihi, burjuvazinin sonuçta bütün toplumla birlikte kendi politik gelişimini de köstekleyen, dumura uğratan, açmazlarla yüz yüze bırakan bu tür tutum ve siyasetlerin tarihidir.

Eylül ara seçim kampanyası sürerken eski CHP Genel Başkanı B.Ecevit ünlü kahve toplantılarından birinde şu mealde bir söz ettiydi: "Din konusunda en tavizkâr tutumlar hep ara rejim dönemlerinde görülmüştür."

Doğru.

Nitekim B. Ecevit'e de "En Büyük Allah!"ı keşfettiren en son ara rejimdir. Seçim nutku atma saatini ezan vaktine rastdüşürerek halkın inanç ve duygularına saygıyı vurgulamanın politik erdemine de Sayın Ecevit aynı ara rejim döneminde daha çok değer verir olmuştur.

Bununla ne halkın inanç ve duyguları üzerine, ne de halkın inanç ve duygularına saygının türleri üzerine yorum getirmek istiyorum. İleri süreceğim görüşler adı epeydir "demokrasiye geçiş dönemi"ne çıkan en son ara rejimin dinle ilgili tutum ve uygulamaları ardındaki saikler üzerine olacak.

Din konusunda B.Ecevit'in değindiği tutumun, genelde, ara rejimlerin —bu arada en son ara rejimin de— özel ihtiyaçları ve icaplarıyla yakından uyum içinde olduğu doğru; ama şu olguyu da gözden uzak tutmamak gerekiyor: Türkiye'de rejim —burjuva iktidarı— 946'dan başlayarak dine, dinci akımlara karşı gittikçe yumuşayan, çizdiği zikzaklara rağmen esas doğrultusundan şaşmayan bir tutum geliştirdi. Bu tutumun gelişim sürecini sadece belli nirengi noktalarına değinerek, çok kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Bir başbakana doğru!

46-50 arasında siyasî çevrelerde ve basında büyük gürültü koparan Ticani hareketi yerel düzeyde CHP yanlısı eğilimler taşıyordu ve el altından himaye gördüğü oluyordu. 1950'den önce 27 yıllık CHP iktidarının son başbakanı, mollalığı ve dindarlığı ile maruf Şemsettin Günaltay'dı; CHP'nin o dönemdeki hızlı Atatürkçülerinden gelen şiddetli tepkiye rağmen ısrarla o göreve atanmıştı. 50'den sonra DP Arapça ezanı getirdi, DP'li politikacılar hacı-hoca-şıh takımıyla iyi ilişkileri oy mekanizmasının ana eksenlerinden biri yaptılar. 27 Mayıs ertesinde Arapça ezana dokunulmaması ilerici çevrelerde şaşkınlık ve hayal kırıklığı yarattı. 27 Mayıs ertesi ilk TBMM'nin Başkanı da "dini bütün" çevrelerin gözbebeği Ferruh Bozbeyli'ydi. Aradan birkaç yıl geçmeden 65'te AP milletvekillerinin oylarıyla Cumhurbaşkanı seçilen 27 Mayısçı Cevdet Sunay'ın görev yemininde hiç beklenmezken "Allaha niyaz" bölümü yer alıyordu. 12 Mart'tan ancak iki yıl sonra, o iki yılı yurt dışında ikametle geçiren, "dinci"likten kapatılmış Nizam Partisi'nin Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın kurduğu MSP hızla gelişti, 73 Genel seçiminde hükümet ortağı olacak kadar "yukardan onaylı" politik meşrûiyete mazhar oldu. Daha sonraki Millî Cephe hükümetlerinde de onsuz yapılamadı. Nihayet 12 Eylül'den sonra herkes 12 Eylül arifesinin ünlü MSP Konya mitinginden ötürü Erbakan ve çevresinin başına neler geleceğini merakla beklerken hiçbir şey olmadığı gibi, hattâ, bir zamanlar Yön Dergisi'nin üne kavuşturduğu "takunyalı biraderler"den 77 genel seçiminde MSP adayı işveren sendikası yöneticisinin, büyük bir bölümü MSP militanı ya da sempatizanı olan yakın çevresiyle birlikte, tarikat ilişkilerinin içinde cirit attığı Aydınlar Ocağı mihrakının açık ve aktif desteğiyle, önce askerî yönetimin Başbakan Yardımcısı, ardından da özel müsaade ile katıldığı, "özel koşullar"ı ağır basan bir seçimde tek başına çoğunluğa dayalı Başbakan olduğu günler geldi.

Üç tesbit

Görüldüğü gibi çizgi hep yukarı doğru tırmanıyor. Bu olguyu "İrtica gittikçe azıyor!" türünden yüzeysel açıklamaların ötesinde yeterince açıklığa kavuşturabilmek için de önce şu üç tespitten yola çıkmamız gerekiyor:

Birincisi, ülkenin genel kapitalistleşme süreci ilerledikçe burjuvazinin kendine güveninin artmasıyla rejim, özellikle 50'den sonra, kitlelerde dine bağlılık olgusuna ve o bağlılığın her türden tezahürüne "ırtica" diye cephe almadan geleceğine güvenle bakabilir hale geliyor. "İrtica", burjuvazi için politik bir tehlike, rejimin korkulu rüyası olmaktan çıkıyor.

İkincisi, kapıtalizmin gelişmesi daha önce dinci çevrelerin ve akımların kapalı av alanı taşrada sermaye hareketlerini giderek artan bir hızla Cumhuriyet'in genel ekonomik-sosyal yapısıyla bütünleştirmeye yöneliyor. Dinci tutum ve akımların ardında yatan ekonomik-toplumsal atılımcı hırslar, yerel ve ulusal etkinlik arayışları için TC'nin anayasal çerçevesinde, rejimin temel toplumsal tercihleri doğrultusunda tatmin olma yolu açılıyor. Birliktelikler, bütünleşme hedefine yönelik rekabetçi çatışmaların ve gittikçe yüzeyselleşen ideolojik yol ayrımlarının ötesinde, ayrılıkların önüne geçmeye başlıyor.

Ve yine aynı sürecin bir ürünü olarak, **üçüncüsü,** işçi sınıfı politika sahnesinde varlığını ve ağırlığını duyurmaya koyuluyor. Onunla birlikte diğer emekçi kesimlerin, çok geçmeden demokrasi güçlerinin tabanında yer alacak tüm unsurların ekonomik-demokratik talepleriyle politik tercihleri toplumun gündeminde gittikçe-ve şaşılacak bir hızla-ağırlık kazanıyor.

İktidar-dın ılişkisinin gelişimine bu üç gözlemin ışığında baktığımızda ne görüyoruz?

Özellikle üçüncü olgu ortaya çıkıp gitgide belirdikçe burjuva rejimle-ve onun tüm kurumlarıyla-dinci çevreler, akımlar arasında ortak paydalar ve bir tür kader birliği anlayışı süreç boyunca etkinliğini artırmaktan öne çıkıyor. Emperyalizme bağımlılık ilişkisi içinde gelişen kapitalizmin nimetlerini muhafaza ve ufukta beliren tehlikeden sakınma gereği kendini dayatıyor. Cumhuriyetçi burjuvazi dinin **kitleler için taşıdığı önemi** daha açık yüreklilikle kavrarken, dinci çevreler de merkezî politik otoritenin düzenleyici, denetleyici işlevinin aksamadan sürmesine ve kriz anlarında tahkimine ne denli muhtaç olduklarının farkına varıyorlar. Sonuçta, teorik olarak dünya görüşü irtica ile hiç bağdaşmayan cumhuriyetçi burjuvazi ile, teorik olarak Cumhuriyet-yıkıcılığını misyon edinmiş "irtica", cumhuriyeti ortak sınıf çıkarları temelinde yönlendirmede ve "koruma"da birleşiyorlar.

Cumhuriyet tarihinin en yüksek faiz oranlarını belirleyen yönetimin Cumhuriyet tarihinin en ara rejiminde, yine Cumhuriyet tarihinin en "dinci" ekibinin elinde olması -ve o ekibin ülkenin geleneksel "zinde güçleri" ile her alanda pekâlâ uyum içinde iş görüyor olması- bu olgunun en çarpıcı simgesidir.

Türkiye'de ilerici çevreler bu çok-yönlü **gelişimi,** genellikle düşüncelerini belirleyen kalıplarla pek bağdaştıramamışlardır; o yüzden de, genellikle, öteden beri **politikacıların** din konusundaki "taviz"lerinden, bu tavizlerin taşıdığı tehlikelerden ve tehlikelere bigâne kalınmasından şikâyetçi olmuşlardır. Ne var ki, son kırk yılın tecrübesinden de belli, ilerici çevreler şikâyetlerinin giderilmesi yönünde öngördükleri siyasetler ve merciler konusunda muhataplarını hep şaşıragelmişlerdir. Onun için de ülkeyi ve toplumu yönetme/yönlendirme yetkisinin politikacılar hakkında hiç de iyi şeyler düşünmeyen "zinde" ellerde yoğunlaştığı dönemlerde -özellikle de bu son dönemde- olup bitenler karşısında hep hüsrana uğramışlardır.

Oysa soruna yaklaşımda öncelikle kavranması gereken esas nokta şudur: Dinle ilişkili söz konusu tutum, yukarda ana çizgileriyle belirtilen gözlemlerden anlaşılacağı gibi, aslında ne kitlelerin inanç ve duygularına çok partili demokratik düzenin sözde yerleşmesi oranında artagelen "saygı"dan, ne de "gerici baskılara taviz"den kaynaklanıyor. Sorun bir **yönetim** sorunu. Toplumu zaptü rapt altında tutma, geleceği teminata bağlama sorunu. Bir başka deyişle, söz konusu olgu kitlelerden gelen bir talebin karşılanması ya da burjuvazinin sınıfsal iktidar konumundan ne denli soyutlanabileceği meşkuk "gerici baskılar"a **taviz** verilmesi değil. Kitlelerin hiç de karşılanmayan daha nice toplumsal-demokra ik talepleri var. Maddî temelinden soyutlanmış "gerici baskılar"a taviz verilmemesi hâlinde kıyamet kopmayacağı da biliniyor. Hem şu da pekâlâ biliniyor: Türkiye'de meselâ açıktan açığa "şeriatçı" siyasî akımların müşterisi belli bir düşük oranın üstüne hemen hiç çıkmıyor. Doğrudan doğruya **din** adına gerici taleplere taviz politikası fazla para etmiyor. Bu demektir ki toplumsal/ekonomik yapı öylesi "gerici baskılar"ı kendiliğinden üretmiyor. Zorlamalarla belli bir sınırı aşmaları halinde de üzerlerine kararlılıkla gidileceğinden, gereken zecri tedbirlerin alınacağından şüphesi olan mı var? Dolayısıyla burda negatif ya da pasif bir tutum -aşağıdan yukarı etki yapan bir olgu karşısında tavır belirleme- değil, pozitif ya da aktif bir tutum -yukardan aşağı uygulanmasına özen gösterilen bir politika- söz konusu.

Laiklik anlayışı

Bu politika ve getirdiği sonuçlar cumhuriyetçi burjuvazinin baştan beri sürdüregeldiği **laiklik anlayışı** ile sıkı sıkıya bağıntılıdır.

Laiklik denilen şey, özünde, din işlerinin devlet işlerinden **kuru kuruya** ayrılması değildir. Çünkü din "Allah'la kul arasında bir ilişki" değildir. Din, bilimsel olarak, ve temelde, **toplumla birey arasında** bir ilişkidir. O ilişki devleti doğrudan ilgilendirir. O ilişkinin içeriğini tayinde, yönünü belirlemede devletin tutumu devletin yapısına, devleti işleten rejimin karakterine bağlıdır. (Bunlar hep bilinen şeyler, ama yine de tekrarlamakta yarar var.) Bu açıdan bakınca **laik** devlet doğrudan doğruya **özgür birey** ve **demokratik toplum** kavramlarına dayanır. Tarihî olarak da, evrensel düzeyde, laiklik anlayışının ve pratiğinin belirip kök salması, yaygınlaşması bireyin özgürleşme, toplumun demokratikleşme sürecinin ayrılmaz parçasıdır.

Müslüman dedecik. İnanç ve duygusuna "saygı" adına toplum tutucu, gerici baskıya maruz kalıyor.

Laik devlet dini öyle kuru kuruya değil, özgür birey ve demokratik toplum kavramlarına somut işlerlik ve toplumsal gerçeklik sağlayacak bir içerikte **devlet işlerinden ayırır.** Ondan sonra da bireylerin din, mezhep ya da tarikat bağlarına, ibadet biçimlerine, "yabancı din" propagandası yapıp yapmadıklarına ya da kuran kursu açıp açmadıklarına, vb. karışmaz. Bu anlamda laik normlara Türkiye'de devlet, makyavelist yanı ağır basan politik saiklerle de olsa, daha yeni yeni yaklaşır gibi oluyor. Ne ki laik devlet din işlerini devletin işlerinden ayırdıktan sonra, dini, bireyler üzerinde toplumsal ve dolaylı politik baskıcı işlevini sürdürmekte serbest de bırakmaz. Din sorununu, kâğıt üzerinde değil, somut gerçeklikte bireyin özgür seçimine bırakacak toplumsal/politik koşulları yaratmaya bakar. Türkiye'de devlet bu anlamda hiçbir zaman laik olmadı. Buna yapısı müsait değildi.

Türkiye'de burjuva devlet ilk baştan itibaren gerçekten demokratik bir toplum yapısını hedeflemedi. Böylesi bir oluşumu engellemek, yolundan saptırmak, tökezletmek, yozlaştırmak, sakatlamak için elinden geleni geri komadı. Bütün Cumhuriyet tarihi, burjuvazinin sonuçta bütün toplumla birlikte **kendi** politik gelişimini de köstekleyen, dumura uğratan, açmazlarla yüz yüze bırakan bu tür tutum ve siyasetlerinin tarihidir. Bunda belirleyici olan, hiç şüphesiz, burjuvazinin Türkiye'ye özgül maddî varoluş ve gelişme koşullarıdır.

Cumhuriyetin ilk başlarında burjuvazi feodal ideolojiye bağlı saltanat, halifelik gibi politik kurumlar özlemine, gerici sadakat bağlarına karşı kararlı ve ısrarlı bir mücadele yürüttü. Bu bağlamda dini devlet işlerine karıştırmamaya özen gösterdi. Ama bu bir **politik** iktidar mücadelesiydi, mücadelesinin içeriği ve koşulları, somutta, bireyin ve toplumun özgürleşmesini, demokratikleşmeyi hedefleyen radikal bir toplumsal yeniden yapılanmayı öngörmüyordu; tersine, toplumun burjuvazinin mevcut ve gelecek sınıf çıkarları çizgisinde tepeden inme yöntemler ve emrivakilerle mevcut yapılanma içinde biçimlendirme, gütme, yönlendirme sözkonusuydu. Bu durumda rejimin laiklik anlayışının kapsamı mevcut toplumsal ilişkiler çerçevesinde burjuvazinin çıkarlarının koyduğu sınırların ötesine varmadı. Dönemin laiklik uygulamaları da, bir yandan kitleler üzerinde bir tür ek politik baskı unsuru oluştururken, öte yandan dini ideolojinin ve dini çevrelerin aynı kitleler üzerinde baskıcı işlevine temelden, kalıcı darbe indirmedi. Kemalist rejimin politik iktidara ilişkin ittifaklar politikası, tıpkı toprak reformu sorununda olduğu gibi, buna elvermezdi. Radikal dinci çevrelerin ve kitlelerde dine bağlılık olgusundan yararlanmaya kalkan politik ihtirasların iktidar kavgasında yenilgiyi sineye çekmeye zorlanmalarıyla yetinildi. Dinin gönülleri ve bilinçleri bağlayan kalıcı etkinliğine ve o etkinliğe yataklık eden toplumsal ilişkilere ilişilmedi. Dolayısıyla din, kitlelerde dine bağlılığın en ufak, doğal emaresi karşısında "İrtica hortluyor!" diye kıyametler koparıldığı en tepeden inmeci, radikal, baskıcı laik uygulama dönemlerinde dahi (Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşaasının sürdüğü, dünya çapında sınıf mücadelesinin Avrupa'da büyük çalkantılar doğurduğu yıllarda) birey ve toplum üzerinde sosyal ve dolaylı politik baskı unsuru, geri plânda etkin bir sınıf mücadelesi aracı olma işlevini korudu.

Cumhuriyet'in laiklik anlayışı dine daha baştan yüklenen bü işlevden soyutlanamaz. İlk kuruluş yıllarında dahi geçerli olan bu anlayış ve pratik daha ilerki yıllarda, burjuva reformizmi kendi doğal sürecini izleyip tutuculuğun erdemini kavrayarak hatta gericiliğe "inkılap" ettiğinde, haydi haydi geçerli olmuştur.

Bu bakımdan, ara rejimlerin gündeme geldiği toplumsal/politik kriz dönemlerinde o işlevin daha bir öne çıkması, çıkarılması doğaldır. Bugün her zamankinden daha büyük, göze çarpıcı boyutlarda sergilenen manzara budur. Bu olguyu salt bugünkü yönetimin meselâ MSP kökenlilerin "geçici" etkinliği altında olmasıyla açıklamak yetmiyor. Sorun, o etkinliğin resmı uygulamalarda sürüp gitmesine, sonuçlarının her geçen gün biraz daha yaygınlaşıp olağanlaşmasına rejimin, başka unsurlarınca niçin tahammül gösterildiği, Anavatan Partisi'nin belli bir kanadı ile özdeşleştirilen bir tutumun günün koşullarında ne gibi saiklerden ötürü devlet politikasıyla çakıştığıdır.

Dincilik dalgası ve depolitizasyon

Rejimin kitleleri depolitize etme özlem ve gayretlerine en iyi cevap veren araçlardan biri dindir, dincilik dalgasının yükselmesidir ve **yükseldiğinin gözlere sokulmasıdır.** Bir yandan mesela yerli yersiz mutlaka oruç tutma, devlet dairelerinde dahi beş vakit namaz kılma, okullarda zorunlu din dersinden sınıf geçme gibi belli davranış normlarına genel riayet sağlama yönünde bireyi toplumsal -kimi yerde hatta yönetimsel- baskı altında tutup gönüllerde korku, itaat, konformizm, yılgınlık duyguları aşılamanın; öte yandan İslam'ın dünyanın her sorununa en makul ve makbul cevaplar getiren bir inançlar ve pratikler manzumesi olarak yüceltilmesiyle "Her şeyin en iyisi bizde!" safsatasını yaygınlaştırarak kitlelerin aklını dünyanın değişmezliği görüşüne çelmenin, onları "yabancı ideoloji"lerin, "yıkıcı"lığına karşı şartlandırmanın, bunca yokluk, sıkıntı, açmaz, yozluk vb. içinde hallerinden ve mevcut düzenden hoşnut, her belâ karşısında mütevekkil kılmanın bir yolu da devlet desteğini-ardına almış dincilik dalgasının yükseltilmesinden geçiyor. Toplumda demokratikleşmeye, ilerici görüş ve tercihlerin yaygınlaşmasına, demokrasi ve barış güçlerinin ileri atılımına set çekmekte; sosyalizm alternatifine kara çalmakta; kapitalistin kârına, artı-emek sömürüsüne, kaynağı meşkuk servet berikimine ilâhi cevaz vermekte; iş bitirenin becerisini kutsamakta; kitleleri rejimin halihazır huzuru ve geleceğinin teminatıyla uyumlu davranış ve düşünce kalıpları içinde daha okul çağlarından başlayarak biçimlendirmekte, din bir sınıf mücadelesi aracı olarak kullanılıyor.

Cumhuriyet'in başından bu yana bütün anayasalarda devletin dini belirtilmemiştir, devlet laik olarak tanımlanmıştır. Buna rağmen, bugün en resmi ağızlarda laik cumhuriyet kavramı savunulurken dahi laikliğin tanımına hep "Laiklik dinsizlik değildir!" ibaresiyle başlanılmasının anlamı apaçık ortadadır. Vurgu, besbelli, "dinsizlik değildir" üzerindedir. Burda, laikliğin tanımında bile, herkesi dindar olmaya çağrı var. Devlet politikası bireyle resmen devlet arasında ilişkiyi değil ama, bireyle toplum arasında ilişkiyi **daha baştan** din normlarına bağlamayı öngörüyor. Bunu bir teokratik devlet anlayışıyla açıktan ve doğrudan yapmıyor şüphesiz (zaten hiçbir zaman öyle yapacağı da yok); TC'nin geleneksel laiklik anlayışını günün koşullarına, rejimin ihtiyaçlarına ve taktik hedeflerine uydurarak, kitlelerin inanç ve duygularına "saygı" adına aynı kitleleri tek tek bireyler olarak -ve bütün toplumu genel olarak- tutucu, gerici bir baskıya maruz kılıyor.

İşin bir başka ilginç yanı şu:

Sayın Ecevit'in de -özellikle yaşanılan dönemde- bir yandan laiklik ilkesinin sistemli ihlalinden yakınırken, öte yandan sonu nereye varacağı henüz belli olmayan bir popülizm özentisiyle kitleler önünde "En Büyük Allah!" derken yaptığı aslında aynı şey. Türkiye'de "sosyal demokrasinin doğal lideri" bu sözü sarfederken -kendisini dinleyenlerin ya da sözlerini basından öğreneceklerin büyük çoğunluğunun inanç ve duygularına ne kadar içtenlikle saygı gösterisinde bulunursa bulunsun- dinleyicileri arasında o sözün aksini söylemeyi seçecek bir yurttaşın hemen oracıkta ya da yaka paça götürüldüğü polis karakolunda linç edilmeyi göze alması gerektiğini sadece unutmakla kalmıyor, basbayağı **normlaştırıyor** da.

Belki farkında değil, istemeden yapıyor. Ama istemeden yaptığına çoğu kimsenin hâlâ inanmak istediği daha öyle başka şeyler de yapıyor ki, kimbilir belki o sözü de ona Allah söyletiyor!

Ecel Elçileri

Tektaş AĞAOĞLU

"Yıkarım, cezamı çekerim!" diyenin kendisinde yasalar üstü yetki vehmettiğini söylemek boşunadır. Vehmetmiyor ki, almış o yetkiyi! Kendilerini yasaların, anayasanın, milli iradenin üstünde yetkilerle donatanlar nerden aldılarsa, o da ordan almış.

Türkiye artık, tekerlemenin tam anlamında, herşeyin olabilir olduğu bir ülke oldu. Tüm değerler, ölçüler enflasyon parası gibi ayağa düşürüldü.

Bir ülke düşünün ki yüksek öğretimi düzenleyen kurumun başı, yıllardır şikâyet konusu uygulamaların öğrenciler arasında intihar olaylarını artırmakta olduğu gözlemi karşısında, "Öyleleri zaten akıl hastası kişilerdir", deyip geçebiliyor. Ülkenin en büyük, yedi milyonluk şehrinin belediye başkanı, hazırlamakla övündüğü dev kanalizasyon projesi gerçekleştiğinde Marmara'nın ölü denize dönüşeceğinin kanıtlarından söz açılınca, "Bir gün güneş de soğuyacak!" diyerek yayvan yayvan sırıtıyor. Tarlabaşı'nda sürdürdüğü yasadışı yıkım üzerine de, "hemşerilerine hizmet" konusunda bin dereden su getirdikten sonra, "Yasadışı da olsa yıkarım, sonra cezamı çekerim!" diye celalleniyor. Ülkenin başkentinde bir gecekondu, içindekilerin başına yıkılıp iki kişi can verdiğinde, milleti temsil ettiği söylenen bir TBMM üyesi, "Gecekondu yapmak zaten idamlık suç olmalıdır", demekten çekinmezken, iktidar partisinin bir ileri geleni, "Ecel gelmiş cihane, baş ağrısı bahane" diyerek olayın "büyütülmesi"nden duyduğu can sıkıntısını belli ediyor. Ülkenin başbakanının radyasyonlu çay olayı üzerine yorumu ise şu: "Azıcık radyasyonlu çay çok faydalıdır."

Bunlar referans alanı özellikle dar tutulmuş birkaç örnek sadece. Başka alanlarda da —hele politikada— yıllardır daha nicelerine tanık olmaktayız, daha da olacağız.

Bu tür davranış ve tavırlar, ortaya çıktıkça, basında enine boyuna yorum konusu oluyor ve elbette bir hayli kınanıyor da. Kınanıyor ama kınanması neye yarıyor? Daha ne kadar kınanacak? Kınanmakla nereye varılacak? Yaptıkları onca iş, ettikleri onca kelâm... Bunca kınanan kişiler yine de bildiklerini okumuyorlar mı?

Sorun, hep kınanacak işler yapmalarında, tavırlar sergilemelerinde değil; bu kabil davranışların, tavırların ardındaki zihin ve insan yapısında hiç değil; asıl sorun, bu kabil zihin ve insan yapısında unsurların nasıl olup da toplum hayatının en önemli alanlarında yönetici, yönlendirici konumlarda öne çıktıklarıdır.

12 Eylül anlayışı ve uygulamaları, önceki dönemlerde herşeye rağmen gözetilir görünmesine önem verilen belli bir hukuk devleti anlayışının ve bunun yanısıra süregiden politik örf ve adetlerin, bu türden davranış ve tavırlar önüne şu ya da bu ölçüde koyduğu barajları hepten yıktı götürdü. Devleti güçlendirme ve ekonomik krizi atlatma adına toplumda demokratikleşmeye ket vurularak çalışan yığınların demokratik hak ve özgürlüklerinin geriletilmesi —ve bunun için başvurulan yöntemler— böylesi ayrıkotsu eğilimlerin gemi azıya alıp ortalığı kaplamasına en uygun zemini hazırladı. Demokrasiyi "kurtarma" operasyonları ve demokrasiye "sağlıklı" geçiş dönemi uygulamalarıyla yığınlara dayatılan depolitizasyon aynı eğilimlerin alabildiğine politizasyonuna ardına kadar kapı açtı. Sonuç bu günkü durumdur: toplumu yönetenler ve yönlendirenler katında tam bir değer ve ölçü anarşisi!

Böyle bir ortamda, aklı başında her insanı çileden çıkaracak bir zihin ve insan yapısının YÖK yöneticiliğinden İstanbul Belediye Başkanlığı'na ve daha da yukarılara kadar etkin konumlarda zuhur etmesinden daha doğal ne olabilir?

Ne ki sorunun tam aydınlığa kavuşabilmesi için bir başka —daha da önemli— veçhesine değinmeden geçmemek gerekiyor. Böyleleri, bu tür davranış ve tavırlarla kamu önüne çıkmakta nasıl bu denli *fütursuz* olabiliyorlar? O cüreti nerden alıyorlar?

Aslına bakarsanız çok fazla, durmadan, habire "kınanmaktan" alıyorlar! İstendiği kadar kınansınlar, yaptıklarının yanlarına kâr kalacağını biliyorlar çünkü. Akıllarına esen her işe el atıp diledikleri gibi bitirmekte, bahasını çalışan halkın sırtına yıkmakta ve bütün bunlara kendi zihin ve insan yapılarıyla mütenasip gerekçeler uydurmakta önlerine hiçbir ciddi engel çıkmayacağından eminler. Görüyorlar ki, içinde yaşanılan depolitizasyon ortamında demokrasiden tutun günlük ekmek fiyatına kadar her alanda en olmayacak şeyler karşısında toplumun herşeye rağmen "politize" kalabilen kesimlerinden gelen tepki, neyin doğru, neyin yanlış olduğuna dair genel yorumlardan, hiçbir şeyin hiçbir geçerli norma uymamasından sürekli şikâyetten, bunca pervasızlığa "akıl ve izan adına" dur diyecek mevhum merciler arayışından öteye varmıyor.

Oysa fütursuzluğu meslek edip âdeta almaşıksızlığına çare bulunmaz bir politikaya dönüştürenlerin bitirilecek işleri var da, onlara karşı olanların demokratik hak ve özgürlükleri, hukuk devleti ilkesini, halkın günlük ekmeğini ve insan yerine konulma hakkını savunanların görülecek işi yok mu? Yine de bakıyoruz, şikâyet konuları arttıkça hâlâ daha *söz* işin işlevini devralıyor. Kazandaki buharla pistonlar arasındaki bağlantı koparılıp atılmış, kazan durmadan istim koyveriyor! Bunun böyle oduğunu bilenler de bildiklerini okuyorlar, her gün yeni bir iş bitiriyorlar.

Daha da bitirecekler ve bununla övünmeleri hiç bitmeyecek. Ağızlarından çıkanı kulakları işitmeden her gün bir dizi çam devirmeyi sürdürecekler. Onları "Mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var!" dercesine muttasıl uyarıp hizaya gelmeye çağırmak neye yarar? Yıktırılan gecekondusu altında can veren yurttaşın ardından söyleyecek başka söz bulamayan ecel elçisi kılıklı parti yöneticilerine hümanist vaazler çekmek, sosyal adalet, insanlık, demokrasi dersi vermek boşunadır. Onlar zaten, geçmiş ve hâlihazır hüviyetleriyle, bizatihi, bu kavramların inkârıdırlar... "Yıkarım, cezamı çekerim!" diyenin yüzüne karşı da kendinde yasalar üstü yetki vehmettiğini söylemek boşunadır. Vehmetmiyor ki, almış o yetkiyi! Kendilerini yasaların, anayasanın, milli iradenin üstünde yetkilerle donatanlar nerden aldılarsa o da ordan almış. Emrivakiye *emrivaki olduğu için* politik ve toplumsal meşrûiyet tanınmasından almış.

O yetki ve meşrûiyet anlayışı sürdükçe bu ülkede olmayacak daha hiçbir şey kalmayacaktır. En olmayacak şey olduktan sonra artık olmayacak şey yoktur.

Demokrasinin kazanılması

Osmanlıca'daki ünlü "sükût ikrardan gelir" sözünü günümüz politikasında "sükût rızadan gelir" diye yorumlamak kimilerinin pek işine geliyor. Oysa onlar istedikleri sessizliği nasıl elde ettiklerini ve ne sayede sürdürmekte olduklarını pek iyi biliyorlar: Susturmak için sindirmek, sonra da sindirdiklerinin sessizliğini gösterip "bakın herkes razı" demek, tarihteki tiranlıklardan günümüze arta kalmış bir bayağılıktan başka bir şey değil. Dillerinden eksik etmedikleri stabilizasyon da aynı demagojinin bir başka ifadesi. Toplumun üzerine tonlarca ölü toprağı örtmek, halk bu toprağı kaldırıp atmasın, silkinip doğrulmasın diye toprağı silindirlerle habire bastırıp durmak sonra da ABD'ye, IMF'ye, vesaireye dönüp "işte istediğiniz ve istediğimiz stabilizasyonu sağladık, işçi ücretlerini yarıya indirdik, köylünün emeğinin karşılığını fazlasıyla azalttık, hizmet sektörünü de ucuzlattık, siyasi istikrarı kurduk, artık Güney Kore Mucizesi'ne hazırız" diye el oğuşturmak Türk tekelci sermayesinin alternatifsizliği haline gelmiş bulunuyor. Onun içindir ki, "alternatifimiz yok" edebiyatı mevcut durumdan çıkarı olanların tamamlayıcı nakaratını oluşturuyor.

"Alternatifimiz yok" diyenler bu sözle aslında halka "alternatifiniz yok" demek istiyorlar. Ve kabul edelim ki, hedefi en can alıcı noktadan vurmuş oluyorlar. Her ne kadar, onlar alternatifsizliklerini muhtaç oldukları şiddetten alıyorlarsa da, toplumsal muhalefet güçlerinin **henüz** politik -ve dolayısıyla ekonomik- bir alternatif ortaya koyamamış durumda bulundukları da bir gerçek.

Bu açıdan, "alternatif" ya da "alternatifsizlik" kavramlarını salt ekonomik alana hapsedilmiş sözcükler olmaktan çıkarmak gerekiyor. Alternatif'i her şeyden önce politikada aramak ve yaratmak gerekiyor. Getirdikleri "ekonomik istikrar tedbirleri"ni garanti altına almak için "politik istikrarı" öngörmüş olanlar, ekonomilerini bu politika sayesinde yürüttüler, yürütüyorlar; politik istikrar dedikleri şey ise besbelli ki politik dayatma'dan, anti-demokratizm'den başka bir anlama gelmiyor. Bir başka deyişle, alternatif kavramı esas olarak siyasal kapsamda somutlanıyor, yani sosyal muhalefetin her şeyden önce güçlü, etkili, inandırıcı bir politik güç haline gelmesi gerekiyor.

Ortada bu anlamda bir boşluk bulunduğu bir gerçek. 28 Eylül ara seçimi de bunun bir göstergesi oldu. Özellikle bu seçimden sonra kamuoyunda yaratılan imaj demokratik güçlerin başarısızlığının bir sonucu. Ekonomik İstikrar Tedbirleri'ni getirmiş olan politikacı ile onun teknisyeni, şimdi ülkenin yakın geleceğini de ipotekleri altında gören iki politik lider olarak çekişiyorlar. Şayet 24 Ocak 1980'in Başbakanı 6,5 yıl sonra alternatif olarak ortaya çıktıysa, üstelik de ekonomide bir alternatif getirmeden politik alternatif imajını yaratabildiyse, bu durumun en basit açıklaması demokratik muhalefetin siyaset arenasındaki güçsüzlüğüdür, "alternatifimiz yok" diyenlerin de yararlandıkları işte bu boşluktur.

Depolitizasyon gayretleri

Çünkü demokrasi güçlerinin politik alanda dolduramadığı bu boşluğun toplumsal yansıması yaygın bir bezginlik, bir umutsuzluk halinde ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz ki, toplumu sarmış bulunan bu karamsarlık kendiliğinden gelişmiş, ya da salt sosyal muhalefetin etkisizliğinden kaynaklanmış bir olgu değil. Bu sonuç esas olarak siyasal planda zor sayesinde, kültürel alanda ise yozlaştırma araçlarıyla elde edildi. Söz konusu araçlar politikanın tamamlayıcıları olarak kullanıldı. Kendi ideolojilerini ve politikalarını dayatanlar, düşünsel planda genel bir ideoloji düşmanlığını, siyaset planında ise depolitizasyon gayretlerini sürdürdüler. Siyaset yapmasını istemedikleri halkı siyasetten uzaklaştırmak, düşünmesini istemedikleri kitleleri düşünceden soyutlamak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar.

Daha da önemlisi, toplumsal coşkuyu, topluluk ruhunu, dayanışma güdüsünü yok etmek istediler. Toplumu toplu olarak teslim alabilmek için onu tek tek bireylere indirgeyip—bireyleri de birbirinden olabildiğince soyutlayıp- tekilleri teslim almağa çalıştılar. İnsanları kendi aile çevreleri, günlük kaygıları ve çabaları içine hapsederek boyun eğmeğe zorlamak, böylece onları ancak toplu olarak gerçekleştirilecek bir çözümden, salt birlikte erişilecek çıkış yolundan uzak tutmak, karşı karşıya bulunulan siyasal dayatmanın son derece önemli bir bileşenini oluşturuyor.

Ve bu olumsuzluğun üzerine yürünmedikçe de, sonuca gitmek, siyasal demokrasiyi kazanmak, böylece demokratik hak ve özgürlükler içinde daha ileriye yürümek olasılığı yok.

Toplumumuzun karşı karşıya bulunduğu bu can alıcı sorun tavuk-yumurta totolojisi değil: Toplumsal coşku ve topluluk ruhu içinde hareketlenme mi demokrasiyi getirecek, yoksa demokrasi mi toplumsal yükselişi sağlayacak gibi bir sorunun son derece anlamsız olduğu bir gerçek. Nasıl ki, tavuk yumurtadan değil, yumurta tavuktan çıkıyorsa, ama o yumurta yumurta halinde kalmayıp bir nitel değişiklikler sürecinin başlangıcı oluyorsa, demokrasi de ancak toplum ve onun dinamikleri tarafından yaratılmak durumundadır; bu noktaya varıldıktan sonra da, yeni nitel aşamalara yönelmek verili durumda sürecin daha ileri adımlarıdır.

Siyasal demokrasinin ise kendiliğinden kazanılamayacağı açıktır. Toplum önce demokrasiye geçsin, sonra böyle bir ortamda toplumsal hareketlenme sağlanır, diye düşünmek, toplumun demokrasiye nasıl geçeceğinin yanıtı verilmedikçe, bir kadercilik olur. Sadece kadercilik de olmaz, demokrasiyi getirmeyecek güçlerden demokrasi talep etmek durumuna düşülür. Onlarla gelen şey demokrasi olmayacağı için, özgürleşme uğraşı ve süreci de bilinmedik bir tarihe ertelenmiş olur.

Bu nedenle, söz konusu olan, demokrasinin gelmesi, yani birilerince getirilmesi değil siyasal demokrasinin **kazanılması**'dır. Kazanmak sözcüğünün edilgenliği reddeden, etkinliği öngören anlamı ise açıktır; ve bu anlam başkalarından demokrasiyi beklememenin yolu onları demokrasiye çekmektir gibilerinden bir edilgenliği de dışarlamak zorundadır. "Benim yeterince gücüm yok, bu nedenle varolan güçlerimi bari şu mevzi arkasında ya da etrafında toplayayım ki, bu mevziden çıkış yapmış olanların bana da yol açmasını sağlayayım" tarzındaki bir tutum açılacak yolu demokrasi gibi görmeyi, ya da "ben onun yanında olursam demokrasiye dönüşür" diye düşlemeyi ifade eder. Sonuç ise bir başka bekleyişten başkası değildir, hem de neyin pahasına: kendi görüşlerinden, inançlarından, kendi yolundan çok ciddi ödünler vermek, daha da kötüsü, demokratik güçlerin asıl dinamiklerini yanıltmış, onlara yanlış hedefler ve seçenekler göstermiş olmak pahasına.

Oysa yapılacak şey demokrasi mücadelesinin şimdilik önemli ölçüde âtıl durumda bulunan dinamiklerini harekete geçirmek üzere bir an önce davranmaktır; "alternatifim yok" diyenlerin karşısına alternatif olarak çıkabilmek elbette bugünden yarına bir sihirli değnekle mümkün olmayacaktır. Ama kendi değerlerinden uzaklaşarak da alternatif olmanın yolunun açıldığı hiç mi hiç görülmemiştir.

Kaldı ki, toplumsal süreçlerin hiç de öyle biteviye bir nitelik taşımadıklarını biliyoruz. Sıkışma noktasına gelmiş bir toplumda sosyal ve siyasal gelişmelerin sürgit tedrici bir seyir izlemeyeceği kimsenin meçhulü değildir. Detonatörü yaratmak yeterlidir.

Değerlere sahip çıkmak

Bugün ülkemizin ileri güçleri hiç de öyle bir nüve ile işe başlamak gibilerinden bir sıfır noktasında değildir. Şayet bir sıfır noktası söz konusu ise, bu, geriye saymanın sıfırıdır. Geçmişteki bunca birikim, yaşanılmış olan tüm olumsuzluklara rağmen ne buharlaşıp uçmuştur, ne de yön değiştirmiştir. Tersine, her kapalı rejimdeki birikim gibi toplumumuz da büyük acılımlara gebedir.

Şayet toplumun ileri dinamikleri kendi değerlerinden şu veya bu gerekçeyle ödün verecek olurlarsa, yukarıda andığımız karamsarlık ve umutsuzluk ortamını paylaşmış, sadece paylaşmakla da kalmayıp o ortamın bir süre daha devam etmesine yardım etmiş olurlar. Bu nedenle, değerlerin bu denli çürütülmekte olduğu bir ortamda toplumun en ileri, en diri, en değer'li güçleri ısrarla, inatla kendi değerlerine sahip çıkmak zorundadırlar. Hiçbir politika ya da politik taktik adına bu değerler dejenere edilemez. Çünkü bu değerler dar grupların ya da kişilerin vicdanı, erdemi, onuru gibi görülemez. Salt öyle olsaydı onlardan az veya çok uzaklaşmak bireysel, tekil bir kusur olurdu. Ama söz konusu değerler dünyanın dört bir köşesinde nice nice zamanlardan beri, nice nice güçlükler pahasına maddi ve kitlesel güç haline dönüşmüş olan bir varlıktır. Ve dünyanın dörtbir köşesine ülkemiz ve halkımız da dahildir.

Bugünkü dar boğazdan biricik çıkış yolu da bu değerlerin toplumsal zemininin genişlemesinden, köklerinin daha da derinlere salınmasından geçmektedir.

Şayet toplumun silkinebilmek için umuda, bu karabasandan kurtulmak için sabaha ihtiyacı varsa, bu umut, bu aydınlık işte bu değerler bütününün politik arenada parlamasıyla yaratılacaktır. Zira o bütünün bizzat kendisi politik gücü öngörmektedir, politikaya dönüşmek ihtiyacındadır. Bu nedenle de, politika yapmak için o politikanın temelini önemsizleştirmek, bu temeli ikinci plana itmek ya da yarına ertelemek, politika yapmamaya özdeştir.

Toplumsal umutla politik umut birbirinden hiç bir koşul altında soyutlanamayacak iki kavramdır. Politik umudu yaratmak her şeyden önce onun var eden, ona umut, yani **gelecek** niteliğini kazandıran öğelere ve bu öğelerin toplumsal haklılığına, doğruluğuna sahip çıkmakla mümkündür.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

BİLİM ve SANAT Ocak 1987

Yaşadığımı İtiraf Ediyorum...

Dr. Erdal Atabek

"Normal olarak neden etkileneceğimiz, rastlantıya bağlıdır. Ama sanatçı bu durumu rastlantı olmaktan çıkarır. Artık ortada sanatçının yaratısı vardır ve bizler de bu sanatçının istenciyle belli bir öğenin bilincine varırız. Sanatçının yeteneği, ham maddesini toplumun tüm kesitlerinde, yaşamın tüm evrelerinde arar. Antik çağdan bir örnek: Heykeltraş Myron, model kullanarak bir atlet bedeni yapmıştır. Bu insana yalnızca dolaylı ve bir tanrı görünümü düzeyinde abartarak betimleme eğiliminden bir kopuş anlamını taşımaktadır. Atletler hiç kuşkusuz Myron'dan önce de vardı. Ama Myron'un betimlemesiyle ulusunun bilincine yeni bir öğe yerleşti. Myron'un zamanının tanrılarına ilişkin tutumunun ne olduğunu bilmiyoruz. Bu nokta önemli de değil. Belli bir zamanda eğilim olan, salt zamanın akışıyla bile soluklaşır. Tek bir kesimin deneyimi olan şey, insanlığın ortak varlığına dönüşebilmişse, o zaman gerçek sanat yapıtından geriye bizim salt olarak duyumsadığımız öğe kalır. Sanatçı yaşamın çeşitli kesitlerine girer ve onları betimler, aşka, açlığa ve sokak çarpışmalarına girer. Eğer bir Claudel sanatını uyguluyorsa aynı şeyi neden bir Aragon yapmasın?

Toplumun tüm kesitlerine girmenin ne demek olduğu, Dante'nin İlahi Komedya'sında neredeyse jeolojik bir netlikle ortaya çıkar. Bu yapıtta, Dante'ye cehennemde 'orada çektiği acılara aldırmadığını' söyleyen bir politikacıyla karşılaşırız. Bu politikacıya asıl acı veren şey, hasmının da yaşıyor oluşudur. Dante okuru bir anda eski Floransa'da bir parti savaşımının içine sokar."

- Anna Seghers, sanattan söz ederken önemli bir şey söylüyor. Bir sanat ürünüyle karşılaştığınız zaman etkilenirsiniz. Yapıt sizi değiştirir. Size bir şey ekler ve siz artık daha önceki kendiniz değilsinizdir. Artık, "*kendiniz artı eklenen*"sinizdir.

Bu etki, sanatın gücüdür. Anna Seghers, şunu da söylemiş: "*Sanatın gücünü bildiğimiz içindir ki sorumluluğumuz bu denli büyük.*"

Sanatı bu denli sorumlu saymakta haklı mıyız? Sanatçı, duygularını, düşüncelerini, algılarını, yorumlarını yapıtında biçimlerken kendini bütünüyle özgür duymalı değil mi? Böylesi bir sorumluluk, bu özgürlüğü kısıtlamaz mı? Yoksa, "*insanı değiştirmek*" sorumluluğu, sanatçıyı "*daha güzele*" mi yöneltir? Bu soruların yanıtını merak ediyorum, ama, doğrusu nedir, bilmiyorum.

Ben, bir okurum. Doğrusu, bütün sanat yapıtlarını okuduğumu, gördüğümü de söyleyemem. Nasıl okuyabilirim, nasıl görebilirim? Okumak istediklerimi, görmek istediklerimi bile yeterince okuyamıyorum, yeterince göremiyorum. Romanlar, öyküler, şiirler, fotoğraflar, resimler, tiyatrolar, sinemalar yanımızda, yöremizde eskisiyle, yenisiyle kaynaşıyor. İsteğimden çok azını okuyabiliyorum, görebiliyorum.

Ama, düşünüyorum da, neleri okumak istiyorum, neleri görmek istiyorum? Neleri merak ediyorum, neler beni çekiyor, neler beni çoğaltıyor, bunları düşünüyorum."

Aslında, insanoğlunun emek verdiği herşeye saygı duyuyorum, herşeyi merak ediyorum. Okuyanı, düşüneni böylesine az, üstelik de sürekli azaltılmaya çalışılan bir toplumda sanata verilen emeğe çok saygı duymak gerekir.

Ama, saygı duymak başka şey, bir yapıtla çoğalmak, güçlenmek, gönenmek başka şey. Bunu duyuyorum ve söylemem gerekiyor.

Şu son yıllarda bir çok şiir okudum. Sevdiklerim oldu, sevmediklerim oldu. Dergilerde, şiir kitaplarında çıkan şiirlerin hepsi de duyguların, düşüncelerin ürünü.

Bu arada, hapishaneye, gene bir hapishaneden gelen bir şiiri okudum.

TATLIMIZ

İki metrekarelik
Hücreme
Hepsini sığdırdım
Kendimi sığdıramadığım hücremde
Gönlüme
Nazımı, Hasan Hüseyini
Aragonu, Rafaeli
Tam dörtbuçuk milyar
Kara, kızıl, beyaz insan
Hücremde
Hep beraber
Dün kuru fasülyeyle
Makarna
Bugün karamercimek kaşıkladık
Üstüne tatlımız
Dostça kucaklaştık...

Kenan Seper adında bir öğretmenin şiiriydi bu. 1975 yılından beri hapisteymiş, müebbet hapse mahkûmmuş.

Bu şiir, beni okuduğum pek çok şiirden daha çok etkiledi. Şiir tekniği olarak nedir, ne değildir, bilmiyorum, merak da etmiyorum. Belki, yaşanan bir olayı anlatması, belki o küçücük hücreyi bilinciyle genişletmesi, belki o koşullara yenilmeden bütün insanlığı kucaklaması, belki de bunların hepsi, hepsinden ötesi, bilmiyorum. Beni etkiledi işte.

Her şairin de hapiste yatması gerekmez ya. Ama, her şairin bir parçasının hapiste olması gerekir mi? İşte bu soru aklımı kurcalıyor, hep aklımı kurcaladı.

Şu son beş, altı yılı düşünüyorum. İnsanlar nice acılar çekti. İçerde olsun, dışarda olsun nice acılar çekti. İnsanlar korkuyu, utancı, onuru, acıyı, sevinci yaşadılar. Bütün bunları kim dile getirecek? Bütün bunları toplumun en duyarlı kesimi olan sanatçılardan başka kim dile getirecek?

Pablo Neruda'nın bir sözünü biliyorum: "*Benim hayatım, bütün hayatlardan oluşmuş bir hayattır. Bir şair hayatıdır.*"

İşte, sanatçının sorumluluğu budur diyorum. Onun hayatı, bütün hayatlardan oluşmuş bir hayattır. Şair, hayatının -benim de katıldığım- bütün hayatlardan oluştuğunu duyumsamalıdır. Ben, onun hayatında, hayatının kristalleşmiş emeği olan şiirinde kendi hayatımı da bulmalıyım. Bütün başka insanların da hayatını bulmalıyım. İnsanımızın yaşadıklarını, acılarını, sevinçlerini, umutlarını, düşkırıklıklarını bulmalıyım.

Şiir, öykü, roman. Sözlü sanatın bu ürünlerinde sözlerin ötesinde bir SES vardır. Okurken duyduğumuz bir "ses". Bu SES, bazen bir mırıltıdır, bazen iniltidir, bazen haykırıştır, bazen sessiz bir hıçkırık. Ama, vardır ve bu "ses"i duyarsınız. Bu "ses"i duyamazsam, yapıtla bütünleştiğimi de duyamıyorum. Bu "ses"i duyamadığım zaman, yapıt, hayata uzaktan bakıyor gibi geliyor bana. Bir inceleme gibi, bir araştırma gibi. Uzaktan bakan, dışardan bakan, yukardan bakan, aşağıdan bakan. Ama, yaşanandan bakmayan, içinden bakmayan. Böyle algılayınca, yapıta ısınamıyorum. Ben de ona uzaktan bakıyorum, dışardan bakıyorum, yukardan bakıyorum, aşağıdan bakıyorum.

O bana nasıl bakarsa, ben de ona öyle bakıyorum.

Bir yapıta böyle bakarken ona haksızlık ettiğimi düşünmüyorum. Çünkü o da bana haksızlık ediyor. Böyle duyumsuyorum.

Bir süredir, çok bilinen bir sözü yadırgıyorum: "*Sanatçı çağının tanığıdır.*" Gerçekten, sanatçı çağının tanığı mıdır? Ne demek tanık? Bir çağ, bir dönem, o dönemin insanları yaşarken, acılarla kıvranırken; sevinçlerle hoplarken, umutlarla gönenirken, umutsuzluklarla yıkılırken, sanatçı, bütün bunlara tanık olacak da, şiirinde, öyküsünde, romanında, resminde, yontusunda, fotoğrafında, tiyatrosunda, sinemasında anlatacak, öyle mi?

TANIK sözcüğü, burada yetersiz geliyor bana. Yetersizden de öte, yanlış geliyor. Yeterince açıklayamıyorum belki, ama, bir yanlış var bunda.

SANATÇI ÇAĞININ SANIĞIDIR, diye düşünüyorum. Sanatçı, çağını yaşayandır çünkü. Sanatçı çağının acılarını duyandır, çilesini çekendir, bütün bunlara göğüs gerendir, bütün bunların sonuçlarına katlanandır.

Victor Jara, Şili'li bir şarkıcı. Şili'de özgürlükleri yokeden, insanı insan yapan herşeyi ezen, zorbalığı protesto eden şarkılar söyleyen özgün bir sanatçı. 12 Eylül 1973 günü tutuklanır. Santiago'daki 85 bin kişilik Ulusal Stadyuma götürülür. Kimliği saptandıktan sonra, eline bir gitar tutuşturulur. Kendisiyle birlikte tutuklananlar için bir protesto şarkısı okuması emredilir. Şarkı bittiğinde muhafızlar, Jara'nın bileklerini ezerler ve gene şarkı okumasını söylerler.

Altı gün sonra, karısı, Victor Jara'nın cesedini Santiago morgunda "*dövülmüş, kanlı, yarı çıplak, makineli tüfek kurşunlarıyla delik deşik, her iki eli de tutmaz durumda*" bulur.

Victor Jara, çağının "tanığı" değil, "sanığı" olmuştur.

Octavio Paz, Meksikalı ünlu şair, hükûmetinin Hindistan büyükelçisidir. Meksika hükûmetinin Meksiko City'de yüzlerce üniversite öğrencisini öldürmesi üzerine, hükûmetinin bu tutumunu protesto etmek için büyükelçilikten ayrılır.

Çağının sanıklığa dönüşen tanıklığıdır bu.

İlya Ehrenburg, Picasso'yla ilgili bir anısını şöyle anlatıyor: "*Paris Barış Kongresinin açılış gününde (20 Nisan 1949-PARİS) Picasso'nun atölyesinde yenen bir öğle yemeğini anımsıyorum. Aynı gün, Picasso'nun bir kızı doğdu ve ona PALOMA-GÜVERCİN adını verdi.*"

PALOMA-GÜVERCİN, Pablo Picasso'nun bu Barış Kongresi için yaptığı "Barış Güvercini"nin, bu kongre için yaptığı "Barış Güvercini afişinin" esinlendirmesidir.

Picasso daha sonraki Barış Kongreleri için de güvercin afişleri yapacaktır. Böylece, güvercin, barışın simgesi olarak yaşayacaktır.

Picasso, çağının tanığı olurken, barış düşmanlarının da sanığı olacaktır.

Kuşkusuz, artık böyle içiçe girmiş bir TANIKLIK-SANIKLIK kolay değil. Tehlikelerle dolu bir mayın tarlasında dolaşmaktansa, izin verilmiş, rahat alanlarda gezinmek yeğlenebilir.

Carlos Fuentes, "*Deri Değiştirmek*" te kahramanlarından birine şunları söyletir:

"Sen ve Javier, Latin Amerikalı sanatçı ve aydınlar konusunda aynı düşünmezsiniz. 'Hepsi de birbirine benziyor' dersin sen, öfkeyle. 'Sanatı yalnızca kendilerini soylu gibi duyabilmek, savaşıyormuş gibi göründükleri oligarşiye tırmanmak için kullanırlar. Yaptıkları herşey öyle ince, öylesine iyi, öylesine güzeldir. Kaba, budala, yontulmamış orta sınıfın iğrençliklerinden kaçma yoludur bu onların yalnızca. Hepsi bu.'

'Onlar, buna biçim ya da ince beğeni diyebilirler. Ama, gerçekte yetersizlik, korku ve geçmiş özlemidir. En çok da kaba bir toplumsal tırmanış."

Neruda, YAŞADIĞIMI İTİRAF EDİYORUM diyor. CONFİESO QUE HE VİVİDO. Yaşadığımı itiraf ediyorum. Yaşamın ne güzel bir özeti. Yaşananların ne güzel bir tanımı.

Yaşıyorsam, onu söylemeliyim, onu anlatmalıyım. Korkuyorsam, onu. Utanıyorsam, onu, İki yüzlülük yapıyorsam, onu. Görmezden geliyorsam, onu. Kaçıyorsam, onu. Dövüşüyorsam, onu. Seviniyorsam, onu. Acı çekiyorsam, onu.

Yaşadığımı itiraf etmeliyim.

Ama, korkuyorsam, görmezden gelmemeliyim.

Ama, kaçıyorsam, dövüşüyorum gibi yapmamalıyım.

Yaşadığımı itiraf etmeliyim.

Beni etkileyen bu oluyor. Hayatta da. Sanatta da. Birbirinden ayırmıyorum ki onları.

Neruda da, şiiri öyle tanımlamamış mı?

"ŞİİRİ KİM ÖLDÜREBİLİR Kİ? KEDİ GİBİ YEDİ CANLIDIR ŞİİR. ONA İŞKENCE EDERLER, SOKAKLARDA SÜRÜKLERLER, ÜSTÜNE TÜKÜRÜRLER, ALAY EDERLER, ETRAFINI DÖRT DUVARLA ÇEVİRİRLER, SÜRGÜNE YOLLARLAR, AMA ŞİİR BÜTÜN BUNLARI YAŞAR, TERTEMİZ BİR YÜZLE, GÜLÜMSEYEREK ORTAYA ÇIKAR SONUNDA... □

İnsan Hakları Derneği yine "kurdurulmadı"

Devletin işiymiş

"Kaynağını Anayasa'dan almayan bir kurum ve kuruluş, devletin yetkilerini kullanamaz."

Bu cümle İnsan Hakları Derneği'nin kuruluş başvurusuna İçişleri Bakanlığı tarafından verilen yanıtta yeralıyordu. Böylece, Türkiye'de insan haklarını korumanın yalnız devletin görevi olduğu bir kez daha hatırlatılıyordu. Ayrıca "derneklerin siyasetle uğraşamayacağı, oysa tüzükteki amacın ve etkinliklerin siyasi nitelik taşıdığı" ileri sürülüyordu.

İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavir Vekili Selahattin Alpdoğan imzalı "red" gerekçesinde, derneklere yasalarla konan siyaset yapma yasağının dar anlamlı olarak kabul edilmemesi gerektiği belirtiliyor. Aynı gerekçede, derneğin tüzüğünün kabul edilmesi durumunda "ne gibi vahim durumların" doğacağı şöyle açıklanıyor:

"Derneğin insan haklarına aykırı gördüğü çeşitli uygulamalarla ilgili olarak çok yönlü araştırmalar yapmak, bu araştırmalar sonunda kendi açısından ortaya çıkardığı tespitleri kamuoyuna ve yetkili mercilere bildirmek ve önlenmesini taleple, yargı ve kolluk görevlilerinin veya çeşitli devlet kurum ve görevlilerinin kanunen haiz oldukları görev ve yetkilerin bir kısmını kullanmak isteyebileceklerdir. Aynı şekilde tüzüğünün maddelerini dayanak göstererek, dernek, hukuki, siyasi ve ekonomik gerekler yüzünden hükümetimizce itirazı kayıtla (rezerv konarak) imzalanmış milletlerarası bir andlaşmadaki bu kaydın kaldırılmasını isteyebilecek; korunması ve yönetimi ilgili bakanlıklara ait olan cezaevlerinin sağlık şartlarının veya hükümlü ve tutuklulara uygulanan yürürlükteki mevzuatın insan haklarına aykırı olduğu iddiasını ileri sürerek, bazı taleplerde bulunmak isteyebilecektir. Derneklerin böylesine geniş anlamda ve çok yönlü faaliyet icra etmelerine Anayasa imkân vermemektedir. Bu tür bir faaliyet Anayasa'nın 74. maddesi ile sadece 'vatandaşlara' tanınmış olan dilekçe hakkı kapsamında da gösterilemez."

Tabiî bu arada derneğin dilekçe hakkının kullanımı ile ilgili itirazları da ayrı bir sorun çıkartabilirdi.

İnsan Hakları Derneği Yönetim Kurulu üyesi Akın Birdal bu gerekçelere karşı çıkarak, "Bir etkinlik gösterilmeden onun siyasi nitelik taşıyacağı gerekçesiyle, bir hakkın kullanılmasına izin verilmemektedir" diyor ve yetkililere şu soruyu yöneltiyor: "İnsan Hakları Derneği'nin kurucularından yarısından çoğu hukuk adamı. İnsan haklarını korumanın nerede suç oluşturacağını ya da oluşturmayacağını yasa adamlarından iyi kim bilir?"

Akın Birdal, Türkiye'de insan haklarını savunmak yetkisi ve sorumluluğunun salt anayasal bir görev olmadığını da vurgulayarak, "Türkiye'de yaşıyor olmayı, olup bitenler karşısında insan haklarını korumayı, insan olmanın gereği sayıyoruz" diyordu.

İşin aslına bakılırsa Türkiye'de insan hakları derneği kurma çalışmaları yıllar öncesine dayanıyordu. İlk çalışmalara Türkiye'nin de kuruluşunda yer aldığı Birleşmiş Milletler aracılığıyla başlanmıştı. Kuruluş tüzüğünde yeralan, "insan haklarını savunmanın salt devletin ve siyasi iktidarların işi olmadığı" görüşünden yola çıkarak Birleşmiş Milletler, üye ülkelerde "insan haklarını ve ana özgürlüklerini koruma grupları" kurulması yolunda bir karar çıkarıyordu. Karar Türkiye'ye de bildirilince, 17 Ekim 1946'da Türkiye'de insan hakları derneğinin kuruluşu için ilk başvuru yapılıyor ve dernek kuruluyordu. Derneğin tüzüğünde "faşizm ve diktatörlüğe" hizmet etmeyen herkesin derneğe üye olabileceği belirtilmişti. Bu derneğin kapanmasından sonra ikinci kez insan hakları derneğini kurmak için 1962 yılında başvuru yapılıyor ve o dernek de kuruluyordu.

Daha önce kurulması mümkün olan insan hakları derneğinin bugün kurulmasına izin verilmeyişini Akın Birdal şöyle yorumluyordu:

"1987 Türkiye'sinde insan hakları ihlallerinin bütün boyutlarıyla yaşandığı bir dönemde, insan haklarını savunmak ve korumak girişimi ve çabasına izin verilmek istenmeyişi, insan haklarının kullanım düzeyini göstermektedir."

Kurulmaya çalışılan son insan hakları derneğinin öyküsü 17 Temmuz 1986'da dernek kurucularının kuruluş başvurusunu İçişleri Bakanlığı'na vermesiyle başlamıştı. İlk başvuru amaç ve etkinliklerin Anayasa'ya ve Dernekler Yasası'na aykırılık taşıdığı gerekçesiyle geri çevriliyordu. Bu gelişmeden sonra Yönetim Kurulu, yapılan görüşmeler sonucu amaç maddesi ile etkinliklerde bazı değişiklikler yapmıştı. Daha sonra İçişleri Bakanlığı'na yeniden başvurularak üç ay içinde gelmesi gereken yanıt beklenmeye başlanıyordu. Ancak gelen yanıt yine olumlu değildi. İçişleri Bakanlığı, tüzüğün yeni içeriğinin de Anayasa ve Dernekler Yasası'na aykırı olduğunu ve düzeltilmesi gerektiğini bildiriyordu. İçişleri Bakanlığı'ndan gelen yanıtı değerlendirmek ve kuruluş yolları aramak için 11 Ocak 1987 günü Yönetim Kurulu ve Temsilciler Kurulu ortak bir toplantı daha yapacaklardı. □

Birdal — "Bu, insan haklarının kullanım düzeyini göstermektedir."

YeniGündem 11-17 Ocak, 1987

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Ahmet Kaçmaz'ın yeni yıl mesajı

Güneş Gazetesi'nden Lütfü Oflaz'ın 28 Aralık 1986 tarihli köşesinde "4 sosyalist liderden 1987" başlıklı bir yazı yer almıştır. Yazıda A.Kaçmaz'ın da yeni yıl ile ilgili sözlerine yer verilmiştir. Ancak Kitle dergisinin Ocak 1987 sayısında tam metni yayınlanan röportajın kesilmesi gibi bu metin de ciddi bir makaslamaya tabi tutulmuştur. Ayrıca metnin sonuna A.Kaçmaz'ın mesajında yer almayan "Demokrasi ve insan hakları konusunda Türkiye'de durum gerçekten vahimdir ve bu durum 1987'de de süreceğe benzemektedir" cümlesi eklenmiştir. Mesajın tam metnini —gazetede yer alan kısımları siyah dizerek— veriyoruz.

Normal parlamenter demokrasinin tümüyle geri gelmesi ve insan haklarına bir bütün olarak saygı gösterilmesinin sağlanması için yapılacak çok şey vardır".

Bunları ben söylemiyorum. Bu sözler, Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi'nin 24 Nisan 1986 tarihli oturumunda kabul edilen Hukuk Komisyonu Raporu'nun Sonuç Bölümü'nde yer alıyor. Üstelik Rapor Türkiye'deki son gelişmeleri "iyiye doğru gidiş" olarak yorumladığı halde yukarıdaki bölümü zikretmek zorunda kalıyor. Bu bölümün herhangi bir "Batı" ülkesi için anlamı, o ülkede *demokrasinin olmadığıdır.* Ne ki "Batı"daki egemen çevreler Türkiye'yi kendilerinden değil, "Doğulu" gördükleri, buna karşılık Türkiye'nin kendi nüfuz alanında kalmasını istedikleri için "bonne pour l'Orient" bir demokrasiyi Türkiye'ye çok bile buluyorlar. Seçimler yapılsın, zevahir kurtulsun, bu onlara yetiyor.

Böyleyken aynı çevreler "demokrasi ve insan hakları konusunda Türkiye'de yapılacak çok şey" olduğunu belirtmek zorunda kalıyorlarsa, durum gerçekten vahim demektir.

Özal Hükümeti'nin, başta olduğu sürece Türkiye'ye ne getireceği, getirmiş olduklarından bellidir. Çalışan geniş kitlelerin çektikleri geçim sıkıntısının 1987'de de kronikleşerek süreceği kesindir. Bütün ekonomik göstergeler ekonomideki yatırım eksikliğinin ve durgunluğun süreceğine işaret etmektedir. % 8'lere yaklaşan gayri safi milli hasıla artışı tahminlerine bilim adamları dahil kimse inanmamaktadır. Velev böyle olsa dahi gelir dağılımı bir nebze olsun düzelmeyecektir. Kısacası bu hükümetin halka getireceği daha fazla yoksulluk, daha çok sefalet ve aşağılanma, daha derinleşen toplumsal yozlaşmadır.

İşte bu noktada demokratik hak ve özgürlüklerin anlamı ve değeri ortaya çıkıyor. Her geçen günün kendisinin aleyhine işlediğini gören kitle bu gidişe dur demek istiyor. Ama aynı kitle "dur" diyebilmenin araçlarından, yani demokratik hak ve özgürlüklerden fiilen mahrum kılınmış durumda. Bu da bir gerçeği gözler önüne seriyor: Halkın sıkıntısının artmasıyla demokrasinin eksikliği arasında tam bir paralellik var. Kitleler bu gerçeği görüyorlar. Ancak, görmenin yetmediği, ekmek kadar, su kadar hayati öneme sahip demokratik hakların fiilen kazanılmaları gerektiği kavranıldığı ölçüde Türkiye'de demokrasi mücadelesi rayına oturacaktır. Ve kitleler en doğal haklarını elde etmek için elbirliğiyle mobilize olduklarında demokratik hak ve özgürlüklerin bir daha kaybedilmemek üzere kazanılıp topluma maledilmeleri imkan dahiline girecektir.

Demirel'in Anlamak İstemediği

Nokta dergisinin 7 Aralık 1986 tarihli 48. sayısında, Süleyman Demirel ile yapılmış bir söyleşi yayımlandı. Derginin: "Demokrasi kavramının içeriği konusunda eskisinden çok farklı bir tavrınız var" biçimindeki saptamasını, "Zamanın insana çok şey öğreteceğini inkâr etmiyorum" diye olumlayan Demirel, ekliyor: "Demokrasi inancı, sağ düşüncedeyim diyenlerin, sol düşüncedeyim diyenlerin müştereğidir."

Sonra şöyle sürüyor söyleşi:

Nokta: Siz şunu söyleyebiliyor musunuz: Sizin düşüncelerinize karşıyım ama bunu ifade edebilmeniz için elimden geleni yapacağım?

Demirel: Her zaman söyledim.

Nokta: Kitlenizin bazı şeyleri söylemenize engel olabileceğini söylemiştiniz?

Demirel: Hayır, öyle bir şey söylemedim.

Nokta: Playboy'da çıktı.

Demirel: Hayır, belki eksik geçmiştir. En çok konuşulan mesele, ben demokratım dedikçe, Komünist Partisi kurulmasına taraftar mısınız, hayır değilim, öyleyse nasıl demokratsınız... Nasıl demokrat olmam yani, ben taraftar olmam, sen olursun. Ben de diyorum ki, işte halk, düşüncelerini anlat, halk kabul ederse söylediklerini gel yap. Benim katılmadığım senin istediğin bir şeyi ben niye yapayım? Benim dediğim o; ben Komünist Partisi kurulmasına karşıyım, çünkü komünizme karşıyım. Ha, buna taraftar olanlar varsa, giderler halka düşüncelerini anlatırlar. Ben yine devamlı karşısında olurum, halka derim ki, sakın bunlara inanmayın, niye bu düşüncede olanların ben hizmetinde olayım? Benim düşüncelerim farklı, ama ben bu düşüncede olanların bunları söylemesini gayet normal sayıyorum. Nüansı anlatabildim mi?"

Nüansların önemi yadsınamaz. Ama taş yerinde ağırdır. Nüans da yerinde önemli. Demokrat olmak ya da olmamak sorunu bir nüans sorunu değildir. Bir nitelik sorunudur. Demokrat olup olmamanın bir ölçütü vardır. Demirel'in sözünü: "Nüansı anlatabiliyor muyum?" diye noktalaması üzerine **Nokta** muhabiri efendilik etmeyip de: "Çok iyi anlatıyorsunuz. Peki ama, ya 141-142 karşısındaki tutumunuz?" diye sürdürseydi, Demirel: "Demem o deme değil. Karagözüm!" anlamına gelmeyen bir yanıt verebilir miydi acaba?

Duymak istemeyenden kötü sağır olmazmış. Demirel, ormanı değil, ağaçları, üstelik yalnızca gölgesinde oturabileceği ağaçları görmek istiyor. Demokratik ölçüt sorununun bir nüans sorunu olmadığını anlamak istemiyor. Salt keyfi bir isteksizlik olmasa gerek bu. Belki de bir kendini koruma içgüdüsü söz konusudur. Demirel'in simgelediği demokrasi anlayışının, gerçeklikte demokrasiden çok uzak olduğunun ortaya çıkması korkusu söz konusudur, belki de.

"Ben Komünist Partisi kurulmasına karşıyım, çünkü komünizme karşıyım." kanıtlaması buna dayanıyor Demirel'in. Komünizme karşı olmanın bir şey, ama Komünist Parti kurulmasına karşı olmanın bir başka şey olduğunu anlamak istemiyor. Demokrat olmakla olmamak arasındaki çizginin tam da buradan geçtiğini görmek istemiyor. **Bir demokrat, komünizme karşı olabilir. Ama Komünist Partisi'nin kurulmasına karşı olan biri, demokrat olamaz.** Komünist Partisi'nin kurulmasına karşı olmamak, onun kurulmasını istemek anlamına da gelmez. Komünizme karşı olan bir demokrat, Komünist Partisi'nin kurulmasından elbette mutluluk duymaz. Ne ki, "sizin düşüncelerinize karşıyım, ama bunu ifade edebilmeniz için elimden geleni yapacağım" demenin yeri de, işte burasıdır. Yoksa olur olmaz yerlerde "her zaman söylemek", Nasreddin Hoca'nın, evde dikiş dikerken düşürdüğü iğneyi, dışarısı daha aydınlık diye, sokak kapısının önünde aramasına benzer.

Demokrasi düşmanı bellenen akımları yasaklamak, demokrasiyi korumaz, sakatlar. Komünist olmayan bir demokrat, komünizmi demokrasi düşmanı belleyebilir. Ama onun propaganda ve örgütlenmesini yasaklamayı aklından bile geçiremez. Aklından geçirmek şöyle dursun, "ben demokratım" demeye meraklı biri, tam da bu yasaklamayı getiren ve nesebi son derece sahih o ünlü 141-142 çiftinin sağlığına bir de duacı olmaya kalkarsa, o zaman "en çok konuşulan mesele, ben demokratım dedikçe, Komünist Partisi kurulmasına taraftar mısınız, hayır değilim, öyleyse nasıl demokratsınız..." olur.

Nüansı anlatabildim mi? ■

Tosun Kava

GÖRÜŞ, Ocak 1987, Sayı 2

LAİK Mİ LÂYIK MI?

SÖYLEŞİ / EMİN KUL

Kâtib-i Umumi ameleden yana...

nokta *18 Ocak 1987 Sayı 2*

Bilindiği gibi, Türk-İş'in 14. Genel Kongresi 28 Aralık günü yapılmış, Şevket Yılmaz başkan olurken, listesinde bulunan Emin Kul da genel sekreterliğe seçilmişti. Kul'un kimliği ve görüşleri, kamuoyunda merak uyandırıyordu.

Emin Kul, 1952 yılında "deniz işçisi" olarak çalışma hayatına atıldı. 1962'de Türkiye Gemi Adamları Sendikası'nda yönetim kurulu üyesi olarak sendikacılık dönemine başlayan, 1963'te eğitim sekreteri, 1964'te Türkiye Gemi Adamları Federasyonu'na genel sekreter olan Kul, 1966'da Deniz Ulaş-İş başkanvekili, 1969'da başkanı ve 1974'te de genel başkan olarak görev yaptı. Yeni yasaya göre Türkiye Denizciler Sendikası adını alan kuruluşta aynı görevi sürdürüyor.

Nokta: 1978'lerde bir sosyal demokrat görünümündeydiniz... Sonra belirsiz bir çizgiye girdiğinizi, 6 Kasım seçimleri öncesinde de MDP milletvekili adayı olduğunuzu gözledik. Bu bir çelişki değil mi sizce?

Kul: Türkiye'de bulanan sendikalar içinde sağ veya sol diye bir gruplaşma yoktur! Bizim sendikamız da, yani Denizciler Sendikası, yıllardır çizgisini koruyan bir sendikadır. 1978 yılıyla ilgili hiçbir şey olmamıştır. Kaldı ki ben, 78 yılında sosyal demokratların genel sekreter adayıydım. 51 yaşındayım ve bu yaşa kadar hiçbir partiye üye olmadım. MDP ile ilgili duruma gelince, o da Türk-İş Başkanı Şevket Yılmaz'ın bana verdiği bir görevdir. Teşkilatımca da işin içyüzü bilinmektedir. MDP olayı 35 günlük bir olaydır. Bu mesele de böylece kapanmıştır.

Nokta: Sendikaların siyasi partilerle ilişkileri yasaklanmış olmasaydı, hangi partiye eğilim duyardınız?

Kul: Şu anda sendikalarla partiler arasındaki organik bağ çok kesin çizgilerle belirlenmiş durumda. Geçmişte bu böyle değildi. Türk-İş ana tüzüğünde herhangi bir partiyle ilişki kurulmayacak diye bir madde yok. Aksine, belli bir ittifak kurulursa siyasi partilerin destekleneceği konusunda bir tüzük var. Geçmişte, iki büyük siyasi partinin desteklenmesi konusunda koşulları içeren bir belgenin hazırlanmasında ben de görev aldım. Bu partiler AP ve CHP'ydi.

Yasakların olmadığı dönemde, partilerin tüzüksel yapısına baktığımız zaman CHP'nin işçi kolunun olmadığını, AP'nin ise işçi kolu olduğunu gördük. Her zaman işçiye yakın görünen CHP'nin bir işçi kolu olmaması, o dönemde AP'yi seçememize neden oldu. Yani biz her zaman işçiye fiilen en yakın siyasi partiyle ilişki kurabiliriz.

Nokta: Bu da Adalet Partisi miydi?

Kul: Yani AP her zaman işçiye uzak olduğu iddia edilirken işçiyle yakından ilgilenen de onlar olmuştu! Bizdeki sosyal demokrat partiler, Batı'dakilere benzemez. Yani işçi hareketine yakın değillerdir... O zaman Sayın Ecevit'e bunu sorduğumuzda, böyle bir değişikliğin kolay olmadığını, zamanla değişeceğini söylemiş, oysa Sayın Demirel bunu çok önceden halletmişlerdi... Demek ki olaylara daha dürüst bakmak lazım, net bakmak lazım.

Nokta: Ama siz kişi olarak hangi partiyi tercih edersiniz?

Kul: Ben şu anda Türk-İş Genel Sekreteriyim. Söylemem.

Nokta: MDP meselesi...

Kul: MDP'yi tercih etme nedenim, işçi hareketine daha yakın olması değildi. İnanmak meselesi de değildi. Bana yüklenen bir görevi yerine getirmekti. Şevket Yılmaz'ın yüklediği bir görev, yani Türk-İş için yaptım. Sonunda da eleştiri alacağımı biliyor olmama rağmen... Kurucu üyelik teklif edilmişti. Ama kabul etmedim.

Nokta: Sayın Kul, sonuç olarak yeriniz neresi?

Kul: Ben işçiden yanayım. Bana herkes her şeyi yakıştırabilir. Benim milliyetçiliğim sosyal demokratlığımdan önce gelir. Ama bu sosyal demokratlık belgesini kimden almam gerektiğini bilmiyorum. Milliyetçilik sosyal demokratlıkla bağdaşır, bunun tersi bir görüşü kabul etmiyorum.

TEPEDEN İNME "UYGARLIK"ÇILIK

(Baştarafı EK-I'de)

vermekle onlara bu "hak"kı bugünden tanıyorlar. Atatürkçülük, yani insan haklarının çiğnenmesine bigânelik, gerekçesi kendinden menkul tepeden inmecilik, sözümona uygarlaşma adına demokrasiyi boşlama o kadar iliklerine işlemiş!

Şimdiye kadar çok söyledik, bir kere daha söyleyelim: Faşist diktatörlerin, despotların milletin başına belâ olmalarının asıl nedeni K.Evren gibilerinin ellerindeki kaba kuvvet ya da kendilerinde vehmettikleri "kurtarıcı misyonu" değildir; asıl neden, kaba kuvveti kullanma yetkisinin, yani düpedüz yetki gaspının onlara her daim *bağışlanmasıdır.* Ve, giderek, ülkeyi "anarşi" gibi, "irtica" gibi mevhum felâketlerden kurtarma(!) misyonunun doğrudan doğruya orduya, yani ordunun elindeki kaba kuvveti işlerine geldiği gibi manipule eden asker-*sivil* çevrelere hulûsu kalple bahşedilmesidir.

Bunun en etkin ve geçerli gerekçesi ötedenberi hep Atatürkçülük olmuştur. Dün "anarşi"ydi, bugün "irtica". Yarın, büyük ihtimalle, "bölücülük", yani Kürt ulusal demokratik hareketi... Atatürkçülük safsatası bizim küçük burjuva ilericilerimiz gibi her türlü demokratlığı, özgürlükçülüğü, uygarlıkçılığı kendilerine bol keseden yakıştıranların kafalarını şartlandırmakta devam ettiği sürece Türkiye'de tepeden inme despotizme de, despotluk karşısında *yurttaşlıktan* ve *insan onurundan* gönüllü feragate de gerekçe bulunmakta güçlük çekilmeyecektir.

Epeydir, 12 Eylül rejiminin astığı astık, kestiği kestik uygulamalarının yanısıra devlet politikası "icabı" kasıtlı körüklenen İslamcılık safsatası kadar bu Atatürkçülük safsatasının da içyüzünü teşhir, bu nedenle, *ilerici* hareketin, yani işçi sınıfı ve müttefiklerinin gündemindedir.

Şaire ve Şiire Dair

Bâki Uğur

"Geçmişi kapattık, geleceğe bakalım!" diyordu bundan bir süre önce bir muhterem "mağdur" siyasetçi. Ondan az önce de bilmem nerde hangi hayırlı kuruluşuna muhteşem bir bağış yapmış, on milyon, basında sıradan bir haber gibi açıklandıydı... Evet, öyle, bir elde on milyon!

Kapatılan geçmişin fidyesi gibi.

Bunun şiirle ne ilgisi var diyeceksiniz... Bir kere, işin içinde "fidye" olduğu için var. Mecaz politikanın ta kendisidir. Bin gemiye yelken açtıran o yüz... neydi ki? Şiirin söze şimşek çaktırtan mecazı gibi ya da, hatta, hiç söz etmeden meramını anlatan ritmi ve edası gibi, politikanın da birden çok anlam yüklü yığınla olgusu vardır.

Sonra, şiir yaşantının öznel bileği taşında bilendikçe kendini tüketen bıçak değil ki! Şiir, deştiği doku'ya derinlemesine girdikçe bilenen neşterdir. Şiir geleceği yargılar. Onun için, kapatılmak istenen geçmişler, kan ve irin ortamları, onun aslî zemini, öz nesnesidir.

Kapatılmak istenen geçmişte niye remil atıldığına da en iyi şiir tanıklık eder. Çünkü yaşanan günde olanları —ya da olmayanları— etin dokusunda en can alıcı, duyarlı gerçekliğiyle algılayan hep şairdir.

On milyon bağış ve asgari ücretle bir aylık geçim!

Kapatılacak geçmişin üzerine yığılı katmanlarda kırık dökük yaşantı parçalarını, on iki yaşında çocukların alın terini, egemenlerin gururunu ve avuçlar dolusu külü, acıyı ve namus parıltısını, isyanın ilk anını kaz ve olanı/olmayanı gün ışığına çıkar, ne varsa oradadır. Unutma, unutkanlık şairin, mahreci tıkanmış damar gibi civarını çürüten en vahim düşmanıdır.

Sen ki hâlimizin sekmez tanığısın, geleceğimizin arkeoloğu ol, vur kazmayı nisyanın zulmetine!

YENİ DÜŞÜN *Ocak 1987*

-9-

Hepimiz, özellikle de annem 1900 yılı Şubat ayını bir bayramı beklercesine bekledik. Kardeşimiz Vladimir İlyiç'in sürgün cezası bitecek ve Sibirya'dan dönecekti. Onu üç yıldır görmemiştik ve dönüşünü sabırsızlıkla bekliyorduk. Aslında sürgün cezasının süresi Ocak ayının sonunda dolmuştu ama Volodya'nın önünde, yapması gereken uzun bir yolculuk vardı. Önce atlı kızakla Şuşenkoye'den kalkıp Minussinsk üzerinden Krasnoyarsk'a gidecek, oradan da trenle yola devam edecekti.

Bunun yanında, bir de, sürgünlüğünün gerçekten sona ermiş olduğundan hiç emin değildik. İşin içinde bir oyun olabilirdi. Despotizm altında yaşıyorduk, sürgün de devlet mercileri tarafından kararlaştırılmıştı. Yani herşey onların keyfine bağlıydı. Yetkili daire ile bir ihtilaf ya da yerel yöneticinin bir intikam alma isteği, sürgün süresinin derhal uzatılmasına yol açabilirdi.

Aslında böyle bir durum sürgün yerinde işlenen herhangi bir suçtan kaynaklanırdı. Ama sürgün cezasının uzatılmasında daha yukarıda bir mercinin parmağının olması da pekâlâ mümkündü. Bu, meselâ devrimci hareket güç kazandığında ve sözü dinlenen devrimcilerin gönderildikleri kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerden geri dönmelerinin istenmediği durumlarda sözkonusuydu.

Bu yüzden, temkinli davranmasına ve en azından açıktan açığa hiçbir yasağı çiğnememiş olmasına rağmen V.İlyiç gene de endişeliydi. Cezasının bitimine yaklaştıkça endişeleri de o ölçüde artıyordu.

Bize, "eğer sürgün cezam uzatılmazsa, şu gün şu zaman yola çıkıyorum" diye yazmıştı. Ne ki korktuğu başına gelmedi, planlanan zamanda yola çıktı. Şimdi tam olarak hatırlamıyorum, mektup ya da telgrafla bize, geliş günü ve saatini bildirdi. Artık onu bekliyorduk.

En küçük erkek kardeşimiz Dimitri o sırada ilk mahkumiyetini çektiği Moskova il sınırları içindeki Podolsk'ta polis gözetimi altındaydı. Dimitri de Sibirya'dan gelen trene orada binip Volodya ile Moskova'ya geldi.

Moskova'nın dış mahallelerinden birinde, Kamer-Kolleşski seddi yanındaki Bahmetyev caddesinde oturuyorduk. Yaklaşan faytonu görür görmez Vladimir'i karşılamak üzere, merdivenlerden aşağı koşarak dışarı fırladık. Annemiz onu endişeli bir haykırışla karşıladı: "Nasıl olur da, iyileştiğini yazabilirsin? Bir deri bir kemik kalmışsın". Volodya, ona "gerçekten iyileşmiştim. Ama son zamanlarda, yola çıkmazdan önce zayıfladım" diye cevap verdi.

Nadejda Konstantinovna bize sonraları, sürgün cezasının bitiminden önceki sinir gerginliğinin ve bu cezanın bitip bitmediği konusundaki endişelerin kardeşimin Sibirya'da sağlığını toparlamasını hemen tümüyle imkansız kıldığını anlatmıştı.

Volodya daha üstündekileri çıkarıp, yemek odasına ayağını basar basmaz, ilk kucaklaşmalarımızdan sonra hemen "Yuli geldi mi? Ondan mektup ya da telgraf aldınız mı?" diye sordu.

Sonraları Martov takma adıyla tanınan Yuli Zederbaum da V.İlyiç'le aynı davadan dolayı Turuhansk'a sürgün edilmişti. Onun da sürgün cezası bitmişti. Yuli'den hiçbir haber alamadığımız, onun hakkında hiçbirşey bilmediğimiz yolundaki cevabımız, Vladimir'i heyecanlandırdı: "Ama neden? Oysa, sözleşmiştik. Peki, bu ne demek?" diye durmadan söyleniyor, odanın içinde gidip geliyordu. "Ona telgraf çekmemiz lazım. Mitya, bu işi hallet lütfen!" diyerek hemen bir telgraf yazmaya ve erkek kardeşine direktifler vermeye başladı. Dimitri de en az diğerlerimiz kadar hayal kırıklığına uğramıştı. Doğaldır ki, biz bu ilk dakikalarda V.İlyiç'in yalnızca bize ait olmasını istiyorduk.

Bir de ben, sürgün öncesinde onun arkadaş çevresine epey sonra giren Martov'un, Volodya'ya meselâ Krşişanovski, Starkov ya da başkaları kadar yakın olmadığını bildiğim için de şaşırmıştım. Sürgündeyken pek uzakta olmayan bu arkadaşlarını sık sık ziyaret ettiğini de biliyordum. Böylesi şartlar insanları birbirine daha yakınlaştırır. Ne ki V.İlyiç, Martov'la ilgili haberleri büyük bir sabırsızlıkla beklemesine karşılık, onlardan çok az, genel olarak ve sakin bir ses tonuyla söz etmişti.

Bunun nedenini daha sonraki sohbetlerimizde anladım. İlyiç, tüm Rusya için çıkarılacak gazete başta olmak üzere, bundan sonraki çalışmalarında Zederbaum'a en yakın çalışma arkadaşı olarak bakıyordu. Yuli'nin devrimci enerjisine hayrandı. Onun Turuhansk'tan sağ salim yola çıktığını haber alıncaya kadar yerinde duramamıştı. O zamanlar bize, Zederbaum'un sürgünde yazdığı şarkıyı söylemişti:

"Dışarda kurtlar aç aç uluyor olmalı
kudurmuş kar fırtınasının yaygarasına doğru
ve tüm bu kıyametin içerisinde
düşman şiddeti kulağa sevinç nidaları gibi gelir.
Cesaret, kardeşler! Alaya alın başarısızlığınızı
canlı bir türkünün mısralarıyla!
Orada, Rusya'da insanlar ateşli,
ve kahraman giysilerinin sevdasında.
Ama sürgünün uçsuz bucaksızlığında
atıyorlar altın yaldızlarını çabucak
içlerindeki fırtına ve tutku boş lâf oluveriyor hemen
tütün dumanıyla çeşnilenmiş votkanın sayesinde..."

Vladimir İlyiç önce bu şarkıyı söyledi. Sonra sürgündeki Polonyalı işçilerden öğrendiği devrimci türküleri söylerken, kızkardeşimiz ona piyanoda refakat etti. Bu türkülerin bir bölümünü Lehçe, bir bölümünü de Krşişanovski'nin çevirisi ile Rusça söylüyordu. Bunlar, "Kudurun Tiranlar", "Düşmanca Fırtınalar", "Kızıl Bayrak" gibi türkülerdi. Volodya, küçücük yemek odamızda gidip gelerek ve kendinden geçerçesine Lehçe türkü söyleyişiyle hep gözlerimin önünde:

"Açıp yaydığımız bez kızıldır
çünkü, halkın kanıyla boyanmıştır".

Polonyalı işçilerin devrimci türkülerine hayrandı. Böylesi türkülerin Rusya için de yazılmasını vurguluyordu.

O zamanlar sürgün cezasını tamamlayıp memleketine dönenlerin Rusya'nın 60 kadar yerleşme merkezinde kalmaları yasaktı. Bu yasak, her iki başkentle üniversite şehirlerinin yanısıra bir de, işçi hareketinin kök saldığı sanayi merkezlerini kapsıyordu. 1900 yıllarında ise sanayi merkezlerinin hepsinde işçi hareketi kök salmıştı. Bu kısıtlamalar altında İlyiç'in yerleşebileceği çok az şehir vardı. Daha Sibirya'da iken, Petersburg'a yakın olduğu için Pskov'da yerleşmeye karar vermişti. Zederbaum ve Vyatka'ya sürgün edilmiş olan Potressov'la birlikte bu şehirde yerleşmeyi kararlaştırmışlardı. İlyiç bu iki arkadaşı ile birlikte tüm Rusya çapında bir gazete çıkarmak istiyordu. Zederbaum Petersburg'daki yakınlarını ziyaret ettikten sonra Pskov'a gitmişti, Potressov ise kardeşim gittikten sonra Moskova'ya gelip bize uğramıştı.

Lenin'den annesine mektuplar

17 Ağustos 1897

Benim sevgili anneciğim,

... Kendimle ilgili anlatacak bir şeyim gerçekten yok. Bu yüzden mektuplarım kısa. Çünkü hayat monoton. Buradaki yaşam koşullarını daha önce zaten anlatmıştım. İçerik yönünden bir günün diğerinden farkı sadece şu oluyor: Bugün bir kitabı okursun, yarın bir başkasını;* bugün köyün sağından gezmeye çıkıyorsun, yarın solundan; bugün bir yazı yazıyorsun, yarın bir başkasını**... Ben, elbette sapasağlamım. Kimi zaman ava gidiyorum. Bu sıralarda hava çok kötü. Öylesine rüzgar, soğuk ve güz yağmurları var ki, çoğunlukla evde oturmak zorunda kalıyorsun.

Seni öperim,
V.U

** Bugün bir kitabı okuyorsun, yarın bir başkasını diye yazıyordu Volodya. Bu, onun rastgele okuduğu anlamına gelmiyordu elbette, Okrana'nın adamları tarafından denetlenen mektuplarında okuduğu kitapları belirtmesi imkansızdı. Yakınları kendisine en yeni kitapları gönderdiği gibi, diğer sürgünlerle kitap değişimi de mümkündü. Vladimir İlyiç Şuşenkoye'den sürgün bitiminde yola çıktığında eşyaları arasında toplam 250 kg. gelen kitapları da bulunuyordu.*

*** Aynı şekilde, "bugün bir yazıyı yazıyorsun, yarın bir başkasını" sözleri de tamı tamına planlanan çalışma günlerine işaret ediyordu. Çalışmaları çoğu kez gece yarısına dek sürüyordu. Köy karanlıklara gömüldüğünde onun odasında petrol lambası yanmaya devam ederdi. Bir keresinde gözetleyicisi onun hakkında şöyle bir polis raporu tutmuştu: "Hep yazıyor, durmadan bir şeyler hakkında yazıyor. Her halde bir yazar olmalı. Bu hususta polis şefine birçok kez rapor verdim: Zat-ı devletleri, yazdıklarından bir şey çıkmasın sakın? diye sordum. Bırak yazsın, dedi, yeter ki başımıza bela olmasın. Bu işin bir şeye zararı olmaz." Vladimir İlyiç sürgünde bir kitap, iki broşür, sayısız makale ve yazı yazdı. "Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri" adlı broşüründe Rusya'nın her yanına dağılmış devrimcileri bir parti içinde toplanmaya çağırdı. Buradaki uykusuz gecelerinde bir parti oluşturma planını tüm detaylarıyla düşündü, ölçüp tarttı; "Partimiz İçin Bir Program Taslağı"nı kaleme aldı.*

Volodya'nın yanımızda ne kadar kaldığını şimdi artık hatırlamıyorum. Bu süre içinde Yekaterinoslav'dan kendisini Samara'da kaldığımız sıralarda Sosyal Demokrat Parti Komitesi ve "Yuşni Raboçi" gazetesi yazıkurulundan tanıdığımız I.Ç.Lalayans geldi ve üç gün bizde kaldı. Bu sürede kardeşim onunla bundan sonraki çalışmalar hakkında konuştu.

Vladimir İlyiç sonraları bana bu görüşmelerin herşeyden önce o zamanlar Rusya'da yapılması kararlaştırılan II. Parti Kongresi'ne ilişkin olduğunu söylemişti. 1900 yılı Nisan ayında güneyde yapılan ve Lalayans'ın da yakalandığı tutuklamalar İlyiç'in parti kongresinin Rusya'da yapılamayacağı yolundaki kanısına kesinlik kazandırdı. Bunu bana, Haziran ayında yurtdışına çıkmazdan önce, uçsuz bucaksız ülkemizin her yanına dağılmış komite ve grupları ilkeler üzerinde birleştirmek amacıyla, antenlerini Rusya'nın her tarafına uzatmış, tüm Rusya çapında bir gazetenin organizasyonu için detaylı hazırlık yaparken söylemişti.

Bu fikirden, "bir kıvılcımdan alevler doğacaktır" şiarıyla "ISKRA" ortaya çıktı. Iskra, gerçekten de partiyi toparlamak ve devrimin ateşini tutuşturmak ödevini yerine getirdi.

VLADİMİR İLYİÇ'İN ÜÇÜNCÜ TUTUKLANIŞI

Daha biz Sibirya'dan dönüşünün yarattığı sevincimize doyamadan, İlyiç, Moskova'da çok kısa süre kalıp, Pskov'a doğru alelacele yola çıkmıştı bile. Mayıs ayında yine üzücü bir haber aldık: İlyiç'i Petersburg'da tutuklamışlardı. Bu haberin hepimizi, özellikle de annemizi nasıl yıktığını hâlâ hatırlarım. Kadıncağız sayısız kereler ispatladığı dayanıklılığına rağmen gene de keder içindeydi. Bu sürekli tutuklanma haberleri onu iyice yıpratmıştı. İlyiç'in sürgünlüğü sırasında, üniversitede beşinci öğretim yılını sürdürmekte olan Dimitri tutuklanmış ve uzun süre hiçbir gelişme göstermeyen bir davadan dolayı 9 ay hapis yatmıştı. Suç delillerinden hiçbiri kanıtlananamamıştı, bir öğrenci grubuna katılmış olması ceza hukuku yönünden suç oluşturmuyordu. Guyon fabrikası işçileri arasındaki çalışması ise açığa çıkmamıştı. Moskova'da tutukluluğu Dimitri'yi çok yıpratmış, annemiz de ciddi biçimde hastalanmıştı. Bunların yanında İlyiç'in sürgünden dönmesine az bir zaman kala, şu en sakıncasız "Üniversiteliler Birliği" üyesi bile olmayan kızkardeşimiz Maria tutuklanmış, Nişni'ye sürülmüştü. Bunun sonucunda kardeşimiz Brüksel Üniversitesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştı. Annemiz böylece bir taraftan Dimitri'nin yanına Tula'ya öteki taraftan Maria'nın yanına Nişni'ye gidip gelmişti. Maria'nın eve dönmesinin ve Dimitri'ye yaz aylarında kalmayı düşündüğümüz Moskova il sınırları içindeki Podolsk'a yerleşme iznini koparmamızın ardından, annemizin başına etkileri çok daha kötü olan yeni bir felaket geliyordu bu kez. Artık ciddiye alınması gereken bir devrimci olarak tanınan ve kendisi yüzünden kardeşleri tutuklanan Volodya, kalmasının yasaklandığı Petersburg'da bilmem kaçıncı kez yine tutuklanmıştı, hem de yurtdışına gitmek üzere pasaportunu cebine koymuşken. Bu demekti ki artık yurtdışına gidemezdi. Maria'nın pasaportunu elinden alıp, yüksek öğrenim görmesini yasaklamalarına bakarak Volodya'yı yurtdışına salıvermeyecekleri açıktı. Devrimci enerjisi yüzünden Rusya'da sonunun kötü olacağından kaygı duyarak, yurtdışına çıkmasını öyle istiyorduk ki. Tutuklanmayla kalsa iyi, gene büyük bir ceza davası onu bekliyordu. Neden ve hangi şartlar altında tutuklandığı hakkında en küçük bir bilgimiz yoktu. Ve elbette polisin denetiminden geçerek bize ulaşan mektubundaki sakinleştirici satırlarını ciddiye alamazdık. Tevkifattan hemen sonra, yakınlarının teskin edildiği iki ilâ dört haftanın sonra nelere dönüştüğünü acı tecrübelerimizden biliyorduk. Ama hayret, bu kez başka birşey oldu. Volodya iki-üç hafta sonra salıverilip, Podolsk'a yanımıza geldi, hatta pasaportu da yanındaydı. Suç teşkil edecek hiçbir şeyin bulunamadığı, V.İlyiç'in Zederbaum'la Petersburg'a gitmesi nedeniyle tutuklandığı anlaşıldı.

Kardeşim bize olan biteni anlattı: Bir sepet dolusu literatürle Petersburg'a doğru yola çıkmışlar. Konspirasyonda ileri gitmeselermiş belki de başlarına bir şeyler gelmeden oraya ulaşabileceklermiş. Yolda izlerini kaybettirmek üzere aktarma yapmışlar ve bir başka hat üzerinde gitmeyi kararlaştırmışlar. Ama bu hattın da Çar'ın kaldığı ve bu yüzden ajanların çok yoğun biçimde çalıştığı Çarskoye Selo'dan geçtiği gözlerinden kaçmış. Okrana'da onların bu konspirasyonu ile alay etmişler ama gene de hemen tutuklamamışlar. Petersburg'a vardıklarında sepeti başlarından atabilmiş ve bir gözetleme olmadan istedikleri kişileri ziyaret edebilmişler. Geceyi aynı davadan dolayı Arhangelsk'e sürgün edilmiş olan yoldaş Malçenko'nun annesinde geçirmişler. Ama ertesi gün daha sokağa adım atar atmaz gizli polis tarafından yakalanmışlar. İlyiç bize polislerin ansızın iki bileğinden birden yakaladıklarını ve böylelikle ceplerinden bir şeyler atma imkanının kalmadığını söyledi. Faytonda giderken de iki kişi onu tüm yol boyunca kollarından sıkı sıkı tutmuşlar. Aynı şekilde Zederbaum da yakalanıp bir başka faytonla götürülmüş.

V.İlyiç en çok, kimyevi mürekkeple bir posta havale kağıdı üzerine Plehanov'a yazdığı mektup için endişelenmiş. Bu mektupta Rusya çapındaki bir gazete planının taslağı varmış ki, bunun açığa çıkması onu ele verirdi. Tam üç hafta boyunca mektubun keşfedilip keşfedilmediğini bilmeden beklemiş. Kimyevi mürekkebin bazan aradan belli bir süre geçtikten sonra görünür olmasından dolayı kaygılanmış. Ne ki bir kez daha varta atlatılmıştı, kağıt parçası kimsenin dikkatini çekmeden, hiç baş ağrıtmadan İlyiç'e iade edilmişti.

Volodya neşe içinde yanımıza, Podolsk'a geldi. Her ikisinin de yurtdışına çıkma ve Rusya çapında bir gazete çıkarma planları suya düşmemişti. *(Sürecek)*